

ἈΘΩΝΙΚΟΙ ΔΙΑΛΟΓΟΙ

ἈΠΟΡΕΙΤΙΚὸΝ
ΠΕΡΙΟΔΙΚὸΝ

59
60

Ἀθωνικοὶ Διαλόγοι

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΟΡΘΟΔΟΞΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΣΥΝΤΑΣΣΟΜΕΝΟΝ ΥΠΟ ΑΓΙΟΡΕΙΤΩΝ ΜΟΝΑΧΩΝ

Διανέμεται ὡς εὐλογία ὑπὸ τῆς Ἱ. Κοινότητος τοῦ Ἁγίου Ὁρους
Γίνονται δεκταὶ προαιρετικαὶ εἰσφοραὶ

Υπεύθυνος }
Ἐπιστολαὶ } Μοναχὸς Θεόκλητος Διονυσιάτης, Καρυαὶ - Ἁγ. Ὁρος

Υπεύθυνος Τυπογραφείου: Σωτήριος Λασκαρίδης
Βαλαωρίτου 14, Θεσσαλονίκη, τηλέφ. 536.910

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Τὸ «ξένο» μυστήριον καὶ ὁ ἄξενος κόσμος	1
Ἐνα βιβλίον ἀγνώστου Ἁγίου	2
Νηπτικὴ Θεωρία τοῦ Ὁσίου «Ἀπελπισμένου»	5
Ἡ ἐν Χριστῷ ζωὴ, Ν. Καβάσιλα...	7
Πρὸς Εὐσεβίαν Μοναχὴν, Ἁγ. Νεκταρίου Αἰγίνης	9
Θέματα Παιδείας	12
Ὁ χῶρος καὶ ὁ χρόνος	17
Ἡμερολογητικῶν κατηγοριῶν ἔλεγχος	20
Σκάνδαλα καὶ Σκανδαλιζόμενοι	25
Βιβλιοκρισίαι	29
Ἀθωνικὰ Σχόλια καὶ Κρίσεις	31

Ἀθωνικοὶ Διάλογοι

ΑΡΙΘΜΟΣ ΤΕΥΧΟΥΣ 59 - 60 | ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1978

ΤΟ "ΞΕΝΟ.. ΜΥΣΤΗΡΙΟ ΚΑΙ Ο ΔΞΕΝΟC ΚΟCΜΟC

ΞΕΝΟ, στην ἀρχαία γλῶσσα, σημαίνει τὸ παράξενο, τὸ παράδοξο, τὸ ἀφύσικο. Τῆ λέξη αὐτὴ ἐπέλεξε ὁ ὕμνογράφος τῆς Ἐκκλησίας

γιὰ νὰ χαρακτηρίσῃ τὸ μυστήριον τῆς Σαρκώσεως: «Μυστήριον ξένον ὀρθῶ καὶ παράδοξον», ἔκφραση ποὺ δανειίστηκε ἀπὸ Λόγον τοῦ Χρυσοστόμου καὶ ποὺ ἡ ἔννοια καὶ τὸ ἀκατάληπτο τοῦ Μυστηρίου ἀδξάνουν τὸ θαυμασμό. Γιατὶ βλέπω, ὄχι ἀπλῶς ἓνα Μυστήριον, ἀλλὰ Μυστήριον ξένο, ἀσύλληπτο, ἐπάνω ἀπὸ κάθε ἐκδοχὴ Μυστηρίου καὶ πιθανῆς ὑπερφυσικῆς θείας ἐνεργείας.

Μὲ αὐτὴ τὴν ὑπερβάλλουσα ἐκστατικότητα ὑποδέχτηκε ἡ Ἐκκλησία τῆ Σάρκωση τοῦ Θεοῦ - Λόγου καὶ μὲ ἀνάλογο θαυμασμό, σεβασμό, ἀγάπη, ἔρωτα θεῖο ὕμνησε καὶ δὲν παύει νὰ δοξολογῇ τὸν Θεὸν γιὰ τὴν ἀπειρη ἀγάπη Του πρὸς τοὺς ἀνθρώπους. Πράγματι, ἂν οἱ ψυχῆς ἔμεναν στὴν καθαρότητα καὶ τῆ λάμψη, ποὺ χορηγεῖ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα κατὰ τὴν ἀ-

γαγέννηση τοῦ θείου βαπτίσματος, δὲν θὰ σταματοῦσαν σ' ὄλη τὴ ζωὴ τοὺς νὰ δοξολογοῦν τὸν ἐν Τριάδι Θεὸν γιὰ τὴν ἐξαγορὰ τοὺς, τὴν θείαν νίθεσία τοὺς, τὴ θέωσή τοὺς. Γιατὶ δὲν ὑπάρχει τίποτε πῶς μεγάλο, πῶς ἀληθινό, πῶς θαυμαστό, πῶς ἔλκει τὴν καρδιά σὲ ὕμνους καὶ εὐχαριστίες, ἀπὸ τὸν Θεόν, τοῦ Ὅποιου ἡ ἀρρήτου κάλλους παρουσία γίνεται «αἰσθητὴ» στὶς θεοφόρες ψυχῆς.

Ἄλλὰ οἱ ψυχῆς τῶν πολλῶν, ἐπειδὴ δὲν διετήρησαν τὴν καθαρότητα τοῦ Βαπτίσματος κι' ἔτσι ἔχασαν τὴν ὄρασή τοὺς νὰ βλέπουν τὸν Θεὸν καὶ τὰ Μυστήριά Του, ἔπαυσαν νὰ ἔχουν πραγματικὴ, ἐσωτερικὴ κοινωνία μὲ τὸν Σαρκοθέντα Θεόν. Κι' ἐπομένως περνοῦν τὶς ἡμέρες τῶν ἑορτασμῶν τῆς θεοφανείας σὰν ἓνα ἔθιμο πατροπαράδοτο. «Εἰς τὰ ἴδια ἦλθε, καὶ οἱ ἴδιοι αὐτὸν οὐ παρέλαβον» (Ἰωάν. α', 11). Ἦλθεν ὁ Θεὸς στὴ γῆ Του, στὰ πλάσματά Του, ἀλλ' αὐτὰ δὲν τὸν δέχτηκαν! Ὅσοι ὁμως τὸν ἀγάπησαν καὶ τὸν ἀγαποῦν, ἔγιναν παιδιὰ τοῦ Θεοῦ καὶ θεοί!

Οἱ «Ἀθωνικοὶ Διάλογοι»

ΕΝΑ ΒΙΒΛΙΟ ΑΓΝΩΣΤΟΥ ΑΓΙΟΥ *

ΑΓΙΟΣ Νικόδημος ὁ Ἀγιορείτης, στὴν «Ἀσματικὴ Ἀκολουθία τῶν Ἀγιορειτῶν ἁγίων Πατέρων», ἀνυμνολογεῖ ὄχι μόνον τοὺς γνωστοὺς Ἀγίους,

ποὺ ἠγίασαν στὶς ἱερὲς Μονές, στὶς Σκῆπτες, στὶς ἐρημικὲς Καλύβες καὶ στὶς «ὀπὲς τῆς γῆς», τοὺς ὁποίους ὀνομάζει ἐπωνύμους, ἀλλὰ περιλαμβάνει καὶ τὰ πλήθη τῶν ἀγνωστων Ὁσίων, τῶν ἀνωγύμων ἐκείνων, ποὺ μόνο ὁ Θεὸς ἐτίμησε τὴν ἀγιότητά τους, γιατί παρεκάλεσαν νὰ μείνουν ἀγνωστοὶ καὶ νὰ ξεχασθοῦν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους. Ἡ ταπείνωσή τους ἐκεῖ τοὺς ὠδήγησε.

Πραγματικὰ στὰ ἱερὰ ἐδάφη τῶν Ἐρημῶν τοῦ Ἀγίου Ὅρους ἔχουν ταφεῖ ἅγια σώματα καὶ ὁ διερχόμενος ἀπ' ἐκεῖ ἀνύποπτος προσκυνητῆς, δέχεται μυροβόλους ριπὲς στὶς αἰσθήσεις του. Πρόκειται γιὰ Ὁσίους, ποὺ ἔζησαν καὶ ἐκοιμήθησαν ἐν Κυρίῳ ἀγνωστοί. Εἶχα προσωπικὴ πείρα τῶν ἀφανῶν αὐτῶν ἁγίων, ὅταν ἔγραφα στὴ νεότητά μου: «Κήριναί, χλωμαὶ καὶ εὐγενικαὶ ὑπάρξεις, ποὺ ἐθυσίασαν τὰ πάντα καί, «ἵνα Χριστὸν κερδίσωσιν», «ἠγήσαντο πάντα σκόβαλα» καὶ ἐτάκξαν μὲ τὴν ἴδιαν των φλόγα, ἡρεμα, γαλήνια, καὶ ἐξέπνευσαν γονατιστοὶ εἰς τὰ σκιάφωτα τῶν πτωχῶν καὶ ὑγρῶν φωλεῶν των, ψυχαὶ καθαραί, «ὣν οὐκ ἦν ἄξιος ὁ κόσμος...». Ἦλθον ἀγνωστοὶ ἐν μέσῳ ἀγνωστων, ξένοι καὶ πάροικοι, διαβάντες εἰς τὴν ἀν-

τίπεραν ὄχθην τοῦ θεοῦ φωτός, ἀπὸ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωὴν, ἀθόρυβα, ὀσιακά, μόνοι, ταπεινοὶ καὶ ἀγνωστοί, καταξιωθέντες, «ἵνα, κὰν ἀποθάνωσι, ζήσονται» («Μεταξὺ οὐρανοῦ καὶ γῆς», σ. 48).

Αὐτῶν τῶν ἀγνωστων Ὁσίων τὰ σώματα μυροβολοῦν κάτω ἀπὸ τὴν γῆ. Ὅντως «ιερόν ρίγος καταλαμβάνει τὸν διαβάτην τῶν ἠγιασμένων αὐτῶν ἀτραπῶν, αἴτινες ὀδηγοῦν εἰς κάποιοιαν Καλύβην Ἀσκητοῦ, ὅταν ἀναλογίζεται, ὅτι τὰς ἐν Ἐρήμῳ αὐτὰς τρίβους διήνοιξαν ὠραῖοι πόδες Ἁγίων, «εὐαγγελιζομένων εἰρήνην» καὶ τὰ ἀγαθὰ τῆς Βασιλείας τῶν οὐρανῶν. Οἱ ἀμόλυντοι αὐτοὶ τόποι «εἶναι τοῖς θαύμασι κατειργασμένοι» καὶ ὁ καθαρὸς τὴν ψυχὴν, ὅπου ἔχει τὴν σπανίαν χάριν νὰ περιδιαβάσῃ εἰς τὰ ἱερὰ αὐτὰ ἐδάφη, δέχεται ἐκπληκτος καὶ ἐκστατικὸς μυροβόλους ριπὰς ἐκ τῶν ἁγίων Λειψάνων τῶν ἀναιμάκτων μαρτύρων τῆς ἀγιωτάτης ἡμῶν Πίστεως, ὅστινες ἠθλησαν καλῶς ἐν τῇ Ἐρήμῳ ταύτῃ...» («Ὁ Ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἀγιορείτης» μοναχοῦ Θεοκλήτου Διονυσιάτου, σελ. 130).

Ἐπρεπε μὲ τὰ παραπάνω νὰ προετοιμάσω τὸν ἀγαπητὸ ἀδελφὸ ἐν Χριστῷ ἀναγνώστη, προκειμένου νὰ παρουσιάσω τὸ βασταζόμενο βιβλίον, ὡς ἔργο ἐνὸς ἀγνωστου ἀγιορείτου Ἀγίου ἱερομονάχου, ἐνὸς ἀνωγύμου Ὁσίου, ἀλλὰ ποὺ στὰ γραπτὰ του ἀποκαλύπτεται μὲ ὅλα τὰ πνευματικὰ τεκμήρια, ὅτι ἦταν φίλος τοῦ Ἰησοῦ καὶ εἶχε πλοῦσια τὴ Χάρη Του. Καὶ ὄχι μόνο αὐτό, ἀλλὰ καὶ πιστοποιεῖται μὲ τὴ μαρτυρία τοῦ ἰδίου, ὅτι αὐτὸ τὸ βιβλίον ἐγράφη ὑπὸ τὴν κατοχὴ τῆς Χάρης τοῦ Ἀγίου Πνεύματος καὶ ὅτι τὴν ἴληθε τὸ πλῆρωμα τοῦ χρόνου νὰ γίνῃ γνωστὸ στὸν Ὁρθόδοξο λαὸ μας καὶ εἰδικότερα στοὺς μοναχοὺς.

Πρόκειται γιὰ ἓνα χειρόγραφο μὲ ἀ-

* Ὁ πρόλογος ἐνὸς βιβλίου κάποιου ἀγνωστου Ἀγιορείτου Ἀγίου μὲ τίτλο «Νηπτικὴ Θεωρία», ποὺ ἐκδίδεται ἤδη ἀπὸ τὴν «Ὁρθόδοξὴ Κυψέλη» (Καμβουνίων 1, Θεσσαλονίκη).

ριθμό 202 της βιβλιοθήκης 'Ι. Μονής Ξενοφώντος του 'Αγίου Όρους, γραμμένο το 1861, πού προκάλεσε το ενδιαφέρον στο βιβλιοθηκάριο της αδελφότητος και ύστερα από ανάγνωση άπεφασίσθη ή έκδοση του.

Ο ήγούμενος της Μονής άρχιμ. κ. 'Αλέξιος, άφου το έφωτογράφησε, το παρέδωσε στον ιερομόναχο 'Αθανάσιο Κωνσταμονίτη για διορθώσεις σε όρθή γραφή και στη συνέχεια το ανέλαβε ο κ. Κεμεντζετζίδης για έκδοση στη σειρά της «Ορθοδόξου Κυψέλης». Στόν ύποφαινόμενο άνετέθη ο προλογικός σχολιασμός του.

Τό χειρόγραφο, από σημειώσεις στα παρασέλιδα, προκύπτει ότι ήτο κτήμα ένός πρώην Γρηγοριάτου μοναχού, άσκουμένου στην 'Ι. Σκήτη του Ξενοφώντος και μετά το θάνατό του περιήλθε στην κατοχή της Μονής αυτής κατά το έτος 1877, όπως γράφει ο τότε βιβλιοφύλακας. 'Υπάρχουν ένδειξεις ότι είναι γραμμένο με το χέρι του διασημού ήσυχαστού παπα-Χαρίτωνος, ο όποιος ήσκειτο με τη συνοδιά του στη γνωστή Σπηλιά του 'Αγίου 'Αθανασίου του 'Αθωνίτου.

'Αποτελεί άντικείμενο έπιστημονικής έρεύνης να έξακριβωθή ποιος έγραψε το βιβλίο και πώς από την 'Ερημο της άνατολικής πλευράς εύρέθη στη δυτική του Όρους. Παρατρέχοντες έμεις τη σχολαστική άνάκριση για τα μη ουσίωδη, δοξάζουμε τον Κύριο, πού στις τόσες άλλες σύγχρονες μαρτυρίες των 'Αγίων Του, μάς φανέρωσε τώρα πού ηύδόκησε τον κρυμμένο αυτό θησαυρό.

Πραγματικά ήταν μέσα στην πάνσοφη οίκονομία του Θεού να άποκαλυφθή στις ήμέρες μας το γραμμένο με την άκπιση ένέργεια της Χάρης του 'Αγίου Πνεύματος και με το χέρι ένός όλιγογραμμάτου, άλλ' άγιασμένου άγνώστου ιερομόναχου. Γιατί ο 'Ιδιος, σ' ένα δραμά του πού διηγείται, μάς πληροφορεί μεταξύν άλλων και τα έξης:

Σε μιá έρώτηση του ιερομονάχου πός τον έμφανισθέντα γλυκύτατο 'Ιησού: «'Επειδή, Κύριε, άπ' όλα ταύτα πληροφορήθηκα, ότι τα σημειωμένα εις

τούτο μου το ταπεινόν βιβλιαράκιον είναι από την χάριν Σου, σε παρακαλώ δέξαι το να σου το άφιερώνω εις 'Εσένα ως έδικόν Σου και εϊ τι βούλεσαι ποιήσον τούτο», ο Κύριος του άπαντά: «'Εϊπε μοι ο Σωτήρ: άμερήνησον έσού περί τούτου» ήτοι κρύψαι το τώρα έσού και όταν θελήσω έγώ το έξαπιστέλλω από το Όρος τούτο». Και ο φιλόψυχος 'Ιησούς μας, τώρα το φανέρωσε σαν ένα πολύ δυνατό φάρμακο σε μιá πολύ άρρωστη από την άμαρτία έποχή.

Κεντρικό θέμα και σπονδυλική στήλη του κεχαριτωμένου αυτού βιβλίου είναι ή νοερά και καρδιακή προσευχή, ή άδιάλειπτη επίκληση: «Κύριε 'Ιησού Χριστέ, Υιέ του Θεού, έλέησόν με». 'Επειδή δέ αναφέρεται και σε άλλα θέματα πνευματικά, ο άνώνυμος 'Αγιος ιερομόναχος, το βιβλίο ώνόμασε «ΝΗΠΤΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ». Είναι διηρημένο σε είκοσι Λόγους, πού άποτελούν καρπό προσωπικής έν Πνεύματι πείρας, γιατί, όπως γράφει ο 'Ιδιος, στους Λόγους αυτούς, «περιγράφει άκριβώς άφ' ών διά της πείρας έμαθε και έπαθε», δηλαδή «έπαθε τα θεία».

Μαζι με τη μετάδοση της πνευματικής του πείρας, άποκαλύπτει με φυσικότητα και χωρίς κομπασμό, αλλά με τη γλυκύτητα της ψυχής, πού έχει καταποθεί από τη Χάρη, τις φανερώσεις του Χριστού, της Παναγίας και 'Αγγέλων και τις συνομιλίες των, περιγράφοντας με άνεκφραστη απλότητα το κάλλος και τη λάμψη των, όταν ο 'Ιδιος εύρίσκετο σε έκστατική μέθη από την άφόρητη ήδονή, πού αισθανότανε στην καρδιά του, ένεργούμενος υπό του θείου Πνεύματος.

Όπως έσημειώθη, ο ιερομόναχος ήταν όλιγογράμματος, αλλά τόσο από το φωτισμό της θείας Χάρης όσο και από την πολλή μελέτη στους άγίους Πατέρας, ακόμα δε και από την προσωπική του πείρα, έγνώριζε να έκφράζη με πατερικούς και πνευματικούς όρους τις έμπειρίες του. 'Επίσης μιá καθαρή άγιοπνευματική έμπειρία είναι ή αίσθηση ότι ο 'Ιδιος ήταν γυμνός από κάθε άρετή, άνάξιος ιερομόναχος, άξιοκατάκρι-

τος και ἂν εἶχε κάτι καλὸ, αὐτὸ ὀφείλετο στὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ. Ἀκριβῶς γι' αὐτοὺς τοὺς λόγους ἐκλέγει ἓνα ἐπιθετο ἐκφραστικὸ τῆς βαθεῖας του ταπεινώσεως: Ἀπελπισμενος. Καὶ τὸ βιβλίον αὐτὸ φέρεται ὡς γραμμμένο ἀπὸ κάποιο ἀνώνυμο ἀγιοραετῆ Ἀπελπισμένο.

Ὁ αὐτοχαρακτηρισμὸς αὐτὸς γιὰ ὅσους ἔχουν πνευματικὴ γέυση, φανερῶνει τὴν ἀγιότητα τῆς ψυχῆς καὶ δὲν ἔχει καμμιά σχέση μὲ τὸ σατανικὸ αἶσθημα τῆς ἀπογνώσεως, ποὺ ὀδηγεῖ τελικὰ τὸν ἄνθρωπο στὴν αὐτοχειρία. Ἡ κατάσταση τοῦ Ἀπελπισμένου εἶναι γεμάτη ἔρωτα θεῖο καὶ χαρὰ καὶ ἐλπίδα καὶ δάκρυα ἀγάπης καὶ κατανύξεως καὶ τὰ λειτουργικὰ βιβλία τῆς Ἐκκλησίας εἶναι πλήρη ἀπὸ ἀνάλογες ἐμπειρίες καὶ ἐκφράσεις. Θυμίζουν ἀκόμα τὸ λόγο τοῦ Χριστοῦ στὸ Σιλουανό· «ἔχε τὸ νοῦ σου σιὸν ἄδη καὶ μὴ ἀπελπίζου». Εἶναι ἡ ἴδια ἐμπειρία μὲ διαφορετικὴ ἔκφραση, ποὺ φέρνει στὸ νοῦ σχετικὲς ἐκφράσεις τοῦ Ἀποστόλου Παύλου καὶ ὄλων τῶν Ἀγίων, ἀπὸ τῆς κοινῆς ἐμπειρίας των.

Περὶ νοερᾶς καὶ καρδιακῆς προσευχῆς ἔχουν γράψει πολλοὶ Νηρητικοὶ Πατέρες μὲ τρόπο θεολογικὸ, μὲ ἀναφορὰς σὲ χριστολογικὲς καὶ ἀνθρωπολογικὲς προϋποθέσεις, μὲ ἀνάλυση τῆς φύσεως τῆς ψυχῆς, τῆς σχέσεως τοῦ νοῦ μὲ τὴν καρδιά, γιὰ τῆς διαδόσεις τῶν ἐνεργημάτων τῆς Χάρης στὸ σῶμα, γιὰ νοερὰ θεωρήματα, γιὰ ἀποβλεπτικὲς θεωρίες τοῦ νοῦ καὶ γιὰ τὴ «συνέλιξη» τῶν δυνάμεων τῆς ψυχῆς, γιὰ τὴν ἀναγκαιότητα τῆς ἐνοποιήσεως τοῦ «τρισοῦ» τῆς ψυχῆς καὶ γιὰ τόσα ἄλλα προβλήματα τῆς ψυχῆς καὶ τῆς ἐν Ἀγίῳ Πνεύματι ζωῆς. Καὶ ὅλα αὐτὰ σὲ μιὰ γλῶσσα λεπτοτάτης πλαστικότητος, μὲ ὄρους ἐκφραστικὸς τῶν ὑψηλῶν συλλήψεων τοῦ ἐλλαμπομένου νοῦ ἀπὸ τὴ Χάρη τοῦ Θεοῦ καὶ μὲ θεολογικὴ καὶ δογματικὴ θεμελίωση. Αὐτοὶ οἱ ἅγιοι Πατέρες ἦσαν διδάσκαλοι χαρισματοῦχοι, συνδυάσαντες ἔκτακτη καταβολὴ φυσικῶν δυνάμεων, θεολογικὴ καὶ θύραθεν παιδεία μαζί μὲ τὴν πλουσία ἔλλογη τῶν ἀκτίστων ἐνεργειῶν καὶ ἀπευθύνοντο σὲ ὁλόκληρὴν τὴν Ἐκκλη-

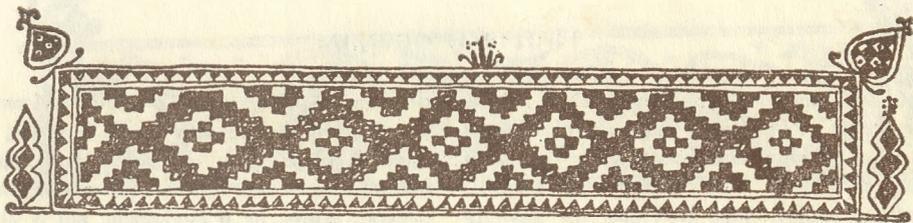
σία, μέσα στὴν ὁποία πάντοτε ὑπάρχουν θεωρητικοὶ νόες, ποὺ ἐκ φύσεως ζητοῦν τὴν ἀνάλυση καὶ τὴ θεολογικὴ τεκμηρίωση.

Ὁ γεμάτος, ὅμως, ἐλπίδες θεῖες, Ἀπελπισμένος ἀγιοραετῆς ἱερομόναχος, ἦταν ἓνας μετρίας καταβολῆς χριστιανός, μὲ ἐλάχιστη παιδεία καὶ θεολογικὴ κατάρτιση, ἓνας εὐλαθέστατος μοναχὸς καὶ ὕστερα ἱερέας, μὲ τὴν καθοδήγηση τοῦ ἐπίσης εὐλαβοῦς γέροντός του, μὲ τοὺς πνευματικὸς του ἀγῶνες, μὲ τὴν κάθαρση τῆς ψυχῆς του, μὲ τῆς ἀσκητικὲς ἀγωγῆς (νηστεία, ἀγρυπνία, προσευχὴ) καὶ μὲ ἀδιάλειπτη τὴν νοερὰ καὶ καρδιακὴ προσευχὴ, ἀπέβη, μὲ ὅλες τῆς ἐνέργειες τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἓνας πρακτικὸς διδάσκαλος. Καὶ ἐπειδὴ ὁ ἴδιος γνώρισε μὲ πείρα καὶ «μακάριο πάθος» τὰ μυστήρια τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ, ἐνεργῶντας ἀδιάλειπτα καὶ μὲ βία τὴν καρδιακὴ προσευχὴ, ἀπὸ ἀγάπη στοὺς ἀδελφούς του κατέγραψε, ὅτι ἔζησε μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Ἔτσι λοιπόν, πρέπει νὰ δοῦμε καὶ νὰ ὑποδεχθοῦμε τὸ βιβλίον τοῦ Ἀπελπισμένου. Ἐνα βιβλίον ποὺ εὐωδιάζει ἡ Χάρη τοῦ Θεοῦ, ἓνα βιβλίον φλόγες τοῦ Παρακλήτου, ἓνα βιβλίον ποὺ μοιάζει μὲ πολεμικὴ ἐγερσιμότητα, ποὺ δὲν μιλάει γιὰ θεωρίες, ποὺ δὲν ἐπινοεῖ λόγους καὶ δὲν καλκεύει φαντασίες, ἀλλὰ μὲ ἀπλότητα καὶ μέθεξη τῶν θείων ἀφηγεῖται ὅσα «ἔμαθε καὶ ἔπαθε» καὶ μὲ πόνο ψυχῆς παρακαλεῖ τοὺς ἀδελφούς του νὰ ἀκολουθήσουν τὴν ὁδὸ του, ποὺ στὴν ἀνάλυση εἶναι ἡ παραδοσιακὴ ὁδός. Ἄν ὅμως κανεὶς δὲν ἔχει τὸ δυναμισμό τοῦ Ἀπελπισμένου, τὴν ἀγωνιστικότητα καὶ τὴν αὐτοθυσία, πάντως κάτι ἔχει νὰ κερδίσει μὲ τὴν κατὰ δύναμη προσπάθεια.

Ὁ ἴδιος ὁ ἀνώνυμος ἱερομόναχος, ὁ ἄγνωστος σ' ἐμᾶς Ἄγιος, μᾶς προτρέπει δυναμικά, μᾶς συνιστᾷ βία εὐαγγελικὴ, μᾶς βοηθεῖ μὲ τῆς εὐχῆς του νὰ ἀναλάβουμε τὸν ἀγῶνα κατὰ τοῦ σατανᾶ, ποὺ ἀφανῶς καταδυναστεύει τὴν ψυχὴ μας, γιὰ ἐπιτύχουμε τὴν ἀπελευ-

→ σελ. 11

ΝΗΠΤΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ

ΤΟΥ ΑΓΝΩΣΤΟΥ ΟΣΙΟΥ "ΑΠΕΛΠΙΣΜΕΝΟΥ".

ΒΙΑΖΟΝΤΑΣ τὴν καρδίαν σου εἰς τὴν εὐκλήν, σοῦ ἔρχεται ὁ πόνος. ὁ δὲ πόνος σου φέρνει εἰς ἐνθύμησιν τοὺς πόνους καὶ τὰ πάθη τοῦ Χριστοῦ. ὅταν λοιπὸν συμπάσῃς μετὰ τὸν Χριστόν, τότε ἐλπίζεις νὰ συνδοξασθῇς μετὰ τὸν Χριστόν. Ἄλλὰ πόθεν γνωρίζεις, ὅτι ὁ πόνος σου σὲ συγκοινωνεῖ μετὰ τοὺς πόνους τοῦ Χριστοῦ; Καὶ πόθεν αἰσθάνεσαι, ὅτι ἀνίσως ἤθελες ἀποθάνῃ μετὰ τοῦτον τὸν πόνον, θέλεις συνδοξασθῇ μετὰ τὸν Χριστόν; Φανερὸν γίνεται τοῦτο ἀπὸ αὐτό, ὅπου θέλω εἰπεῖ. Πρὶν νὰ πονέσῃ ἡ καρδία σου ἀπὸ τὸν πόνον τῆς εὐκῆς καὶ ἀπὸ τοὺς ἀναστεναγμούς, δὲν αἰσθάνεσαι καθόλου τὴν χάριν καὶ τὴν γλυκύτητα τοῦ χριστιανισμοῦ, μήτε ἔχεις καμμίαν ἀληθινὴν πληροφορίαν τῆς σωτηρίας σου, ἀλλὰ μόνον ὀνομάζεσαι χριστιανὸς δίκως νὰ ἐγεύθῃς, καὶ δίκως νὰ αἰσθάνεσαι αἰσθητικῶς τρόπον τινὰ τὴν χρησιμότητα καὶ τὴν γλυκύτητα τοῦ Χριστοῦ. Αὐτὸ τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, ὅπου λέγεται Χριστός, τόσον εἶναι χρηστόν καὶ τόσον ἀξίζει, ὅσον δὲν ἀξίζει ὄλος ὁ κόσμος. Καὶ τόσον εἶναι γλυκὴ καὶ παρηγορητικὴ εἰς ἐκεῖνον, ὅστις ἐγεύθῃ τὴν χρησιμότητά του, ὅσον δὲν τὸν γλυκαίνει, μήτε τὸν παρηγορεῖ ἡ σύμπασα γλυκύτης τούτου τοῦ αἵωνος. Ὅμως τί ἀξίζει καὶ πόσον εἶναι γλυκὴ αὐτὸ τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, τὸ ἤξεύρουσιν καὶ τὸ γνωρίζουσιν μόνον ἐκεῖνοι, οἵτινες ἔχουσιν ἔσω τους τὸν πόνον τῆς εὐκῆς, διότι οἱ τοιοῦτοι ἐγεύθησαν μετὰ τὸ ἔργον τὴν χάριν καὶ τὴν γλυκύτητα αὐτοῦ τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ.

ταῖοι μετὰ τὸν ἄρτον τῆς ζωῆς· καὶ ἄρτος μὲν τῆς γῆς μετὰ τὸν ὁποῖον στηρίζεται καὶ τρέφεται τὸ σῶμα, εἶναι τὸ ψωμί· ἄρτος δὲ τῆς ζωῆς εἶναι ὁ Χριστός· διὰ τοῦτο λέγει· «Ἄρτος ζωῆς αἰωνιζούσης γενέσθω μοι τὸ σῶμά σου τὸ ἅγιον εὐσπλαγχνε Κύριε!» Ἐκεῖνος λοιπὸν, ὅπου τρώγει τὸν ἄρτον τῆς γῆς δίκως τὸν πόνον τῆς καρδιακῆς εὐκῆς καὶ δίκως τοὺς πικροὺς καὶ βαθεῖς ἀναστεναγμούς, αὐτὸς δὲν αἰσθάνεται τὴν χρησιμότητα καὶ τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἐνέργειαν τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ. Διότι τρώγοντας τὸν ἄρτον τῆς γῆς δίκως πόνον καὶ κατὰ κόρον, παχύνεται ἡ καρδία του καὶ δὲν αἰσθάνεται τί ἐστὶ Θεός· τοιούστιν ὁ τοιοῦτος γίνεται πάντῃ ἀναίσθητος εἰς τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς του. Ἐκεῖνος ὅμως, ὅπου πονεῖ ἡ καρδία του, πονεῖ ἡ ψυχὴ του, πονεῖ τὸ στηθὸς του ἀπὸ τὴν βίαν τῆς εὐκῆς, ἀπὸ τοὺς ἀναστεναγμούς, ἀπὸ τοὺς ὁράτους καὶ ὁρατοὺς πειρασμούς, τοὺς ὁποῖους δοκιμάζει καὶ ὑπομένει διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ, ἐκεῖνος λέγω, ὅταν ἀκούῃ τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἢ ὁπότεν τὸ μελετῇ, μετὰ πόνον ἐσωτερικόν, ἢ ὅταν τὸ ἐπκαλεῖται μετὰ ζῶσαν πίστιν καὶ μετὰ θερμὴν εὐλάβειαν, αὐτὸς λέγω αἰσθάνεται τὴν δύναμιν τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ, ἢ ὁποῖα ἐνεργεῖ πραγματικῶς εἰς αὐτὸν τὴν θεϊκὴν τὴν ἐνέργειαν. Διότι αὐτὸ τὸ θεῖον ὄνομα τοῦ Χριστοῦ φαίνεται εἰς τὴν διάνοιάν του γλυκὴ ὡς τὸ μέλι· φαίνεται εἰς τὴν καρδίαν του γλυκὴ ὡς τὴν ζάχαριν· φαίνεται εἰς τὸν λάρυγγά του καὶ εἰς τὸ στόμα του ὁμοίως γλυκύτατον, διὰ τοῦτο λέγει καὶ ὁ προφήτης· «ὡς γλυκέα τῷ λάρυγγί μου τὰ λόγια σου, ὑπὲρ μέλι τὸ στόματί μου». Φαίνεται ἔτι εἰς ταῖς αἰσθήσεις του ζωηρόν, ἀγάλλονται καὶ εὐφραίνονται τὰ ὦτα του, ὅταν τὸ ἀκούουσιν· καίρουσιν οἱ ὀφθαλμοὶ του, ὅταν τὸ θεωροῦσιν πουθενὰ γεγραμμένον· μᾶλλον δὲ καίρουσιν οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς ψυχῆς, ὅταν τὸ θεωροῦσιν πουθενὰ γεγραμμένον. Διότι αὐτὸ τὸ θεῖον ὄνομα τοῦ Χρι

Ὁ ἄνθρωπος εἶναι σύνθετος ἀπὸ σῶμα καὶ ἀπὸ ψυχὴν· τὸ σῶμα τρέφεται καὶ αὐξάνει μετὰ τὸν ἄρτον τῆς γῆς· ἡ ψυχὴ τρέφεται καὶ κρα

στοῦ, ὡς Βασιλικὸν ὄνομα, ὅπου εἶναι καὶ ὡς συστατικόν, τὸ γράφουν ἀοράτως οἱ ἀόρατοι καὶ θεοὶ ἄγγελοι εἰς διάφορα σημαντικὰ μέρη πρὸς συντήρησιν καὶ σύστασιν τοῦ κόσμου. Ἐκεῖνος λοιπὸν, ὅπου ἔχει ἔσω του γεγραμμένον αὐτὸ τὸ θεῖον ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, ἀπὸ τὴν βίαν τῆς καρδιακῆς εὐχῆς, αὐτὸς ὅταν τὸ ἀκοῦη μὲ τὰ ὠτία του, τόσο τὸ εὐλαβεῖται, ὥστε ὅπου διαπερνᾷ ἢ εὐλάβειά του ἕως εἰς τὴν ψυχὴν του. Κοντὰ δὲ εἰς τὴν εὐλάβειαν ταύτην τὴν θεῖαν, τοῦ ἔρχεται καὶ κάποιον ζαχαροστάλακτη χαρὰ εἰς τὴν διάνοιάν του, ὅταν τὸ ἀκοῦη. Διότι τὸ ἀκοῦει ὡς ὄνομα τινὸς οἰκείου αὐτοῦ καὶ πάνυ ἠγαπημένου του φίλου. Διὰ τοῦτο σταλάζουν τὰ δάκρυα ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς του κρουνηδὸν ἀπὸ τὴν χαρὰν, ἔσω ἢ καρδιά του καίρουσα καὶ σαρτιῶσα εἰς τὴν εὐχὴν· καίρει ἢ ψυχὴ του εἰς τὴν χαρὰν τοῦ Κυρίου της. Ταῦτα πάντα λοιπὸν τί ἄλλο σημαδεύουν, καὶ τί ἄλλο χαρακτηρίζουν, ἢν ὄχι τὴν οικειότητα τῆς ψυχῆς, τὴν ὁποίαν ἔχει αὕτη ἢ ψυχὴ μὲ τὸν Χριστόν; Πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ ἐνεργῇ τοιοῦτοτρόπως αὐτὸ τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, εἰς ἐκεῖνον, ὅπου πονεῖ ἢ καρδιά του ἀπὸ τὴν βίαν τῆς εὐχῆς;

Ἄλλ' ἐπειδὴ ὁ τοιοῦτος οικειώθη μὲ τὸν Χριστόν, δὲν φοβᾶται πλέον τὸν πόνον τῆς καρδίας, μήτε τὸν τρομάζει, διότι ἐπληροφορήθη καὶ ἐβεβαιώθη ποῦ μέλλει νὰ ὑπάγῃ, ὅταν ἐξέλθῃ ἢ ψυχὴ του ἀπὸ τὸ σῶμα. Διότι ἀπὸ τὸ στόμα του, ἀπὸ τὴν διάνοιάν του, ἀπὸ τὴν καρδίαν του, ἀπὸ τὴν ψυχὴν του, δὲν ἀπολείπει καθόλου τὸ Χριστὸς μου, Χριστὸς μου. Λέγεται εἰς αὐτὸν περισσότερο ἀπὸ ταῖς ἀναπνοαῖς του, ὅπου ἀναπνέει· ὅπου βλέπει, ὅ,τι βλέπει, τὸ Χριστὸς μου προοράται καὶ προλαμβάνεται· ὅ,τι ἀκοῦει, τὸ Χριστὸς μου ἀκούεται ταχύτερον· ὅπου περνατεῖ καὶ ὅπου πηγαίνει, τὸ Χριστὸς μου προηγεῖται καὶ προοδεύεται· ὅταν κοιμᾶται, τὸ Χριστὸς μου συγκοιμᾶται· ὅταν τρώγῃ, τὸ Χριστὸς μου συμμασσοῦται· ὅταν ἐρχοχειρῇ, τὸ Χριστὸς μου προτιμᾶται. Θέλοντας δὲ ἐγὼ νὰ ἀποδειξῶ σὲ κάποιον, ὅτι τὸ Χριστὸς μου, Χριστὸς μου εἶναι ἔμφυτον εἰς αὐτόν, δὲν θέλει μὲ φθῶση πολλὸς καιρὸς. Διότι καθὼς εἶναι ἀδύνατον εἰς ταῖς αἰσθησαῖς τοῦ ἀνθρώπου νὰ αἰσθάνωνται τίποτε δίχως ἢ διάνοια νὰ εἶναι παροῦσα, τοιοῦτοτρόπως εἶναι ἀδύνατον καὶ εἰς τὴν διάνοιαν, μὲ τὴν ὁποίαν εἶναι ἐνωμένον τὸ Χρι-

στός μου, Χριστὸς μου. Τὸ λοιπὸν ἀνίσως δὲν κατοικῇ εἰς τὴν καρδίαν του ὁ Χριστὸς, πῶς ἢμπορεῖ νὰ εἶναι αὐτὸς τόσο ἐμπλησμένος ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ καὶ τόσο γλυκασμένος; Αὐτὸς δὲ ὁ ἐμπλησμένος καὶ ὁ γλυκασμένος τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ εἶναι γέννημα τῆς καρδιακῆς εὐχῆς, ἢ ὁποία λέγεται ἔσωθεν μὲ πόνον. Ὁ δὲ πόνος τῆς καρδίας, ὅσον εἶναι δριμύς, τόσο εἶναι γλυκός. «Δριμύς ὁ χειμῶν, ἔλεγαν οἱ ἅγιοι τεσσαράκοντα μάρτυρες, ἀλλὰ γλυκὸς ὁ Παράδεισος». Δριμύς εἶναι οὗτος ὁ πόνος εἰς τὸ σῶμα, ἀλλὰ εἶναι Παράδεισος τῆς ψυχῆς. Διότι ὅταν πονῇ ἢ καρδιά ἀπὸ τοῦ πόνου τῆς εὐχῆς, τότε καίρει ἢ ψυχὴ καὶ ἀναπαύεται. Ὅταν δὲ παύῃ οὗτος ὁ πόνος, ἀναπαύεται μὲν τὸ σῶμα, λυπᾶται ὅμως ἢ ψυχὴ, διότι ἐπάρθη ἀπὸ λόγου της ἢ μυστικῆ τράπεζα τῆς θεϊκῆς εὐφροσύνης καὶ τῆς ἀρρήτου τρυφῆς. Ὅταν δὲ πάλιν ἔρχεται ὁ πόνος, ἀναπαύεται μὲν τὸ σῶμα, ἄμα μὲ τὴν βίαν τῆς εὐχῆς ἀρκίζει νὰ σηματοῦται ἔσω εἰς τὴν καρδίαν, σαρτιῶ δὲ εὐθὺς καὶ καίρει ἢ ψυχὴ πρὶν ἀκόμη νὰ ἔλθῃ διὰ τὴν ἐγγυτάτην ἐλπίδα τῆς πνευματικῆς τρυφῆς· καὶ ἀφοῦ ἔλθῃ, εὐγάζει ἀφώνως ἀπὸ τὴν χαρὰν της κάποιαν γοερὰν φωνήν, πλὴν μεμιγμένην μὲ κάποιαν γλυκύτητα καρδίας καὶ διανοίας, διότι λέγει εἰς τὸν Χριστόν της Ἰησοῦν δακρυρροοῦσα:

Παράλαβέ με Κύριε εἰς τὴν βασιλείαν σου, παράλαβέ με Ἰησοῦ μου, αὐτοῦ ὅπου εἶσαι· Ἐσὺ ἢ ἀγάπη μου καὶ τὸ φῶς μου τὸ γλυκύτατον· ναὶ γλυκύτατε Ἰησοῦ μου, παράλαβέ με τώρα, τώρα Κύριε μου, παράλαβέ με. Διότι ἀπὸ τὴν ἕραν, ὅπου ἐγευθήκα μερικῶς καὶ ἀρρήτως τὴν ἄρρητον τρυφὴν καὶ χρηστότητα, σοῦ τοῦ Χριστοῦ μου καὶ Θεοῦ μου, δὲν ὑποφέρω πλέον τὸν χωρισμὸν σου, δὲν ὑποφέρω τὴν ἀπουσίαν σου. Καίρω καὶ ἀνάπτω ἀπὸ τὴν ἄσβεστον φλόγα τῆς γλυκυτάτης σου ἀγάπης· ὅταν σὲ ἐνθυμοῦμαι, φλογίζομαι ἀπὸ τὴν δίψαν σου, ὅταν σὲ μελετῶ, ὀλιγοθυμῶ διὰ τὴν ὑστέρησίν σου καὶ ἀτονῶ διὰ τὸν χωρισμὸν σου.

Ταῦτα δὲ καὶ ἕτερα παρόμοια τούτοις λέγει ἢ ψυχὴ εἰς τὸν Χριστόν της καταπλεγομένη ἀπὸ τὴν υπερβολικὴν ἀγάπην, ὅπου ἔχει εἰς αὐτόν. Ὅθεν ἀφοῦ συγκλαύση ἀρκετὰ καὶ τὸ σῶμα, πληροφορεῖται, ὅτι τὴν εἰσέκουσεν ὁ Χριστὸς της καὶ τὴν ἔγραψεν εἰς τὸ βιβλίον

Η ΕΝ ΧΡΙΣΤΩ ΖΩΗ

ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΚΑΒΑΚΙΑ

ΑΥΤΕΣ οί πύλες (τὰ Μυστήρια) εἶναι κατὰ πολὺ ἱερώτερες καὶ ὠφελιμώτερες γιὰ μᾶς ἀπὸ τίς πύλες τοῦ παραδείσου. Ἐκεῖνες δὲ γίνεται νὰ ἀνοίξουν σὲ κανένα ποῦ δὲν πέρα-

σε πρῶτα ἀπὸ τοῦτες. Αὐτὲς ἐδῶ ἀνοίχτηκαν παρόλο ποῦ ἐκεῖνες ἦταν κλειστές. Ἐκεῖνες μπορούσαν νὰ βγάζουν καὶ ἔξω, ἐνῶ ἐτοῦτες ὀδηγοῦν μόνο μέσα καὶ κανένα δὲν ὀδηγοῦν ἔξω. Ἐκεῖνες ἦταν δυνατό νὰ κλειστοῦν καὶ κλείστηκαν πράγματι, μὲ τοῦτες τὸ παραπέτασμα καὶ τὸ μεσότοιχο καταλύθηκε καὶ ἐξαφανίστηκε ὀλοκληρωτικά, καὶ δὲν εἶναι πᾶ δυνατό νὰ ὑψωθῆ φραγμὸς καὶ νὰ συναρμωθοῦν πύλες καὶ οἱ δυὸ κόσμοι νὰ χωρισθοῦν μεταξὺ τους μὲ περιτειχίσματα. Γιατὶ δὲν ἄνοιξαν ἀπλῶς μόνο παρὰ οὐκίστηκαν οἱ οὐρανοί, εἶπε ὁ θεοπέσιος Μάρκος, δείχνοντας μ' αὐτὸ πῶς μήτε πόρτες πᾶ, μήτε περβάζια, μήτε κανένα χώρισμα ἀπόμεινε. Ἐκεῖνος ποῦ συμφιλίωσε καὶ ἔνωσε καὶ εἰρήνευσε τὸν ἄνω κόσμο μὲ μᾶς τοὺς γήινους καὶ ποῦ κατέλυσε τὸ μεσότοιχο τοῦ φραγμοῦ δὲν μπορεῖ βέβαια νὰ ἀρνηθῆ τὸν ἑαυτὸ του, κήρυξε ὁ μακάριος Παῦλος.

Οἱ πύλες ἐκεῖνες, ποῦ εἶχαν ἀνοικθῆ γιὰ τὸν Ἀδάμ, μιὰ καὶ ἐκεῖνος δὲν ἔμεινε δπου ἔπρεπε νὰ μείνη, ἦταν ἀσφαλῶς φυσικὸ νὰ κλείσουν. Ἐτοῦτες ὅμως τίς ἀνοίξε ὁ ἴδιος ὁ Χριστός, ποῦ δὲν ἔκανε ἁμαρτία καὶ οὕτε εἶναι δυνατό νὰ ἁμαρτήσῃ, ἀφοῦ ὅπως ἔχει γραφῆ ἢ δικαιοσύνη του «μένει εἰς τὸν αἰῶνα». Πρέπει λοιπὸν ἀπαραίτητα νὰ μένουν ἀνοικτές, νὰ εἰσάγουν μόνο στὴ ζωὴ καὶ ἀπὸ τῆ ζωῆ νὰ μὴν ἀπομακρύνουν κανένα. Γιατὶ ὁ Κύριος λέγει:

Ἔλθον ἵνα ζωῆν ἔχωσι.

Ἡ ζωὴ ποῦ ὁ Κύριος ἤρθε φέρνοντάς μας

εἶναι ἀκριβῶς αὐτό: τὸ νὰ προσερχόμαστε νὰ συμμετέχουμε μὲ τὰ μυστήρια στὸ θάνατό του καὶ νὰ γινώμαστε κοινωνοὶ τοῦ πάθους του· χωρὶς αὐτὸ δὲν εἶναι δυνατό νὰ ξεφύγουμε τὸ θάνατο. Γιατὶ δὲν εἶναι δυνατό νὰ εἰσέλθῃ κανεὶς στὴ ζωὴ χωρὶς νὰ βαπτισθῆ στὸ ὕδωρ καὶ στὸ Πνεῦμα, οὔτε πάλι μπορούν νὰ ἔχουν ζωὴ μέσα τους, ὅσοι δὲν τρῶνε τὴ σάρκα τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου καὶ δὲν πίνουν τὸ αἷμα του.

Ἄς διερευνήσουμε τὰ παραπάνω. Δὲν ἦταν δυνατό νὰ ζήσουμε γιὰ τὸ Θεὸ χωρὶς νάχουμε πεθάνει γιὰ τὴν ἁμαρτία. Ἄλλὰ μόνο ὁ Θεὸς μπορούσε νὰ θανατώσῃ τὴν ἁμαρτία. Οἱ ἄνθρωποι ὄφειλαν βέβαια νὰ τὸ πράξουν — γιὰτὶ ἦταν δίκαιο, ἀφοῦ θεληματικὰ νικηθήκαμε, νὰ ἐπανορθώσουμε μὲ καινούργιο ἀγῶνα τὴν ἦττα — ἀλλὰ δὲν τοὺς ἦταν οὔτε κατὰ προσέγγιση δυνατό μιὰ καὶ εἶχαν πλέον γίνει σκλάβοι τῆς ἁμαρτίας. Γιατὶ πῶς θὰ γινώμασταν ἰσχυρότεροι ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ὁποίους ὑπηρετούσαμε ὡς δούλοι; Πῶς θὰ εἴμασταν μεγαλύτεροι, ἀφοῦ «οὐκ ἔστι δούλος μείζων τοῦ Κυρίου αὐτοῦ»; Ἐπειδὴ λοιπὸν ἐκεῖνος μὲν ποῦ ἦταν σωστὸ νὰ καταβάλλῃ αὐτὸ τὸ χρέος καὶ νὰ κερδίσῃ αὐτὴ τὴ νίκη ἦταν πουλημένος ὡς δούλος σ' ἐκείνους τοὺς ὁποίους ἔπρεπε νὰ κατανικήσῃ, καὶ ὁ Θεὸς πάλι ποῦ μπορούσε νὰ πραγματοποιήσῃ τὰ παραπάνω δὲν ἦταν σὲ τίποτα ὀφειλέτης, γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ κανεὶς ἀπὸ τοὺς δυὸ δὲν ξεκινούσε τὴ μάχη καὶ ἡ ἁμαρτία ζοῦσε καὶ δὲν ὑπῆρχε τρόπος ἢ ἀληθινὴ ζωὴ νὰ ἀνατελεῖ σὲ μᾶς, ἀφοῦ τὴ νίκη ἄλλος ὄφειλε νὰ τὴν πετύχῃ καὶ ἄλλος μπορούσε. Ἐξ αἰτίας αὐτῶν χρειάστηκε νὰ συνυπάρξουν καὶ τοῦτο καὶ κεῖνο: ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπο νὰ ἔχῃ καὶ τίς δυὸ φύσεις, τὴ φύση καὶ ἐκεῖνου στὸν ὁποῖο ἄρμοζε ὁ πόλεμος καὶ ἐκεῖνου ποῦ μπορούσε νὰ νικήσῃ. Συμβαίνει λοιπὸν καὶ ὁ Θεὸς κάνει δικό του τὸν ὑπὲρ τῶν ἀνθρώπων ἀγῶνα, ἀφοῦ

είναι άνθρωπος, και ὁ ἄνθρωπος νικά τὴν ἁμαρτία ὄντας καθαρὸς ἀπὸ κάθε ἁμαρτία, ἀφοῦ ἦταν Θεός. Καὶ μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ ἡ φύση ἀπαλλάσσεται ἀπὸ τὶς αἰσχύνες και στεφανώνεται μὲ στέφανο νίκης, ἀφοῦ ἡ ἁμαρτία τινάχτηκε χάμω.

“Ὅμως προσωπικὰ ὁ κάθε ἄνθρωπος δὲν ἀγωνίστηκε ἀκόμα οὔτε νίκησε ἐξ αἰτίας τῶν παραπάνω, δηλαδὴ δὲν λύθηκε ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ δεσμά. Ἄλλὰ κι αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ Σωτήρας τὸ ἔκανε πραγματικότητα μὲ τὰ μυστήρια ποῦ πρόσθεσε. Μέσα σ’ αὐτὰ ἔδωσε ἐξουσία σὲ καθένα προσωπικὰ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους νὰ θανατώνη τὴν ἁμαρτία και νὰ γίνεται κοινωδὸς τοῦ θριάμβου Του.

Γιατὶ εἶναι θέβαια πρέπον μετὰ τὴ νίκη νὰ στεφανώνεται ὁ νικητὴς και νὰ ἀπολαμβάνη τὴ νίκη του. Ἀπὸ τὸ ἄλλο πῆρος, ὁ Χριστὸς δοκίμασε στὴ σάρκα και τὶς πληγές και τὸ σταυρὸ και τὸ θάνατο και τὰ παραπλήσια, αὐτὸ ποῦ λέει ὁ Παῦλος· «Ἄντὶ τῆς προκειμένης αὐτῷ καρᾶς ὑπέμεινε σταυρὸν αἰσχύνης καταφρονήσας». Τί συμβαίνει ὅμως; Ὁ Χριστὸς δὲν διέπραξε καμμιά ἀδικία για τὴν ὁποία θὰ ἦταν δυνατό τὰ παραπάνω νὰ ἀποτελοῦν ποινὴ, οὔτε ἔκανε καμμιά ἁμαρτία, οὔτε εἶχε τίποτε για τὸ ὁποῖο θὰ μπορούσε νὰ τὸν κατηγορήσῃ ὁ συκοφάντης και σφοδρὰ ἀναίδης διάβολος. Ἐξ ἄλλου, ἡ πληγὴ και ἡ δόδνη και ὁ θάνατος ἀπὸ τὴν ἀρχὴ σχεδιάστηκαν κατὰ τῆς ἁμαρτίας. Για ποῖδ ἄλλο πράγματι λόγο τὰ ἐπέτρεψε ὁ Δεσπότης ἀφοῦ εἶναι φιλάνθρωπος; Δὲν εἶναι θέβαια λογικὸ ἡ ἀγαθότητα νὰ καίρη μὲ τὸ θάνατο και μὲ ὅ,τι προκαλεῖ τρόμο. Για τοῦτο λοιπὸν τὸ λόγο ὁ Θεὸς ἐπέτρεψε συγκαταθατικὰ ἀμέσως μετὰ τὴν ἁμαρτία τὸ θάνατο και τὴν δόδνη: ὅχι ἐπιβάλλοντας ποινὴ στὸν ἁμαρτωλὸ, ἀλλὰ παρέχοντας μᾶλλον φάρμακο στὸν ἄσθενη.

Ἐπειδὴ λοιπὸν δὲν ἦταν δυνατό νὰ ἐφαρμοσθῇ αὐτὴ ἡ ποινὴ σὲ καμμιά ἀπὸ τὶς πράξεις τοῦ Χριστοῦ κι οὔτε εἶχε κανένα ἴκνος ἀρρώστειας ὁ Σωτήρας, ἀφοῦ τὴν ἔβγαλε ὀλοκληρωτικὰ ἀπὸ τὴ μέση, τὸ φάρμακο ποῦ ἔλαβε, ἡ δύναμη τοῦ ποιτηρίου ἐκεῖνου τῶν παθῶν, περνάει σὲ μᾶς και θανατώνει τὴν ἁμαρτία ποῦ ὑπάρχει μέσα μας, και ἡ πληγὴ τοῦ ἀνεύθυνου παίρνει τὴ θέση τῆς τιμωρίας ἐκείνου ποῦ τὸν θανατώνουν πολλὰ. Καὶ ἐπειδὴ ἡ τιμωρία ὑπῆρξε μεγάλη και θαυμαστικὴ καὶ ποῦ πολλὰ περισσότερη ἀπὸ ὅση χρειαζόταν για

νὰ ἐξισορροπήσῃ τὰ ἀνθρώπινα κακὰ, δὲν περιορίστηκε μόνο στὸ νὰ καταλύσῃ τὸ ἔγκλημα, ἀλλὰ τόσο ὑπερβολικὰ ἀγαθὰ προσέθεσε ὥστε νὰ ἀνεβάσῃ στὸν ἴδιο τὸν οὐρανὸ και νὰ κἀν κοινωδὸς τοῦ Θεοῦ στὴν οὐράνια Βασιλεία του τοὺς γῆινους, τοὺς ἀπεχθέστατους, τοὺς δεμένους, τοὺς πουλημένους ὡς δούλους, τοὺς ἀτιμασμένους.

Ἄξιζε στ’ ἀλήθεια πολὺ ὁ θάνατος ἐκεῖνος, τόσο ποῦ οἱ ἄνθρωποι οὔτε ποῦ μπορούν νὰ τὸ θάλουν στὸ νοῦ τους. Κι ἂν πουλήθηκε φτηνὰ στοὺς φονευτὲς του ὁ Σωτήρας, εἶναι ἐπειδὴ τὸ ἐπέτρεψε ὁ ἴδιος, για νὰ εἶναι και αὐτὸ γεμάτο φτώχεια και ἀτιμία, ὥστε ἔχοντας πουληθῆ ὀλοκληρωτικὰ, νὰ ὑπομείνη τὴ μεταχείριση τῶν δούλων και νὰ κερδίσῃ τὶς ὕβρεις. Γιατὶ θεωροῦσε κέρδος τὸ νὰ ἀτιμασθῇ για μᾶς. Μὲ τὸ νὰ πουληθῆ μάλιστα τόσο φτηνὰ θέλησε ἀκριβῶς νὰ ὑποδηλώσῃ ὅτι ἤρθε και πρόσφερε τὸ θάνατό του ὑπὲρ τοῦ κόσμου χάρισμα και δωρεά. Μὲ τὴ θέλησή του πέθανε, χωρὶς νᾶχη σὲ τίποτε κανένα ἀδικήσει οὔτε για προσωπικὸ του ὄφελος οὔτε για τὸ καλὸ τῆς κοινωρίας, κι ἔγινε στοὺς φονευτὲς του ἀρχὴ εὐλογιῶν πολὺ μεγαλύτερων ἀπ’ ὅ,τι ἐκεῖνοι ἐπαυμουσαν ἢ μπορούσαν νὰ ἐλπίζουν.

Ἄλλὰ γιατὶ τὰ λέω αὐτὰ; Ὁ Θεὸς πέθανε. Αἷμα Θεοῦ ἦταν αὐτὸ ποῦ χύθηκε πάνω στὸ σταυρὸ. Τί πολυτιμώτερο ἀπὸ αὐτὸ τὸ θάνατο θὰ μπορούσε νὰ ὑπάρξῃ; Τί φρικωδέστερο; Τόσο πολὺ μεγάλο κακὸ ἔκανε λοιπὸν ἡ φύση τῶν ἀνθρώπων, ὅσο εἶχε τὴ δυνατότητα νὰ καταλύσῃ ἡ τιμωρία; Πόσο μεγάλο πρέπει νᾶταν τὸ τραῦμα ὥστε νὰ ἰσοσταθμίσῃ τὴ δύναμη τοῦ φαρμάκου ἐτοῦτου;

Ἐπρεπε πράγματι μὲ κάποια τιμωρία νὰ καταλυθῆ ἡ ἁμαρτία. Καὶ για τὶς ἁμαρτίες ποῦ διεπράξαμε κατὰ τοῦ Θεοῦ χρειαζόταν νὰ τιμωρηθῶμε ἰσάξια, για νὰ ἀπαλλαγοῦμε ἀπὸ τὴν ἐνοχί. Βέβαια, αὐτὸς ποῦ τιμώρησε δὲν ξανατιμωρεῖ για κείνα για τὰ ὁποῖα ἤδη ἐπέβαλε ποινὴ. Ὅμως δὲν ὑπῆρχε κανεὶς ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους ποῦ νὰ μὴν ἔπρεπε ὁ ἴδιος νὰ λογοδοτήσῃ, ὥστε νὰ ἀναλάβῃ αὐτὸς νὰ ὑποστῇ τὴν ποινὴ για κἀν τῶν ἄλλων, ἀφοῦ ὁ καθένας οὔτε για τὸν ἑαυτό του δὲν ἄρκοῦσε, κι οὔτε τὸ γένος ὀλόκληρο, ἀκόμα κι ἂν ἦταν μύριες φορὲς νὰ πεθάνῃ, δὲν μπορούσε νὰ τιμωρηθῆ ὅσο ἔπρεπε. Γιατὶ, τί μπο-

ΠΡΟΣ ΕΥΣΕΒΙΑΝ ΜΟΝΑΧΗΝ

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΝΕΚΤΑΡΙΟΥ ΑΙΓΙΝΗΣ
‘Οσιωτάτη Εύσεβία, εἶη σοι σκέπη ἡ χάρις τοῦ Κυρίου

Ο ΠΝΕΥΜΑ τὸ ἁ-
γιον τὸ φωτίζον καὶ
ἀγιάζον τοὺς ἐπικα-
λουμένους τὸ ὄνομα
αὐτοῦ φωτίζει καὶ ἀ-
γιάζει σε πάσας τὰς
ἡμέρας τῆς ζωῆς
σου καὶ ἐνισχύει σου

λειπιος ἐγένετο μελέτη τῆς τρωθείσης ἐκ
τῆς θείας ἀγάπης καρδίας τῆς, πᾶς παλ-
μὸς τῆς καρδίας τῆς μίαν ἀναμέλπει εὐ-
χὴν, ἡ ἀναπνοὴ αὐτῆς συνοδεύεται ἀεὶ μὲ
μίαν ἐπίκλησιν τοῦ θείου ὀνόματος, ἐν
αὐτῷ ζῆ, ἐν τῇ ἀγάπῃ αὐτοῦ κινεῖται καὶ
ἐν αὐτῇ διαμένει.

τότε σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν πρὸς ἐργασίαν
τῶν ἐντολῶν τοῦ Κυρίου. Ἀγωνίζου τὸν
ἀγῶνα τὸν καλόν, ἐργάζου ἐνώπιον τοῦ
Θεοῦ τὸ ἀγαθὸν καὶ εὐάρεστον καὶ τέλει-
ον, ὅπως εὐάρετος αὐτῷ γενομένη ἀγα-
πηθῆς ἐπ’ αὐτοῦ καὶ ἀξιωθῆς τῆς τιμῆς
τῶν φρονίμων παρθένων. Τὴν κλησίαν σου
βεβαίωσον, τὴν ὁμολογίαν σου φύλαξον,
τὴν πίστιν σου πληροφόρησον, τὴν ἐλπίδα
σου ἀσφάλισον, τὴν ἀγάπην σου μαρτυρή-
σον, τὴν πολιεῖαν σου ἀμεμπτον τήρησον,
ἵνα ἀρέσῃς τῷ Κυρίῳ.

‘Ο ἐν αὐτῇ ἄνθρωπος τέθηκεν· οὐδὲν
τῶν ἀνθρωπίνων παθῶν κατακυριεύει ἐν
αὐτῇ, ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς ζωογονεῖ τὴν ψυ-
χὴν αὐτῆς, οὐδὲν δὲ τῶν τοῦ κόσμου λαμ-
πρῶν ἰσχύει νὰ ἐλκύσῃ τὴν καρδίαν αὐ-
τῆς, οὐδὲν τῶν τοῦ βίου τερπνῶν ἰσχύει νὰ
καταθιβάσῃ τὴν καρδίαν αὐτῆς εἰς χαμαι-
ζηλίαν, οὐδὲν τῶν γητίνων ἀγαθῶν κατορ-
θοῖ νὰ καταγάγῃ εἰς γῆν τὸ ἐν οὐρανοῖς
περιπολεῦον πνεῦμα αὐτῆς· ἡ λάμπρις τῶν
ἐγκοσμίων ἀπέβαλε τὸ ἑαυτῆς θάμβος· οἱ
ἐκ τοῦ ἀνεσπέρου φωτὸς ἀγασθέντες ὀ-
φθαλμοὶ τῆς ψυχῆς αὐτῆς ἐνισχυθέντες
ἀπ’ αὐτοῦ δὲν ἐκθαμβοῦνται ἐκ τῆς ψευ-
δοῦς λάμπρεως τῶν γητίνων· ἡ δύναμις
αὐτῶν ἐν αὐτῇ ἠτόνησεν· ἡ καρδία αὐτῆς
ἐγένετο ἀπόρθητον φροῦρον· οὐδεμία ἐ-
πιδρομὴ ἰσχύει νὰ ἐκπορθῆσῃ αὐτήν, διότι
ἐν αὐτῇ ὡς ἐν πασιτάδι νυμφικῇ ἐνοικεῖ ὁ
Νυμφίος Χριστός, ὁ βασιλεὺς ὁ ἰσχυρός,
ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης.

Αὕτη ἡ φρονίτις πρέπει νὰ εἶναι ἡ ἀ-
διάλειπτος μελέτη τῆς παρθένου. Ταύτην
οννοιστῶ ὁ ἀπόστολος Παῦλος τῇ παρθέ-
νῳ. Ἡ Παρθένος ἡ τὸν Χριστὸν ἀγαπή-
σασα καὶ αὐτὸν ὡς νυμφίον ἐπιποθήσασα
καὶ αὐτῷ ἀφιερωνεῖσα καὶ αὐτῷ ζῶσα
οὐκέτι ἑαυτῇ ζῆ, ζῆ δὲ ἐν αὐτῇ Χριστὸς
καὶ αὐτῷ συσταυροῦνται καὶ συνθάπνεται
καὶ συνανίσταται, αὐτῷ διαλέγεται καὶ
πρὸς αὐτὸν ἀτενίζει, πρὸς αὐτὸν τὴν ψυ-
χὴν αἶρει καὶ πρὸς αὐτὸν καρδίαν καὶ διά-
νοιαν ἀνήρποι, αὐτοῦ τὸ γλυκύτατον ὄνομα
προσφέρουσι τὰ ἄγνα αὐτῆς χεῖλη ἐν παντὶ
καιρῷ, ἀπὸ δὲ τοῦ σιγήδους αὐτῆς θερμοὶ
ἀναπέμπονται στεναγμοὶ ὡς ἀδιάλειπτοι
ἄνθοι πρὸς τὸ ἕνος τῆς θείας ἀγάπης ἀ-
καταλείπτου, αὐτοῦ τὸ θεῖον ὄνομα ἀδιά-

‘Η οὐρανία χαρὰ πληροῖ τὴν καρδίαν
αὐτῆς· ἡ ἀγάπη πλημμυρεῖ αὐτήν, ἡ δὲ εἰ-
ρήνη βασιλεύει ἐν αὐτῇ. Πᾶσαι αἱ ἀρε-
ται ὡς ἀκτίνες ἡλιακαὶ ἀπὸ τῆς καρδίας
αὐτῆς ἀνατέλλουσαι ἀπαστραπίουσι ἐπὶ
τοῦ προσώπου αὐτῆς καὶ φαιδρύνουσι αὐ-
τό, ζωογραφοῦσι δ’ ἐπ’ αὐτοῦ τὴν ἱερὰν εἰ-
κόνα τῆς σεμνότητος, ἣν περισιτέφουσι μὲ
τὰ ἄνθη τῶν χαρίτων· ἐκάστη τῶν ἀνα-
τελουσῶν ἀρετῶν ἐστὶ τελεία ἐν τῇ ἐκδη-
λώσει αὐτῆς, λάμπει δὲ ὡς ἀδάμας περι-

δεραίου βασιλείου και κατακομει ως νύμφην. Ἡ διάνοια αὐτῆς καθαρά ὡς αἰθὴρ φωτεινοτάτου οὐρανοῦ ἀγιάζεται ὑπὸ τοῦ θείου τρισήλιου φωτός και ἀγιάζεται ὑπὸ τῆς πηγῆς τοῦ ἁγιασμοῦ.

Τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπιφοιτήσαν ἐδαψίλευσεν αὐτῇ τὰ χαρίσματα τὰ ἐαυτοῦ, ἔδωκεν αὐτῇ πνεῦμα σοφίας, πνεῦμα συνέσεως, πνεῦμα βουλῆς και ἰσχύος, πνεῦμα γνώσεως και ἀληθείας, πνεῦμα φόβου Θεοῦ. Οἱ λόγοι αὐτῆς εἰσι λόγοι χάριτος, ἀπὸ δὲ τῶν χειλέων αὐτῆς μέλιτος γλυκύτερα ρέει αὐδῆ. Οἱ φθόγγοι τῆς φωνῆς αὐτῆς ὡς πλήκτρον μουσικοῦ ὄργάνου πλήττουσι τὰς χορδὰς τῶν εὐσεβῶν καρδιῶν τῶν ἐνωπιζομένων αὐτῶν και συγκινοῦσι αὐτὰς και λαλοῦσιν ἐν αὐταῖς. Τὰ διανοήματά εἰσιν ὑψηλά, λαλεῖ δὲ ὡς διδακτὴ Θεοῦ· οἱ λόγοι αὐτῆς ὡς ὕδωρ πηγῆς καθαρᾶς ἐκ τῆς ἀγνῆς αὐτῆς καρδίας ἀναβλύζον ζωηρὸν και ἀλλόμενον ζωογονοῦσι τὰς ψυχὰς τῶν ἀπλοῦντων ἐξ αὐτῆς.

Ὁ βίος τῆς ἀφιερωμένης τῷ Κυρίῳ παρθένου διαρρέει ὡς ρυάκιον ἡσύχως δι' εὐάνθοῦς λειμῶνος, ὅπερ οὐδεμία ἀνέμου πνοῆ διαταράσσει οὐδὲ διαρριπίζει τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ, και ὅπερ ἀθορυβῶς διολισθαίνει και προχωρεῖ ἀταράχως πρὸς τὸ τέγμα αὐτοῦ καταρδεθὸν διὰ τῶν εὐεργεικῶν αὐτοῦ ραμάτων τὰ παρόχθια φυτὰ και ζωογονοῦν αὐτὰ.

Ἡ παρθένος, ἡ καρδία και διανοία τὸν Ἰησοῦν ἀγαπήσασα και αὐτῷ ἀφιερωθεῖσα, εἶναι λαμπὰς ζῶσα ἐκ τῆς φλογὸς τῆς ἀγάπης τοῦ Κυρίου ἀναφθεῖσα και ἐξ αὐτῆς κατακαιομένη ἐνώπιον τοῦ θείου θυσιαστηρίου, ὡς θυσία καθαρά και ἄμωμος, ὡς θυσία πνευματικὴ και ἱερά. Ἡ θυσία αὐτῆς εἶναι λατρεία τῷ Θεῷ διηνεκής, θυσία ἄπαντος, ὡδὴ ἀγγελικῆ, ὕμνος ἀτελεύτητος.

Ἡ ἀγγελία τῆς ψυχῆς τῆς παρθένου ἐστὶν ὁμοία πρὸς τὸ ἄνθος τῆς ἀγνῆς, τὸ διανοῖξαν και ἀναπειάσαν τὰ λάμποντα ἐκ καθαρότητος και ἐνωδιάζοντα αὐτοῦ πέταλα πρὸς τὰς πρώτας τοῦ ἡλίου θαλπερὰς ἀκτῖνας, ἡ δὲ τοῦ σώματος αὐτῆς ἀγνότης ὡς ἡ λευκότης τῆς χιτῶνος τῆς ἐπὶ κορυφῆς τῶν ὀρέων πεσοῦσης. Ἡ σωφροσύνη αὐτῆς περικομει αὐτὴν ὡς ἀλουργίς

βασιλίδος και καλλωπίζει αὐτὴν ὡς νύμφην Χριστοῦ· ἡ ὄσια παρθένος τὴν τῶν ἀγγέλων πολιτεύεται πολιτείαν, και τοῖς ἀγγέλοις συνάπτεται, και τῷ Θεῷ διαλέγεται, και αὐτῷ μόνῳ δουλεύει και τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιεῖ.

Ὡς οἱ ἄγγελοι ἐν οὐρανῷ ἄπαντιον τὴν δοξολογίαν προσάγουσιν, οὕτω και ἡ παρθένος ἐπὶ γῆς ἄπαντιον τὴν ὕμνωδιαν ἀναπέμπτει. Τὸ ἦθος ἔχει κεχαριτωμένον ἐκφράζον ἀγιοσύνην, τοὺς τρόπους ἀπλοῦς, τὴν περιβολὴν σεμνὴν, τὸ σχῆμα ἀνυπόκριτον, τὸ βλέμμα ἤρεμον, ἀγνὸν και ταπεινόν, τὴν δὲ ἀκοὴν τηρεῖ ἀδιάφθορον τὰ χεῖλη ἔχει ἀγνά, τὴν δὲ γλῶσσαν τῷ ἔρει τῶν ὀδόντων περιφρουρημένην· τὰς χεῖρας ἔχει ἄμωμος και ἀπαστραπτούσης καθαρότητος, κινεῖ δὲ αὐτὰς ἐντάκτως πρὸς ἐργασίαν, πρὸς δόξαν Θεοῦ και εὐχαριστίαν και πρὸς εὐεργεσίαν.

Ἡ ὄσφορητος παρθενεύουσα, μὴ ἐκθηλύνουσα μηδὲ ἀινοῦσα τὴν ψυχὴν διὰ τῶν εὐωδιῶν και τῶν μύρων· οἱ πόδες ὡς πόδες ἀγγέλου εὐαγγελιζομένου τὰ ἀγαθὰ σπεύδουσι πρὸς τὰς ἀλλὰς τοῦ Κυρίου. Ἡ παρθένος ἀνάγκη νὰ κοσμηται ὑπὸ τῆς αἰδημοσύνης και αἰδεῖται πρωτίστως τὸν ἐαυτῆς ἄγγελον, τὸν φύλακα τῆς ἐαυτῆς ψυχῆς και τοῦ σώματος και πάντα ποιεῖ ὡς ἐνώπιον αὐτοῦ ἐργαζομένη και ὡς ὑπὸ τοῦ φωτός ἐλεγχόμενη.

Ἡ καρδία τῆς παρθένου τῆς ἀφιερωθείσης τῷ Θεῷ φέρει τὴν πανοπλίαν τῆς θείας χάριτος. Τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον περιέβαλε ταύτη αὐτὴν και ἀνέδειξεν ἀήτητον. Ἡ Παρθένος ἡ τρωθεῖσα ἐκ τῆς ἀγάπης τοῦ Κυρίου καταφρονεῖ μὲν ἡδυνάθειας και πλούτου και τῆς νομιζόμενης ἐν τῷ κόσμῳ τυρφησ, πατεῖ τὸν ὑψόν και τὴν δόξαν, ἀποκροθεῖ τὰς ἐμπαθεῖς κολακείας τοῦ φρονήματος τῆς σαρκὸς και νικᾷ τὴν ἰσχὴν τοῦ κάλλους.

Πάντα τὰ νομιζόμενα τοῖς περὶ τὸν βίον τοῦτον ἐπισημένους ἀγαθὰ αὐτὴ καταγελῶσα ἐν μόνον ἀγαθὸν ἄξιον ἡγεῖται ἀγάπης, τὸ ἄκρον ἀγαθὸν τὸ ὁποῖον ἐπιποθεῖ και ἐπιζητεῖ· ὁ πόθος αὐτῆς εἶναι πόθος ἱερός, πόθος ἁγίου· ἐπιποθεῖ νὰ ζῇ ἐν Κυρίῳ και σωματικῶς ἐπιποθεῖ μετ' αὐτοῦ. Ἡ ὄσια παρθένος κατεσκεύασε τὸ ἐαυτῆς σῶμα νὰν ἅγιον εἰς κατοικητήριον τοῦ Παν

τάνακτος Θεοῦ, καὶ πασιδὸν νυμφικὸν τὴν ἑαυτῆς καρδίαν, ὅπως ὑποδεχθῆ τὸν νυμφίον Χριστόν,

Ἡ τῆς παρθένου ψυχῆ εἶναι γαληνιαία καὶ ἀκύμαντος, καθάπερ ἐπιφάνεια ἀταράχου λίμνης, δεχομένη τὰ ὕδατα αὐτῆς, τὰς θείας ἐννοίας, ἐκ τινος καθαρωτάτης πηγῆς, τοῦ θείου, καιοπιρρίζει δὲ ἐν ἑαυτῇ τὸ κάλλος τῆς εἰκόνας τοῦ θείου νυμφίου αὐτῆς.

Ἡ φρόνησις, ἡ μήτηρ αὐτῆ τῶν ἀρετῶν τοῦ νοητικοῦ, βασιλεύει ἐν ἅπασιν τοῖς διανοημαῖσι αὐτῆς· αὐτὴ διδάσκει αὐτὴν τί τὸ ἀγαθὸν καὶ τί τὸ κακόν, ἡ φρόνησις ἐγένετο αὐτῇ ἐπισιτήμη γνώσεως καὶ κριτήριον ἀσφαλὲς περὶ τοῦ πρακτέου ἢ τοῦ μὴ πρακτέου· πάντα τὰ τῆς ψυχῆς ἐγχειρήματα καὶ καρτερήματα αὐτῇ διευθύνει καὶ ἴσταιται φρουρὸς ἀγρυπνὸς ἐν τῇ κινήσει τῶν λογισμῶν ἢ σύνεσις αὐτῆς ὡς λίθος Λυδία διακρίνουσα τὸν καθαρὸν χρυσὸν διακρίνει τοὺς ἀγαθοὺς τῶν πονηρῶν λογισμῶν, ἡ δὲ φρόνησις αὐτῆς ἀποκρούει ἀπιστοιγμῆ τοὺς κατακριθέντας λογισμοὺς· ἡ σοφία αὐτῆς ἀνευρίσκει τὰς κεκρυμμένας ἀληθείας καὶ ἀποκαλύπτει

τοῖς ἐκζητοῦσιν αὐτάς, ἐκδηλοῦται δὲ ὡς ἐπισιτήμη ἐν τε τοῖς λόγοις καὶ τοῖς ἔργοις.

Ἡ γνώσις αὐτῆς ἐστὶν ἀληθῆς καὶ θεβαία· γνώσκει τὰ πράγματα ὡς ἔχουσι καθ' ἑαυτὰ καὶ ἐν ταῖς σχέσεσιν αὐτῶν. Ἡ γνώσις ἐγένετο αὐτῇ διδάσκαλος εὐσεβείας καὶ ἐδίδαξεν αὐτὴν τὰ κατ' αὐτὴν καὶ τὰ καθήκοντα αὐτῆς· αὐτὴ ἐπληροφόρησεν αὐτὴν, διὲ εἰκῶν ἐγένετο καὶ ὁμοίωμα Θεοῦ καὶ αὐτὴ ἀποκαλύπτει αὐτῇ τὸν Θεόν, ὃν ἐπιποθεῖ νὰ ἐπιγνῶ καὶ ὃν ἐπιζητεῖ ἡ καρδία αὐτῆς· ἡ γνώσις δαδουχεῖ αὐτὴν ἐν ταῖς τριβούσις αὐτῆς καὶ ποδηγετεῖ ἐν τῷ σταδίῳ τοῦ βίου αὐτῆς· αἱ βουλαι αὐτῆς ἀγαθαὶ ὡς βουλαι ἀγγέλου, αἱ δὲ σκέψεις αὐτῆς ὄρθαι ὡς κριτήριον ἀληθείας· αὐτὴ ἀποφαίνεται περὶ πάντων καὶ αὐτὴ συμβουλεύει τὰς ἀγαθὰς ἀποφάσεις. Ἡ ἰσχὺς τῆς φρονήσεως αὐτῆς ἀκμαία οὕσα πάντοτε ἰσχύει ἐν πᾶσι τοῖς βουλεύμασιν αὐτῆς.

Ἡ σοφία αὐτῆς ἐδίδαξεν αὐτὴν φοβεῖσθαι τὸν Κύριον, ποιεῖν αὐτοῦ τὸ θέλημα καὶ ἀγιάζειν αὐτοῦ τὸ ὄνομα πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς αὐτῆς ἡμέρας καὶ νυκτός...».

ΝΗΠΤΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ

→ ἀπὸ σελ. 6

τῆς αἰωνιζούσης ζωῆς, ὁποῦ εἶναι γραμμένοι ὅλοι οἱ Δίκαιοι· διὰ τὸ ὅποιον λέγει καὶ ἡ Γραφή: «καὶ ἐπὶ τὸ βιβλίον σου πάντες γραφήσονται». Ὅμως ὁ Ἰησοῦς Χριστός, οἱς κρίμασιν οἶδεν αὐτὸς μόνος, τὴν ἀφήνει ἀκόμα εἰς τὸν κόσμον, μᾶλλον διὰ τὸ συμφέρον τῆς, διὰ νὰ διπλασιάσῃ καὶ νὰ τριπλασιάσῃ καὶ νὰ πολυπλασιάσῃ τὸν καρπὸν τῆς, καὶ καταπαύει ὀλίγον τὸν πόνον τῆς μετὰ τὴν παράκλησίν του, ὅχι ὅμως καὶ ὅτι ὀλιγοστεύει ὁ Κύριος τὸν πόνον τῆς καρδίας. Διότι ὁ Κύριος θέλει νὰ ποιοῦμεν πάντα διὰ τὴν ἀγάπην του, ἡ ὅποια γίνεται σωτηρία τῆς ψυχῆς μας. Ἄλλὰ ὀλιγοστεύει τὸν πόνον μετὰ τὴν αὐξησὶν τῶν περισοτέρων καὶ θερμότερων δακρῶν.

Ἐτοῦτος λοιπὸν ὁ πόνος εἶναι μέγα ὄφρον, διδόμενον παρὰ Θεοῦ εἰς τοὺς ἀγωνιστὰς καὶ ἀγαπῶντας αὐτόν. Δίκως δὲ τοῦτον τὸν πόνον δὲν βλέπει τινὰς τὸν Θεόν, μήτε εἰς τοῦτον τὸν κόσμον νοερῶς, λέγομεν ἐν ἐκστάσει καὶ ὄραματι καὶ θεωρίᾳ, μήτε διὰ τὸν ἄλλον εἶναι πληροφορημένος καὶ πεπεισμένος, ὅτι θέλει εἶναι μετὰ τὸν Θεόν. Οὗτος δὲ ὁ πόνος εὐρίσκεται μετὰ πολλοὺς ἀγῶνας καὶ μετὰ πολυκαιρίαν καὶ μετὰ ἄμετρον βίαν τῆς καρδίας εὐχῆς...».

ΘΝΑ ΒΙΒΛΙΟ

ΑΓΝΩΣΤΟΥ ΑΓΙΟΥ

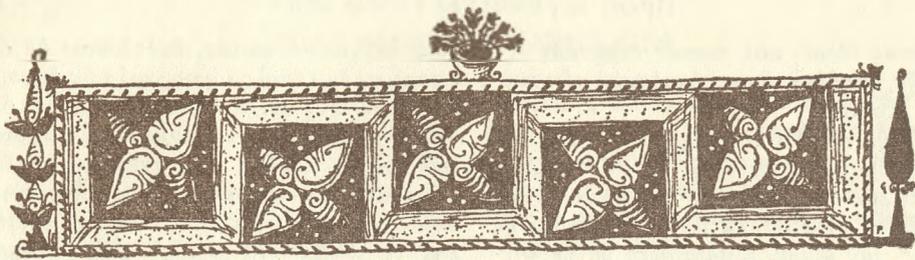
→ ἀπὸ σελ. 4

θέρωσή τῆς ἀπὸ τῆ δουλεία τοῦ διαβόλου καὶ τῆς ἁμαρτίας καὶ νὰ φθάσουμε νὰ ἰδοῦμε ἀπὸ ἐδῶ τὸν Κύριο μυστικὰ στὶς καρδιές μας. Γι' αὐτὸ καὶ ἐπαναλαμβάνει μετὰ τόση ἔμφαση τὴ σύσταση γιὰ δυναμικὴ προσευχή: «Θέλεις, ὦ μοναχὲ νὰ ἰδῆς πόσον ὠραῖος εἶναι ὁ Χριστός...; Προσεύχου νοερῶς μὲν ἀδιαλείπτως πρὸς τὸν Χριστόν σου, ἀπὸ καρδίας δὲ μέχρι πόνου...».

Ἄς παρακαλέσουμε τὸν Κύριο νὰ μᾶς ἀνοίξῃ τὰ μάτια τῆς ψυχῆς γιὰ νὰ ἰδοῦμε τὴν ἀναγκαιότητα τῆς ἀδιαλείπτου καρδιακῆς προσευχῆς καὶ ν' ἀρχίσουμε τὸν ἀγῶνα μετὰ τὴ βοήθεια τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ἐτοι θὰ ἐλπίσουμε στὴ σωτηρία μας, δοξολογοῦντες τὸν Κύριο Ἰησοῦ ἐν Πατρὶ καὶ Πνεύματι καὶ εὐγνωμονοῦντες τὸν ἄγνωστο Ἀπελπισμένο ἀδελφὸ μας, ποῦ σὰν ὄργανο τοῦ Ἁγίου Πνεύματος μᾶς προτρέπει στὴν ὁσωτικὴ καὶ θεωρητικὴ ἐργασία τῆς νοερᾶς καὶ καρδιακῆς προσευχῆς. Ἀμήν.

θ.μ.δ.

ΘΕΜΑΤΑ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ 'Ορδοξία, πού θα έπρεπε να μείνη ως ιδανικό του έθνους μας και να βαθαίνει και να μεγαλώνει με την πείρα των καιρών, δέν έρχεται

άπ' έξω, σάν μιá άκόμη ιδέα της μόδας, αλλά είναι ή ίδια ή μοίρα της ιστορίας μας. Του έθνους μορφή έκφρασης είναι πάντοτε ή γλώσσα, και ή γλώσσα ή 'Ελληνική δημιούργησε μέσα από την ψυχή των 'Ελλήνων και την κλασσική και τη χριστιανική γραμματεία. 'Η κλασσική παιδεία έπαψε πιά να είναι κτήμα των 'Ελλήνων, όπως τó βλέπει κανείς στα ίδια τά έργα κλασσικής φιλολογίας στην 'Ελλάδα, πού, τις πιό πολλές φορές, ως προβλήματα και ως μέθοδος λύσης των, έρχονται άπ' έξω. 'Εμείς στην 'Ελλάδα δέ μπορέσαμε ως τώρα, κι' ούτε φαίνεται πως θα γίνη τούτο αύριο ή μεθαύριο, να δημιουργήσουμε δικές μας παραδόσεις κλασσικής φιλολογίας πού να μεταδίδονται και να βαθαίνουν από γενιά σέ γενιά. 'Από καιρό σέ καιρό έμφανίζεται ένας καλός φιλόλογος, ένημερωμένος στα θέματα και στη βιβλιογραφία, με λίγο ή πολύ πρωτότυπες ιδέες και καλές ειδικές εργασίες, αλλά τó πέρασμά του δέν έχει συνέχεια. 'Ερχεται και φεύγει έρημιτής. 'Όπi δέν έχουμε δικές μας παραδόσεις κλασσικής φιλολογίας είναι και τούτο μερική έκδήλωση του ίδιου γενικώς φαινομένου, της άδιαφορίας μας για τις πνευματικές παραδόσεις του έθνους. 'Όπως παλαιότερα οί φιλόλογοι στη χώρα μας μιλού-

σανε για κριτική του κειμένου και άργότερα για ιστορική κατανόηση, έτσι τώρα τελευταία άρχισαν να μιλάνε για «τρίτο άνθρωπισμό». Τό σύνθημα τούτο ήρθε στην 'Ελλάδα από τη Γερμανία' εκεί και άλλου έχει τη θέση του και την άποστολή του. Τί μπορεί όμως να σημαίνει «τρίτος άνθρωπισμός» στην 'Ελλάδα πού δέν έγνωρίσε ούτε τόν πρώτο, ούτε τόν δεύτερο; Πριν από την 'Επανάσταση και ως τά χρόνια του Κοραή στην ψυχή του έθνους συνταιριάζονταν κλασσικός πολιτισμός και όρθόδοξη γραμματεία, συνταιριάζονταν άκόμη και άν άντιμάχονταν τó ένα τó άλλο, όπως στο κήρυγμα του Παπουλάκου. Τούτη ή έρμηνεία της κλασσικής παράδοσης ήταν ή δική μας, ή 'Ελληνική έρμηνεία, βγαλμένη μέσα από τά δικά μας προβλήματα και τις δικές μας άνάγκες. Μιλάω βέβαια για έρμηνεία και όχι για ειδικά φιλολογικά ζητήματα πού από την ίδια τους τη φύση είναι διεθνή. 'Όπi και σέ τούτον όμως τόν τομέα ή δική μας συμβολή είναι περιωρισμένη, αυτό είναι συνέπεια της έλλειψης πρωτότυπης έρμηνευτικής σκοπιάς, θεμελιωμένης στα δικά μας προβλήματα και στη δική μας πείρα. Τη σκοπιά τούτη, πού υπήρχε και σ' αυτήν άκόμη την Τουρκοκρατία, την κλόνησε πρώτος ό Κοραής, με τó άνάβαθο, αντιφιλοσοφικό του πνεύμα και την ήθικολογία του τή βασισμένη στην ιδεολογία της Γαλλικής 'Επανάστασης. 'Ο Κοραής ούτε για φιλοσοφία, ούτε για ποίηση, ούτε για όρθοδοξία νοιάστηκε ως μελετητής της 'Ελληνικής γραμματείας. Στη Γαλλία του τέλους του 18ου αιώνα οί παραδόσεις πού έφερνε μαζί του ξανεμιστήκανε σέ ρηκό φιλελευθερισμό και σέ ήθικολογία-

ματα πού ούτε κάρπισαν ούτε και ήταν να καρπίσουν μιὰ και δὲν θεμελιώνονταν σὲ θρησκευτικὴ ἐμπειρία. Τὸ κήρυγμα τοῦ Κοραῖ πρώτα και ἔπειτα ὁ Εὐρωπαϊκὸς κλασικισμὸς τοῦ 19ου αἰώνα μαζί με τὸ δικό μας ἀττικισμὸ ἔκοψαν κάθε ὄραση ζωῆς. Ὁ Κωστῆς Μπασιᾶς ὀρθότατα παρατηρεῖ, σχολιάζοντας τὴν ἐποχὴ τοῦ Παπουλάκου:

«Ὅπως στὸ ἔργο τοῦ Κοραῖ, οἱ θρησκευτικὲς ἐκδόσεις εἶναι ἐλάχιστες, ἂν τις συγκρίνει κανεὶς μετὰ τις ἐκδόσεις, τις διανοητικὲς καὶ τὰ σχόλια, πὸν ἔκαμε στὰ κείμενα τῶν ἀρχαίων, εἶσι ἀργότερα καὶ ἡ πνευματικὴ ζωὴ τοῦ ἔθνους ἔδωκεν ὑπερτροφικὴ σημασίαν στὸν ἀρχαίους καὶ πολὺ μικρὴ καὶ σὺχνά ἀσήμαντὴ στὴ θανατοῦσὶ σοφία τῶν Χριστιανικῶν κειμένων, πὸν μέσα τους λαμπικαριόσηκαν ὄσα στοιχεῖα ἀπὸ τὸ ἀρχαῖο πνεῦμα ἦσαν διώσιμα».

Ἡ κριτικὴ αὐτὴ εἶναι καὶ ὀρθὴ καὶ δίκαιη. Ὁ Κοραῖς, πὸν ἔγινε σύμβολο τῆς παιδείας ἀπὸ τὴν ἴδρυση τοῦ ἐλευθέρου κράτους καὶ ἔπειτα, παραμέρισε τὸν ἱσχυρότατο ἔως τότε στὴν ψυχὴ τοῦ ἔθνους κλάδο τῆς χριστιανικῆς γραμματείας καὶ ζήτησε νὰ θεμελιώσῃ τὴν παιδείαν τοῦ ἔθνους μόνο στοὺς κλασσικοὺς καὶ μάλιστα σὲ κείμενα καὶ σὲ συγγραφεῖς πὸν δὲν ἦταν πάντοτε ὄτι καλύτερο εἶχε νὰ προσφέρῃ ἢ ἀρχαῖα γραμματεία. Ἄλλὰ καὶ ἂν ἀκόμη ἢ ἔκλογὴ ἀπὸ τὴν κλασσικὴ γραμματεία ἦταν ὀρθή, τὸ ἔθνος δὲν ἔπρεπε νὰ θεμελιώσῃ τὴν παιδείαν του μόνο σ' αὐτὴ τὴ γραμματεία. Ὁ Πλούταρχος δὲν εἶναι βέβαια δυνατόν νὰ παραμερισθῇ ὡς μορφωτικὸς παράγοντας στὴ Νέα Ἑλλάδα, δὲν εἶναι ὅμως λιγώτερο ἐποικοδομητικὲς οἱ βιογραφίες ἀγίων τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, πὸν πολλὰς φορὰς καὶ ὡς γλωσσικὰ καὶ ὡς πνευματικὰ κείμενα εἶναι ἀνώτερα ἀπὸ τις βιογραφίες τοῦ Πλουτάρχου. Κανεὶς δὲν ζητᾶει νὰ ψέξῃ ἕνα ρήτορα ὅπως ὁ Λυσίας ἢ ὁ Δημοσθένης, ἢ ὁ Μέγας Βασίλειος καὶ ὁ Χρυσόστομος, ἐκτὸς ἀπὸ τὴ γλῶσσα καὶ τὴ σύνθεση, ἔχουν νὰ προσφέρουν στίς

μαθητευόμενες ψυχὲς καὶ ἄλλα, πολὺ στερεώτερα θεμέλια ἐκτὸς ἀπὸ τὰ νομικὰ ἐπιχειρήματα τοῦ πρώτου καὶ τὸ στενωκαρδὸ Ἑλλαδισμὸ τοῦ δεύτερου. Ἡ ἀγάπη γιὰ τὰ τραγούδια τοῦ Θεόκριτου εἶναι ζήτημα προσωπικῆς εὐαισθησίας, εἶναι ὅμως θέμα ζωῆς ἢ θανάτου νὰ ἀγαπᾶ κανεὶς ἢ νὰ περιφρονῇ τοὺς ὕμνωδοὺς τῆς Ἑλληνικῆς Ὀρθοδοξίας.

Δὲν ζητῶ — οὔτε καὶ ὁ συγγραφέας τοῦ «Παπουλάκου» ἐζήτησε — νὰ ξαναφέρω ἐδῶ τὸν παλαιό, ἂν καὶ ἄδικα λησμονημένο σήμερα, διάλογο μέσα στὴν Ἑλληνικὴ ψυχὴ τῆς κλασσικῆς καὶ τῆς ὀρθόδοξης χριστιανικῆς παράδοσης. Ἐκεῖνο πὸν θέλω νὰ ἐξηγήσω εἶναι ὅτι ἡ σύνθεση τῶν δύο αὐτῶν κόσμων πὸν ἔχει ἤδη συντελεσθῆ μέσα στὴν Ἑλληνικὴ ψυχὴ εἶναι ἀνάγκη νὰ γίνῃ ἐπὶ πλέον συνειδητὴ καὶ στὴν ὀργάνωση τῆς παιδείας, ὅπως ἄλλωστε ἔχει γίνῃ συνειδητὴ καὶ σὲ πολλοὺς ἀπὸ τοὺς ἱστορικοὺς καὶ φιλόλογοις ἐπιστήμονες τοῦ ἔθνους, πὸν ἐργάζονται μετὰ τὴν ἴδιαν ἀγαθὴ ἀπόδοση καὶ στὴν ἀρχαῖα παράδοση καὶ στὴν μεσαιωνικὴ γραμματεία. Νεώτερες τάσεις στὴν ἐπιστήμη τῆς φιλολογίας, σὲ ἔθνος μας ἔχουν ἀποχωρίσει τοὺς δύο αὐτοὺς κόσμους, ἀλλὰ δὲν εἶναι δύσκολο νὰ διακρίνῃ κανεὶς ὅτι ὁ χωρισμὸς ἀνάγεται στὴ διδασκαλία Γερμανῶν διδασκάλων, πὸν δὲν ἐνδιαφέρονταν γιὰ τὴν Ἑλληνικὴ ὀρθόδοξη παράδοση, καὶ ὄχι σὲ ὀργανικὴ ἀνάγκη τοῦ πολιτισμοῦ τοῦ ἔθνους μας. Ἀπὸ τὸν Ἀρέθα καὶ τὸν Εὐστάθιο Θεσσαλονίκης, ἀπὸ τὸ Μοσχόπουλο, τὸ Μάγιστρο καὶ τὸν Τρικλίνιο ἔως τὸ Μιχαῖλ Ἀποστόλη καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ἔως τοὺς φιλόλογοις καὶ τοὺς ἱστορικοὺς πὸν φεύγουνε τώρα ἀπὸ τὸ προσκήνιο τῆς ἐπιστημονικῆς ζωῆς στὴν Ἑλλάδα, ἢ παράδοση τοῦ ἔθνους ἦταν νὰ μὴ γίνῃται χωρισμὸς στὴ μελέτη τῶν δύο αὐτῶν κόσμων. Εἶναι δύσκολο νὰ βροῦμε τὴ συνέχεια σήμερα, πὸν εἶχε ἤδη σπάσει μετὰ τὸν Κοραῖ, εἰσαγωγέα ἰδεῶν τῆς γαλλικῆς ἐπανάστασης στὴ φιλολογικὴ ἐρμηνεία τῶν Ἑλληνικῶν κειμένων ἢ φιλολογικὴ μας ζωὴ πο-

ρεύεται τώρα σὲ ἄλλα μονοπάτια. Ἀκριβῶς ὅμως γι' αὐτὸ εἶναι πολύτιμες οἱ προσφορές, ὅπως τὸ κήρηγμα τοῦ Παπουλάκου στὸ χωριὸ τὰ Λαγκάδια, πού ἐκφράζοντας τὴν κριτικὴ τῆς ὀρθόδοξης μοναστικῆς παράδοσης γιὰ τὴν κλασσικὴ γραμματεία καθοδηγεῖ νὰ στοχαστοῦμε καὶ τῆς παιδείας καὶ τῆς φιλολογίας τὴν ἀποστολὴ στὴ χώρα μας.

Ἡ παιδεία στὸ ἔθνος ὀργανώνεται τώρα τελευταία χωρὶς νὰ ἐρωτῶνται οἱ φιλόλογοι. Θὰ ἔλεγε μάλιστα κανεὶς ὅτι οἱ φιλόλογοι ἄρχισαν νὰ συνηθίζουν στὸ ρόλο τοῦ συνεργάτη ὅπου τοὺς ἔφερε βαθμιαία ἡ τεχνολογικὴ ἢ πολιτικολογουσα σύνθεση τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας. Ἀλλὰ καὶ μὲ τὶς κατευθύνσεις πού ἔχουνε ἀρχίσει οἱ φιλόλογοι νὰ παίρνουν τώρα τελευταία εἶναι ἴσως καλύτερα πού δὲν τοὺς ρωτᾶει κανεὶς. Μέσα ἀπὸ τὴν παράδοση καὶ ἀπὸ τὴν ἀνάγκη νὰ μείνουμε στὴν ἐθνικὴ μας ἰδιομορφία ἢ παιδεία θὰ πρέπει νὰ προσφέρῃ στὶς νέες ψυχὰς τὴν κλασσικὴ παράδοση καὶ τὴν ὀρθόδοξη χριστιανικὴ γραμματεία χωρὶς διάκριση τῆς μιᾶς ἐναντίον τῆς ἄλλης. Ἀπὸ τὴν κλασσικὴ γραμματεία ὁ νέος Ἕλληνας θὰ διδαχθῇ τὴν ὁμορφιὰ τῆς ἐλεύθερης ψυχῆς, τὸ ἦθος τοῦ πολίτη, τὴ συνείδηση τῆς ἐθνικῆς ἐνότητας. Ἀπὸ τὴν ὀρθόδοξη γραμματεία θὰ διδαχθῇ τὸ λόγο τοῦ ἑνσαρκωθέντος Θεοῦ. Ἀνάμεσα στοὺς δυὸ αὐτοὺς κόσμους, τὸν κόσμο πού ψάχνει γιὰ τὴν ἀλήθεια καὶ τὸν κόσμο πού ἔχει βρῆ τὴν ἀλήθεια, ὑπάρχουνε σημεῖα ἔνωσης καὶ σημεῖα χωρισμοῦ. Ἡ σύνθεση γινότανε ἀδιάκοπα καὶ ὀλοένα ἀπὸ τὴν ἀρχὴ στὶς ψυχὰς τῶν διανοουμένων τοῦ Βυζαντίου. Ἡ ἱστορία τῶν κλασσικῶν σπουδῶν στὸ Βυζάντιο, ἀλλὰ καὶ ὕστερα ἀπὸ τὴν πτώση του, ἕως τὸν Κοραῆ, εἶναι ἀπὸ τὰ πρὸ δραματικὰ κεφάλαια τῆς ἐθνικῆς μας ἱστορίας. Πέρα ἀπὸ τοὺς ἀπλοὺς τύπους τῶν ἐκφράσεων «ἀγάπη γιὰ τὰ ἀρχαῖα γράμματα» καὶ «συνείδηση ὀρθόδοξη χριστιανικὴ» ὑπάρχει ἀπέραντη κοινὴ σχέση τῶν βυζαντινῶν καὶ μεταβυζαντινῶν Ἑλλήνων μὲ τὴν κλασσικὴ γραμματεία, πολὺ πρὸ ἐνδιαφέροντα καὶ πολὺ πρὸ διδακτικὴ ἀπὸ τοὺς διάφορους κατ' αὔξοντα ἀριθμὸν ἀνθρωπισμοὺς πού εἰσάγονται κατὰ καιροὺς στὴν Ἑλλάδα ἀπὸ εἰσαγωγεῖς πού ξέρουνε τὴν ἱστορία τῆς Εὐρώπης καλύτερα ἀπὸ ὅτι ξέρουνε τὴν ἱστορία τοῦ ἔθνους τους. Τῶν φιλολόγων εἶναι, ἀντικείμενο μελέτης καὶ κανόνας ζωῆς ἢ ὀρθόδοξη ὑμνογραφία, ἀγιογραφία καὶ φιλοσοφία, τῶν φιλολόγων βέβαια ὄχι ὡς μελετητῶν τῆς γλώσσας ἢ τῆς μορφολογίας τῶν κειμένων, ἀλλ' ὡς πιστῶν τοῦ πνεύματος τοῦ ἔθνους μας. Καλὴ καὶ ἅγια ἡ ἐννοια τοῦ κλασσικοῦ ἀνθρωπισμοῦ ἢ μάλλον τοῦ οὐμανισμοῦ πού ἀνεκάλυψαν στὴν ἀρχαία Ἑλληνικὴ γραμματεία οἱ φιλόλογοι τῆς Δύσης. Ἀλλὰ πῶς εἶναι δυνατόν νὰ ἀποχωρήσουμε ἐμεῖς ἀπὸ τὴν ἐννοια τῆς «παιδείας» τὸ λόγο τοῦ ἑνσαρκωθέντος Θεοῦ, ὅπως τὸν ἐρμήνευσε ποιητικὰ καὶ φιλοσοφικὰ ἡ γραμματεία τῆς ὀρθόδοξίας;

Οἱ σκέψεις αὐτὲς ἀναπτύσσονται ἐδῶ ὡς συνέχεια τῆς λογοτεχνικῆς σύνθεσης τοῦ Κωστή Μπασπιά, στὸν ὁποῖον ἀνήκει ἀδιαφιλονίκητα ὁ τίτλος ὅτι ἔθεσε μὲ τὸν «Παπουλάκο» του στὴν Ἑλληνικὴ πνευματικὴ ζωὴ μιὰν ἰδέα πού εἶναι κατὰ πολὺ ἀνώτερη ἀπὸ τὶς ἰδέες τῆς ἐκπαιδευτικῆς μεταρρύθμισης. Αἰσθάνομαι ἰδιαίτερη χαρὰ πού μπορῶ νὰ τὸ τονίσω αὐτὸ καὶ νὰ βρῶ ἔτσι τὴν εὐκαιρία νὰ μεταφέρω τὴν ἰδέα αὐτὴ στὰ θέματα τῆς παιδείας τοῦ ἔθνους μας. Καλὸς καὶ ἀγαπητὸς φιλόλογος ἔγραψε πρὶν ἀπὸ λίγους μῆνες στὴν Ἑλλάδα ἓνα βιβλίο μὲ τίτλο καὶ θέμα: «Ἡ κλασσικὴ φιλολογία ὡς πνευματικὴ ἐπιστήμη». Εἶναι νὰ χαίρεται κανεὶς πού τρία χρόνια ζωῆς στὴ Γερμανία εἶχαν ὡς ἀποτέλεσμα νὰ μπορῇ ὁ Ἕλληνας φιλόλογος νὰ γράφῃ καὶ νὰ σκέπτεται ὡς ἕνας ἀπὸ τοὺς καλύτερους θεωρητικοὺς τῆς κλασσικῆς φιλολογίας στὴ Γερμανία. Ἐκεῖνο ὅμως πού τὸ ἔθνος περιμένει ἀπὸ τὸν Ἕλληνα φιλόλογο εἶναι «Ἡ κλασσικὴ φιλολογία ὡς Ἑλληνικὴ ἐπιστήμη». Ἐνα τέτοιο πρόβλημα, πού θὰ

έδειχνε ότι ο μελετητής του στοχάζε-
ται τη μοίρα του μέσα στο έθνος, θα ό-
δηγοῦσε σὲ άλλες ἀναπτύξεις καὶ σὲ δι-
αφορετικὴ ἀξιολόγηση προσώπων καὶ
πραγμάτων. Ἡ τεχνικὴ εἶναι παντοῦ ἡ
ἴδια. Στὴν περιοχὴ ὅμως τῶν ἰδεῶν οἱ
δικοί μας πρόγονοι δὲν εἶναι οἱ ὁμότε-
χοι τῆς Δύσης, ἀλλὰ οἱ ὁμότεχοι τῆς
'Ορθόδοξης 'Ανατολῆς, ἀπὸ τὸν 'Αρέθα
ἕως τὸν Μιχαὴλ 'Αποστόλη καὶ ἀπὸ ἐ-
κεῖ ἕως τὸν Πέτρο Παπαγεωργίου, ποῦ
ἦταν τὸ ἴδιο καλὸς στὸ Σοφοκλῆ καὶ
στὸ Φῶτιο. Στὸν «Παπουλάκο» τοῦ Κω-
στῆ Μπασσιᾶ ὁ Σεραφεῖμ Παναγάκης
εἶναι κατὰ κάποιον τρόπο πρόγονος τῶν
εἰσαγωγέων τοῦ «τρίτου ἀνθρωπισμοῦ»
ἀπὸ τὴ Γερμανία στὴν 'Ελλάδα. Δὲν
φαίνεται καθαρὰ ἂν ὁ ἴδιος ὁ Παπουλά-
κος ἔχει συνθέσει μέσα στὴν ψυχὴ του
τὴ διάσταση κλασσικῆς ἀρχαιότητος καὶ
ἐλληνικῆς ὀρθοδοξίας. Νομίζω ὅμως ὅ-
τι εἶμαι μέσα στὸ πνεῦμα τοῦ Κωστῆ
Μπασσιᾶ διατυπώνοντας σὲ μιὰ μόνη
φράση τὴν οὐσία αὐτῆς τῆς συζήτησης
ἐδῶ: «'Εκεῖνος ποῦ πιστεύει στὴν 'Ελ-
ληνικὴ τραγῳδία καὶ δὲν πιστεύει στὴν
'Ελληνικὴ 'Ορθόδοξη λειτουργία μπορεῖ
ἴσως νὰ εἶναι ἄριστος ἀνθρωπιστής, δύ-
σκολα ὅμως μπορεῖ νὰ λεχθῆ ὅτι εἶναι
μέσα στις παραδόσεις ποῦ δημιούργησαν
γι' αὐτὸν οἱ πρόγονοί μας στὰ χώματα
τὰ 'Ελληνικά». Τὸ κλασσικὸ καὶ τὸ χρι-
στιανικὸ στοιχεῖο ἔχουνε πλεχτῆ μέσα
στὴν ψυχὴ τοῦ 'Ελληνα τῆς ἐποχῆς
μας κατὰ τρόπο μυστηριακὸ καὶ λογικὰ
ἴσως ἀξεδιάλυτο. "Αν εἶναι μονομέρεια
νὰ ἀγνοοῦμε — ὅπως πολλοὶ ἀγνόησαν
στὸ παρελθόν — τὴν κλασσικὴ γραμμα-
τεία, τὸ ἴδιο εἶναι μονομέρεια — μαζὶ
καὶ ἁμαρτία — νὰ ἀγνοοῦμε τὴς ὀρθόδο-
ξες παραδόσεις μας. Ἡ σύνθεση ἄλλου-
στε αὐτῆ, ποῦ διατυπώνεται ἐδῶ ὡς αἴ-
τημα λογικὸ καὶ ὡς ἀνάγκη, ἔχει πραγ-
ματοποιηθῆ πρὶν ἀπὸ καιρὸ στὴν ψυχὴ
τοῦ νεοέλληνα καὶ ἡ συνδρομὴ τῶν δύο
κόσμων εἶναι ἀπλῶς σεβασμὸς τῶν πα-
ραδόσεων ποῦ ἐκκληροδότησαν οἱ πατέ-
ρες μας σὲ μᾶς καὶ στοὺς μεταγενεστέ-
ρους.

Σὲ ἔντονη ἀντίθεση πρὸς τὴν παρά-
δοση τοῦ ἔθνους, ὅπου φορέας τῆς παι-

δείας ἦταν πάντοτε ἡ 'Εκκλησία, χωρὶς
αὐτὸ νὰ σημαίνει ὅτι ἡ παιδεία ἦταν εἰ-
δικὰ καὶ ἀποκλειστικὰ ἐκκλησιαστικὴ,
στὸ 'Ελληνικὸ κράτος, ποῦ ἰδρύθηκε ἔ-
πειτα ἀπὸ τὴν 'Επανάσταση, ἡ 'Εκκλη-
σία δέχτηκε νὰ περιοριστῆ μόνον σὲ εἰ-
δικὴς ἐκκλησιαστικὴς ὑποθέσεις καὶ νὰ
χάσῃ τὴν ὑψηλὴ θέση τοῦ ρυθμιστῆ, ἢ
ἔστω τοῦ παράγοντα τῆς παιδείας ποῦ
εἶχε ἕως τότε. Ὅτι καὶ στὸν εἰδικὸν αὐ-
τὸν τομέα πολλὲς φορὲς ἔκανε λάθη
καὶ ἀρνήθηκε τὴς μεγάλες βυζαντινὲς
παραδόσεις, ὅπως τὸ βλέπει κανεὶς στὴν
ἀρχιτεκτονικὴ καὶ στὴ ζωγραφικὴ σὲ
πολλὲς ἀπὸ τὴς νεώτερες ἐκκλησίες, εἶ-
ναι ἐπιφανὸν μὲν τῆς οὐσιαστικῆς ἤτι-
τας ποῦ δέχθηκε νὰ ὑποστῆ ἀπὸ τὸ συγ-
χρονισμὸ κράτος. Εἶναι, νομίζω, ἀνα-
φαίρετος τίτλος τιμῆς τοῦ Κωστῆ Μπα-
σιᾶ, ὅτι ἔθεσε ἔτσι καθαρὰ τὸ θέμα καὶ
ὅτι ἔδωσε τὴ μόνη ἐξήγηση ποῦ εἶναι
θεμιτῆ, ἀνάγοντας τὴν πτώση τούτη
στὸν Φαρμακίδη, ὅχι μόνον ὡς πρόσωπο,
ἀλλὰ περισσότερο ἀκόμη ὡς φορέα ἰδε-
ῶν. Γράφει λοιπὸν ὁ Κωστῆς Μπασσιᾶς:

*«'Ενας οὐμανιστὴς ἦταν κατὰ θάθος καὶ
ὁ Φαρμακίδης, ποῦ πίστευε πὼς μόνον με-
τὴν παιδεία ὑπὸνεται ὁ ἄνθρωπος πρὸς
τὸ Θεό, γὰρ ὡς ὅμως νὰ δέγεται πὼς μπο-
ρεῖ νὰ ἐξισωθεῖ καὶ μετὰ τὸ Θεό, ὅπως πι-
στένανε ἕνα σωρὸ ἄλλοι οὐμανιστές. Γι'
αὐτὸ δὲν εἶναι πασάξενο καὶ ἀνεξήγητο
γιατὶ ἕνα πνεῦμα σὰν τὸν Φαρμακίδη, συμ-
πάθησε τὸ κήρυγμα καὶ τὴ μομφὴ τοῦ
Θεοφίλου Κατοῦ ποῦ σιάνηκε στὴν 'Ελ-
λάδα ἡ πρὸς Ζωντανὴ ἀπόδειξη, πὼς μπορεῖ
κάλιστα μιὰ μενάλη ἡθικὴ μορφὴ νὰ ναι
ταυτόχρονα καὶ ὁ πρὸς μενάλος αἰρετικὸς
τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ Φαρ-
μακίδης δὲν εἶχε τὸ ἡθικὸ σθένος τοῦ Κα-
τοῦ, δὲν τόλμησε νὰ τὸν ἀκολουθήσει ὡς
τὸ τέλος. Περιοσότερο ἀπὸ τὴς ἰδέες νια-
ζόταν γιὰ τὴ θέση του στὸ πανεπιστήμιο
καὶ γιὰ τὴν ἀριγροαμεια στὴν Ἱερὰ
Σύνοδο. Τίποτε ὅμως δὲν τὸν γοήτευε πε-
ριοσότερο ὅσο ὁ ὀβλος τῆς eminence grise,
καὶ αὐτὸ τὸ ὀβλο τὸν ἐπαίξεν ὡς τὸ τέλος
τῆς ζωῆς του.*

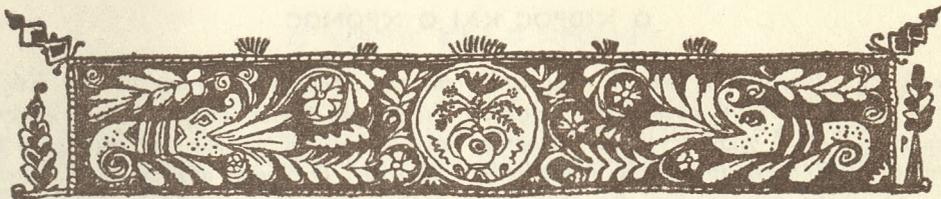
*»Δὲν σιάνηκε οὐδὲ μιὰ στιγμή ἐλεύ-
θερο πνεῦμα καὶ ἐπειδὴ δὲν μπόρεσε νὰ ὑ-*

ψαυθεῖ σιὰ ψηλῶματα τῆς Χριστιανικῆς λευτεριάς, ξέπεσε κι ἔγινεν ἕνας ἐγκόσμιος φιλελεύθερος. Μὴν μπορῶντας νὰ κατανικήσει τὸν ἀτομικὸ τοῦ ἐγωῖσμο καὶ τὴ ματαιόδοξη περηφάνεια τοῦ γραμματισμένου, σιάνθηκε ἕνας Δόγιος Ἐρμῆς στὴν πιὸ ἀμὴ σημασία τοῦ ὄρου καὶ τὰ ἴδια ματαιόδοξα κίνητρα ποὺ καθώρισαν τὸν ἀτομικὸ τοῦ βίου, τὰ ἴδια ἔγιναν ὁ κανὼνας τοῦ λευτερωμένου κομματιοῦ τοῦ ἔθνους. Ἀγωνίστηκε μὲ φανατισμὸ γιὰ τὸ ἀνεξαρτητοποιήσει τὴν ἑλληνικὴ ἐκκλησία ἀπὸ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο, καίγοντας ἄφθογο λιθᾶνι σιὸ ξόβανο τοῦ αὐτοκέφαλου, ἐπὼ δὲν τὸν πείραζε νὰ βλέπει ἀπὸ τὴν ἐκκλησία νὰ ξεπέφτει σ' ἕνα παρακλάδι τῆς κρατικῆς γραφειοκρατίας καὶ νὰ κυβερνιέται οὐσιαστικὰ πότε ἀπὸ τὸν Μάουερ, κι ἀργότερα ἀπὸ κομματάρχες ὑπουργοὺς κι ἀπὸ κυνικώτερουσ βουλευτεῖς. Ἐναρμονισμένος πρὸς τὸ φιλελευθερισμὸ τοῦ καὶ τὴ λατρεία ποὺ εἶχε σιὸν τύπο τοῦ λογίου, σιχαινόταν ἀνθρώπους σὰν τὸν Κοσμᾶ Φλαμιᾶτο, σὰν τὸν Ἰγνάτιο Λαμπρόπουλο, σὰν τὸν Παπουλάκο. Τοὺς δύο πρώτους γιὰ τὴν ἀλύγιση ὀρθοδοξία τους καὶ τὸν τελευταῖο καὶ γι' αὐτὴν καὶ γιὰ τὴν ἀγραμματοσύνη του».

Ἀπὸ τὸ ἀμείλικτο αὐτό, ἀλλὰ καὶ δίκαιο κατηγορητήριο, θὰ ἐπιμείνω ἐδῶ σιὸ χωρισμὸ ἀπὸ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο. Ὅπως ὀρθὰ ἐρμηνεύεται ἀπὸ τὸν Κωστῆ Μπασσιᾶ καὶ ὁ χωρισμὸς αὐτὸς εἶναι ἀπλῶς ἐπιφανόμενος τῆς γενικώτερης στροφῆς τοῦ νεοελληνισμοῦ πρὸς τὸ δυτικὸ οὐμανισμὸ, ποὺ μπορεῖ νὰ εἶναι κρήσιμο ἰδανικὸ γιὰ τὴ Δύση, ἀλλὰ ποὺ εἶναι, ὅσο μένει χωρισμένο ἀπὸ τὴν Ὀρθοδοξία, ξένο πρὸς τὶς παραδόσεις τῆς Ἑλληνικῆς. Ἡ ἰδιαίτερη ἔμμονη στὴν ὑπόθεση τοῦ χωρισμοῦ χρειάζεται γιὰ νὰ γίνουνε σαφέστερες οἱ κατευθύνσεις ποὺ ὄλοι περιμένουμε νὰ πάρῃ ἀργὰ ἢ γρήγορα ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδας, ἀν εἶναι βέβαια νὰ διεκδικήσῃ κάποτε τὴν ὑψηλὴ θέση μέσα σιὸν Ἑλληνισμὸ ποὺ τῆς ἐπιβάλλει ἡ παράδοση καὶ ἡ ἴδια ἡ ἀποστολὴ τῆς. Μὲ τὸ χωρισμὸ τῆς ἀπὸ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδας ἀπομακρύνθηκε ἀπὸ τὶς βυζαντινῆς πα-

ραδόσεις τῆς, ἔγινε παράδειγμα γιὰ νὰ τὸ ἀκολουθήσῃ ἡ Ἐκκλησία τῆς Βουλγαρίας καὶ ἀφίνοντας τὴν ὀργανικὴ ὑπηρεσία ποὺ θὰ μποροῦσε καὶ θὰ ἔπρεπε νὰ προσφέρῃ ἀν ἐξακολουθοῦσε νὰ ἦταν τμῆμα τῆς Οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας, ἔγινε ἐκκλησία μόνον ἔθνικῆ, ὅπως οἱ ἄλλες ὀρθόδοξες ἐκκλησίες. Πῶς εἶναι δυνατόν ἡ Ἱεραρχία τῆς Ἑλλάδας ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά νὰ μιλήῃ γιὰ πνευματικότητα καὶ γιὰ παραδόσεις καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη νὰ ἔχη στηρίζει ὀλόκληρη τὴν ὑπαρξὴ τῆς Ἐκκλησίας τῆς σὲ μιὰ πράξη ποὺ εἶναι ἀντιπνευματικὴ καὶ ἐπαναστατικὴ; Καμμία ὀργανικὴ καὶ καμμία πνευματικὴ ἀναγκαιότητα δὲν ἐπέβαλε τὸ αὐτοκέφαλο. Ὑπῆρχαν καὶ ὑπάρχουν βέβαια ἀκόμη δυσχερεῖες πολιτικῆς, ἐπειδὴ ἡ ἔδρα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου βρίσκεται σὲ κράτος μὲ διαφορετικῆς θρησκευτικῆς παραδόσεις, ποτὲ ὅμως μιὰ Ἐκκλησία δὲν ἀρνεῖται τὶς πνευματικῆς παραδόσεις τῆς γιὰ πολιτικῆς δυσκολίες. Οἱ δυσκολίες ἄλλωστε αὐτῆς δὲν παρουσιάστηκαν ὡς ἐπιχειρήματα στὴν πολεμικὴ κατὰ τὸ Πατριαρχεῖο. Ἐκεῖνο ποὺ κυρίως πρόβαλε ὁ Φαρμακίδης ἦταν ἐπιχειρήματα καὶ νοοτροπία φυλετικοῦ καὶ λογοκρατικοῦ χαρακτήρα. Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδας ἀκολουθώντας τὴ διδασκαλία τοῦ Φαρμακίδη ποὺ συνεχίζει ἀκόμη σήμερα νὰ τὴν ἀκολουθῇ, ἔχασε τὴν ὑψηλὴ οἰκουμενικὴ σκοπιὰ ποὺ θὰ ἔπρεπε νὰ ἔχη ἀν ἦταν μέλος τοῦ Πατριαρχείου καὶ σιὸ τέλος ἔγινε ὄργανο τῆς πολιτείας, ἕνα ἀπλῶς τμῆμα τοῦ κρατικοῦ ὀργανισμοῦ, ὅπως ὁ στρατὸς ἢ οἱ διπλωματικῆς ὑπηρεσίες. Οἱ ἱστοριογράφοι τῆς Ἐκκλησίας τῆς νεώτερης Ἑλλάδας ἀρχίζουνε κάθε φορὰ ἀπὸ τὸν Ἀπόστολο Παῦλο. Ἡ Ἐκκλησία ὅμως τῶν Ἀθηνῶν δὲν ἰδρύθηκε ἀπὸ τὸν Παῦλο ὡς ἐκκλησία ἔθνικῆ. Ἰδρύθηκε γιὰ νὰ γίνῃ μέλος τῆς Οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας. Ἀπὸ ὄλες τὶς Ὀρθόδοξες Ἐκκλησίες αὐτὴ ποὺ ἔχει τὰ λιγώτερα δικαιώματα νὰ εἶναι αὐτοκέφαλη εἶναι ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδας, γιὰτὶ ἡ γλῶσσα τῆς καὶ οἱ πνευματικῆς τῆς παραδόσεις δὲν εἶναι

Ο ΧΩΡΟΣ ΚΑΙ Ο ΧΡΟΝΟΣ

ΤΟ χῶρο ζοῦμε διὰ τοῦ χρόνου. Οἱ δυὸ αὐτὲς πραγματικότητες, ὁ χρόνος καὶ ὁ χῶρος, δεσπόζουν καὶ στὰ ἔμβια ὄντα καὶ στὴν ἔλθ. Γι' αὐτὸ καὶ προκαλοῦν στὸ πνεῦμα μας τὴν αἰσθησιμότητα τῆς φυλακῆς. Μιὰς φυλακῆς μὲ μακρὰ χρονικὴ ροὴ καὶ μὲ τείχη ἀδιαπέραστα, δομημένα στὰ ἀχανῆ ὄρια τοῦ σύμπαντος. Αὐτὸ οὐ μιά ἀντίστασιμη συνείδηση προκαλεῖ ἀγωνία, πὸν τὰ λοιπὰ ἔμβια ὄντα οὐτε κὰν ὑποψιάζονται. Μιὰ προσωρινὴ φυγὴ ἀπὸ τὴ «φυλακὴν» αὐτὴ δίνουν τὰ αἰσθήματα τοῦ ἀνθρώπου, πὸν ξεφεύγουν ἀπὸ τὴν αὐθησιμότητα αἰτιοκρατίας τῆς διαδοχῆς τῶν γεγονότων, γιὰτὶ μαζὶ μὲ τὴ φαντασία ἀποκτοῦν διαφορευτικὴ ἔνταση μέσα στὸ χωρο-χρόνο. Αὐτὴ ἡ φυγὴ δίνει πολλές φορὲς μιὰ διαφορευτικὴ διάστασιμη βάρους ἔξω ἀπὸ τὸ «ἐδῶ» καὶ τὸ «τῶρα».

Ὁ χρόνος ὡς ἀριθμὸς κινήσεως κατὰ τὸ πρότερον καὶ ὑστερον», κατὰ τὸν γνωστὸ ἀριστοτελικὸ ὄρισμό, ἐρχεται ἀπὸ τὸ μέλλον, περνάει διὰ τοῦ παρόντος καὶ χάνεται στὸ παρελθόν. Ἐρχεται, γράφει ὁ ἅγιος Ἀβγουστίνος, ἀπὸ ἐκεῖνο πὸν δὲν ὑφίσταται, διέρχεται ἀπὸ ἐκεῖνο πὸν στερεῖται χώρου καὶ ἐξαφανίζεται σ' ἐκεῖνο πὸν δὲν ὑπάρχει πλέον. Παρελθόν καὶ μέλλον, οὐ μιά ὑπερυποκειμενικὴ θεώρηση, εἶναι φυσικὸ νὰ ἔχουν μεγαλύτερη «ἐκταση» ἀπὸ τὴν αἰμητιμὴ (πυθάνον ποτε νὰ μὴν καταφέρῃ ὁ ἄνθρωπος νὰ κἀν «διάσπαση») ὑπο-υποσπιμητιμὴ τοῦ παρόντος. Ἀναρωτιέται ὁμοῦ ὁ Πατὴρ πὸν βρισκονται αὐτὲς οἱ «ἐκτάσεις». Ὁ ἴδιος τις ἀναζητᾷ σ' αὐτὸ τὸ ἴδιο τὸ παρὸν ὡς: παρὸν παρόντων — παρὸν παρελθόντων — παρὸν μελλόντων. Προσεγγίζουμε τὸ πρῶτο μὲ τὴν ἐνώραση, τὸ δεύτερο μὲ τὴν μνημη, τὸ τρίτο τὸ ἰρίο τὸ προβλέπουμε. Γράφει:

«Βλέπω τὴν ἀγῆ, προαναγγέλλω τὴν ἀνατολὴ τοῦ ἡλίου. Ὅ,τι βλέπω εἶναι παρὸν, ὅ,τι προαναγγέλλω μέλλον. Δὲν εἶναι ὁμοῦ ὁ ἡλίου μέλλον, ἀλλὰ ἡ ἀνατολὴ του».

Ὁ χρόνος εἶναι καὶ τὸ ρευστὸ καὶ ἡ ρευστότητά του αὐτὴ καταμετρεῖται μὲ μονάδα μετρήσεως ρευστῆ. Ἡ μέτρησιμη τοῦ χρόνου, συμβατικὴ ὀπωσῶσπιμη, γίνεται σήμερα μὲ ἀκριβεία κλάσματος ἐνὸς νανο-δευτερολέπιου (ἕνα νανο-δευτερολέπιον «κατέχει» τὸ ἕνα ἑκατομμυριοστὸ τοῦ δευτερολέπιου). Κι αὐτὸ τὸ ἀσύλληπτα μικρὸ μέρος τοῦ χρόνου, πὸν χρησιμεύει γιὰ τὴν ἐξαγωγή ἐπισπιμημονικῶν πορισμάτων, παίξει τὸ ὄλο του σπὴν ἀνάπτυξη τῆς βιολογικῆς μονάδας, ἀκριβῶς ὅπως ἕνα ἡλεκτρονίον ἐντασῶμένο στὸν ἀχανῆ γι' αὐτὸ κόσμον ἐνὸς μορίου.

Ἡ ροὴ τοῦ χωρο-χρόνου εἶναι ροὴ φθορᾶς. Ὁ φυσικὸς αὐτὸς νόμος ἔχει τεθεῖ σὲ λειτουργία ἀπὸ τὴν πρῶτη σπιμητιμὴ τῆς πρῶτης «ἡμέρας» τῆς Γενέσεως, διὰν ἀρχισε νὰ λειτουργεῖ ἡ μεγάλη κοσμικὴ κλεψύδρα. Πρὶν ἀπ' αὐτὴ τὴ σπιμητιμὴ δὲν μπορούμε νὰ μιλοῦμε γιὰ ροὴ χρόνου καὶ «γεγονότων».

Ἡ Φυσικὴ λοιπὸν χρησιμοποισπιμητιμὴ ὡς «σπασῶσπιμητιμὴ» τὸ φῶς, ἐπιβεβαιῶνει αὐτὴ τὴ ροὴ τῆς φθορᾶς. Στὴν παρέλευση ἐνὸς ἔτους φωτὸς ἔχει ρεῦσει τόσος χρόνος, ὅσος χῶρος ἀντίστοιχα ἔχει φθαρεῖ. Ὅσπε, κατὰ συνέπεια, τὸ τέλος τους θὰ ἐρθῃ ταυτόχρονα, ὅπως καὶ ἡ ταυτοχρονὴ δημιουργία τους: «Χρόνος δ' οὐν μετ' οὐρανοῦ γέγονεν, ἵνα ἅμα γενηθέντες ἅμα καὶ λυθῶσιν» (Πλάτωνος, Τίμαιος 386). Ἡ φθορὰ τοῦ χρόνου ταυτίζεται μὲ τὴ διάλυση τοῦ Σύμπαντος: ὅσο διαρρεῖ ὁ χρόνος, τόσο καὶ ἡ ἀποσύνθεσιμη τοῦ ἀπέραντου κτιστοῦ κόσμου μεγαλώνει. Μιὰ μαθηματικὴ ἐξίσωσιμη μᾶς δίνει τὴ συνάφηση τοῦ χῶρου πρὸς τὸν χρόνον.

Δὲν ἔχουμε αἰσθησιμότητα τοῦ χρόνου, ἀλλὰ

ἀντίληψη. Ἐπομένως καὶ οἱ «παραστάσεις» πὸν ἔχουμε γι' αὐτὸν εἶναι σαφῶς νοητικές. Ἄν ὁ χρόνος γινώταν γνωστὸς διὰ τῶν αἰσθήσεων, τότε αὐτός, ὅπως γράφει νεώτερος συγγραφέας, θὰ ἦταν γιὰ τὴ συνείδησή μας μιὰ συνεχῆς ἐκδίπλωση σιγμῶν, ἕνα εἶδος μουσαϊκοῦ ἀπὸ ἀσυγκόλλητα πετράδια.

Ἐὸ χρόνος γίνεται ἀντιληπτός ἀπὸ τὴ συνείδησή μας καὶ βιώνεται κατὰ δύο τρόπους: γ ρ α μ ι κ ᾶ ἢ κ ν κ λ ι κ ᾶ. Στὴν πρώτη περίπτωση ὁ ἄνθρωπος μετᾷ τὴ ροὴ τοῦ χρόνου μὲ τρόπο ψυχολογικὰ ἐντονο, ποσομένης ἕνα ἔκτακτο «εὐσμενο». Στὴ δεύτερη περίπτωση ζεῖ ἐπαναληπτικὰ τὰ μοιρασμένα στὴν ἀνακύκλωση τῶν διαφόρων χρονολογικῶν περιόδων «εὐσμενα» (π.χ. κάθε ἑβδομάδα τὴν Κυριακὴ ἀργία).

Οἱ ἅγιοί μας, κυρίως οἱ μάρτυρες καὶ οἱ μουσικοὶ (καὶ μὴπως ὑπῆρξε κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἁγίους μας πὸν δὲν ἦταν μάρτυς, τουλάχιστον «τῆ προαιρέσει, ἢ δὲν εἶχε μουσικὲς ἐξάρσεις;), πὸν ἔζησαν σὺ διάβα τῶν εἴκοσι αἰῶνων ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας, βίωσαν τὸ χρόνο καὶ σὺς δύο ψυχολογικὲς μορφὲς ταυτόχρονα. Γραμμικὰ: ὡς ἐπιση ἐπιθυμία ἐνώσεως ὡς δυνατὴ ἔλεξε πρὸς τὸν «Ἠγαπημένον Ἰησοῦν», ὡς ἀκόροστη ἐρωτικὴ ἐπιθυμία — καθαρὰ πνευματικὴ —, ὡς εὐχὴ τελειώσεως διὰ τοῦ θανάτου, (εἴτε μαρτυρικὸς εἶναι αὐτός εἴτε δαιμόνιος). Κυκλικὰ: ὡς συνεχῶς νοερὰ φανέρωση τοῦ Πνεύματος, πὸν πραγματοποιεῖται ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας διὰ τῶν μυστηρίων ἢ διὰ τῆς ἐλευθερίας προσωπικῆς ἀναζητήσεως τοῦ προσώπου τοῦ Θεοῦ. Ἐδῶ ἢ μέθεξη τοῦ Πνεύματος, ἢ νοερὰ ἐπαφὴ τοῦ ἀοράτου Θεοῦ, ἢ «εὐρεσις» τοῦ Χριστοῦ πραγματοποιοῦνται ἀνακλυόμενα, μεταδίδοντας στὴν ψυχὴ — καὶ σὺ σώμα — τὴν «χάριν». Ὁ ἅγιος, ἂν καὶ φέρει σώμα, ζεῖ ἐκτὸς χρόνου, ζεῖ τὸν «καινὸν αἰῶνα».

Λοιπὸν θὰ λέγαμε διὸ πὸν ποῖο τρόπο βιώσεως τοῦ χρόνου, τὸν κυκλικὸ, προσιδιάζει τὸ Προφητικὸ λόγιον: «Πότε ἦξω καὶ ὀφθήσομαι τῷ προσώπῳ τοῦ Θεοῦ;» ἐνῶ σὺν δεύτερο τοῦ Ἀποστολικοῦ: «Καλὸν ἔστιν ἡμᾶς ᾧδε εἶναι». Ὁ χρόνος βιώνεται σὺς δύο αὐτὲς μορφὲς μόνο ὅταν ὑ-

πάρχει προσωπικὴ σχέση μὲ τὸν Κύριο, γιὰ μὲν Αὐτὸς εἰσήγαγε, καὶ εἰσάγει, στὴ φθορὰ τοῦ χρόνου τὴν ἀφθαρσία τοῦ Αἰωνίου. Ὁ Κύριος «ἦλθεν», ἀλλὰ καὶ «ἐρχεται», (ὄχι στὴν προσδοκία τῶν ἐσχάτων ἀλλὰ σὺς συνεχῆς ἐπισκέψεις Του στὴν καθαρὴ ἀπὸ πάθη ψυχὴ) καὶ θὰ «ἔλθῃ». Ἡ ροὴ τοῦ χρόνου εἶναι τώρα στὴν ἀνακύκλωσή τῆς ἀπαλλαγμένη ἀπὸ τὴ μονοτονία καὶ τὴν πλήξη, ἐνῶ στὴν εὐθυγραμμικὴ τῆς πορείας ἀπαλλαγμένη ἀπὸ τὴν ἀγωνία τῆς προσμονῆς. Ἡ «σιγμὴ», ἢ μικρότερη ἐμπειρικὴ ὑποδιαίρεση τοῦ χρόνου, σὺ κέντρισμά τῆς μὲ τὸ Αἰώνιο γίνεται μεγαλοδιάστατη — γίνεται Αἰών. Ἐχασε τὴ φθαρτικὴ τῆς ἰσχύ μπροσιὰ στὴν ἐνέργεια τῆς θεώσεως τῶν ἁγίων μας.

Τὸ διὸ ἢ σιγμὴ γίνεται αἰὼν δὲν πρόπει νὰ θεωρηθεῖ παραδοξολόγημα. Οἱ δύο ὅροι σημαίνουν ἀντίθετα πράγματα. Ἡ αἰωνιότης δὲν ἀρχίζει ἐκεῖ πὸν λήγει ὁ χρόνος, οὔτε τὸ σημεῖο ἐνάξεως τοῦ χρόνου βροῖσεται σὺ τέλος τῆς αἰωνιότητος. Ἀλλὰ οὔτε ποροῦνται παράλληλα ἀπλῶς ὁ χρόνος ἀποτελεῖ μέρος τῆς αἰωνιότητος πὸν ἀποσπᾶται ἀπὸ τὸ πλήρωμά τῆς γιὰ τὴν ἐπιβίωση τῶν ὄντων σὺ χῶρο. Ὁ αἰὼν παρὰ ταῦτα εἶναι ἀμυνη καὶ ἀπειρη εἶναι ἢ σιαικότητά του» διαν ὅμως ἀρχίζει νὰ μετοᾶται μὲ τὴν «σταθερὰ» τῆς ταχύτητος, τότε κατανᾶ χρόνος. Καὶ τὸ ἀντίθετο: διαν ὁ χρόνος παύση τὴ ροὴ του, γίνεται αἰὼν. Γράφει ἐν προκειμένῳ ὁ θεὸς Μάξιμος ὁ Ὁμολογητῆς: «Αἰὼν ἐστὶν ὁ χρόνος, διαν στῆ τῆς κινήσεως καὶ χρόνος ἐστὶν ὁ αἰὼν, διαν μετρηται κινήσει φροῦμενος» ὡς εἶναι τὸν μὲν αἰῶνα, ἵνα ὡς ἐν ὄρω περιλαβῶν εἴπω, χρόνον ἐστερημένον κινήσεως, τὸν δὲ χρόνον αἰῶνα κινήσει μετροῦμενον».

Στὴν αἰωνιότητα δὲν γίνεται διαδοχὴ γοονικῶν μονάδων, δὲν ὑπογορεῖ δηλαδὴ τὸ τώρα σὺ ὅποτεα, ἀλλὰ παραμένει αἰωνίως τὸ σήμερα. Ὁ χρόνος γίνεται ροὴ φθορᾶς μόνο διαν συνδέεται πρὸς τὸν χῶρο. Ὁ ἅγιος Πατὴρ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος μιλόνας τὴ γλώσσα τῆς καταφατικῆς θεολογίας, διδάσκει, διὸ ὅπως σὺ ὄντα ἀισθητὰ «μετῶν» ὁ χρόνος, εἶται κατὰ κάποιον τρόπο «μετῶν» ὁ αἰὼν

σιὰ νοερά ὄντα: «Ὅπερ ἡμῖν ὁ χρόνος, ἡλίου φορᾶ μειρούμενος, οὗτο τοῖς αἰδί-
οις αἰών: τὸ συμπαρεκτεινόμενον τοῖς οὖ-
σιν, οἶόν τι χρονικὸν κίνημα καὶ διάσθη-
μα» (Λόγος ΜΕ΄ 4). Συναφῶς καὶ ὁ σο-
φὸς Βυζαντινὸς τοῦ ΙΑ΄ αἰ. Μιχαὴλ Ψελ-
λὸς γράφει: «Ψυχὴ ἢ ἐνωθεῖσα τῷ Κρεί-
τονι, ἐν τῷ εἰσῶνι αἰῶνι ἐστίν. Ἄφειμέ-
νη δὲ τοῦ αἰῶνος καὶ περὶ τι πράγμα τῆς
γενέσεως κινήθεισα χώραν τῷ χρόνῳ δι-
δωσιν». «Ὡστε μποροῦμε νὰ μιλοῦμε, μα-
ζὶ μὲ τὰ ἀρεοπαγίτικα συγγράμματα, γιὰ
«ἐγχορον αἰῶνα καὶ αἰώνιον χρόνον», ἀ-
φοῦ ὑπάρχουν ὄντα τὰ ὁποῖα «πῆ μὲν αἰῶ-
νος, πῆ δὲ χρόνον μετέχει»· κι αὐτοὶ εἴ-
ναι οἱ ἅγιοι τῆς Ἐκκλησίας μας.

Στὸν Θεὸ ἀντιστοιχεῖ ἡ αἰδιότητα, ἡ ὁ-
ποία δὲν ἔχει οὔτε ἀρχή, ὅπως συμβάλνει
μὲ τὴν αἰωνιότητα, οὔτε τέλος· σιὰ νοητὰ
ἢ αἰωνιότης· σιὰ λοιπὰ ἐμβια ὄντα ἢ χρο-
νικότης. Ὁ ἄνθρωπος

Γαίης μέσον πόλον (= παραδείσου) τε
Ζῶον .....
κατὰ ἓνα ὕμνο τοῦ ἁγίου Μαξίμου τοῦ Ὁ-
μολογητοῦ, ἀποτελεῖ τὸ «μεθόριον» ἀνάμε-
σα στὴ χρονικότητα καὶ τὴν αἰωνιότητα.
Τὸ ζῶο — ὁ σοφώτερος ἔστω πίθηκος —
ἐξαντλεῖ τὴν ὑπαρξή του μέσα σιὰ πλαί-
σια τοῦ βιολογικοῦ εἶναι. Ὁ ἄγγελος ζῶν-
τας τὴν ἀναλλοίωτον ἀθανασία καὶ τὴν
ἀρρεπῆ καὶ ἀπαρέγκλιτον ἀεικινήσιαν»
κατὰ τὸν Ἀρεοπαγίτη, εἶναι ἀπόδοτος στὴ
φθορὰ τοῦ χρόνου. Μόνον ὁ ἄνθρωπος, ἀπ΄
ὅλα τὰ ὄντα, εἶναι καταδικασμένος καὶ
ταυτόχρονα τιμημένος νὰ ζεῖ κατὰ τὸ σῶ-
μα τὴν χρονικότητα καὶ κατὰ τὸ πνεῦμα
τὴν αἰωνιότητα. Ἀναφερθεῖσατε στὴ γνή-
σια πλέον σχέση τῆς ψυχῆς μὲ τὸ Δημι-
ουργό τῆς, ποὺ εἶναι καὶ ἡ αἰτία γρησί-

ων βιωμάτων, καὶ ὄχι σιὰ αἰσθήματα τῆς
ψυχῆς ἐνὸς ἀνθρώπου γιὰ τὰ ὁποῖα μιλή-
σαμε παραπάνω, τὰ ὁποῖα ἂν καὶ ἔχουν
διαφορετικὴ ἔνταση καὶ «διάρκειαν» δὲν
παθουν ὅμως νὰ θρῖσκωνται σὲ ἐξάρτη-
ση ἀπὸ τὸν χωρο-χρόνο.

Τὸ παροδικὸ καὶ ρέον καταξιώνεται
διὰν συντονίζεται πρὸς τὸ Αἰώνιον, διὰν
μ' ἓνα λόγο αὐτὸ «τὸ φθαρτὸν κοινωνεῖ τῷ
Ἄφθαρτῷ». Σὲ κάθε ἄλλη περίπτωση ἢ
μονότονη διαδοχὴ χρονικῶν μονάδων δὲν
προσφέρει τίποτε σιὰ ἀνθρώπινο πνεῦμα.
Οἱ ἅγιοί μας ποὺ χαρακτηρίζονται ὡς «ἐ-
πίγειοι ἄγγελοι καὶ οὐράνιοι ἄνθρωποι»
ζητοῦν καὶ θρῖσκουν ἀπὸ τὴν κοινωνία
μὲ τὸ Ἄφθαρτο. Αὐτὴ ἢ κοινωνία γίνε-
ται ἢ ἀφειρητρία γιὰ τὴ θέωση, ὅπου ὁ ἄν-
θρωπος θὰ μεταμορφωθῆ σὲ ἐπι γῆς Θεό.
Εἶναι ἢ αποκλειστικὰ μοναδικὴ δωρεὰ κα-
τὰ τὴν ὁποία ὁ χρόνος γίνεται αἰὼν καὶ
ὁ χώρος «πλαίσιον φανερώσεως τῆς ἀγά-
πης τοῦ Θεοῦ καὶ σιάδιον περαιτέρω ἀνα-
πτύξεως τῆς θεώσεως», ὅπως γράφει νε-
ώτερος θεολόγος.

μ.δ.δ.

Η ΕΝ ΧΡΙΣΤΩ ΖΩΗ

→ ἀπὸ σελ. 8

ρεῖ νὰ πάθη ὁ ἐπαίσχυντος δοῦλος ποὺ νὰ ἰ-
σοσταθμίξῃ τὸ ὅ,τι συνέτριψε τὴ βασιλικὴ εἰ-
κόνα κι ἀσέλγησε σὲ τέτοιο ὕψος; Γι' αὐτὸ τὸ
λόγο ὁ ἀναμάρτητος Δεσπότης μὲ τὰ πολλὰ
δεινοπαθήματα ποὺ ὑπέμεινε παίρνει πάνω του
τὴν πληγὴ καὶ πεθαίνει, ὑπερασπιζόμενος τοὺς
ἀνθρώπους ὄντας ἄνθρωπος, ἀπαλλάσσει δὲ τὸ
γένος ἀπὸ τίς κατηγορίες καὶ προσφέρει στοὺς
σκληρωμένους τὴν ἐλευθερία, ἀφοῦ ὁ ἴδιος
δὲν τὴν χρειαζόταν, ὄντας Θεὸς καὶ Δεσπότης.
μεταφράζει π.ν.

ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΤΙΚΩΝ ΚΑΤΗΓΟΡΙΩΝ ΕΛΕΓΧΟΣ

ΤΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣ. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ Α΄

ΑΥΤΑ και ὡς περὶ ἀποκρύψεως πατριαρχικῶν ἐγγράφων ὁλως ἀβάσιμον κατηγορίαν, ἐπαναλαμβανομένην δυστυχῶς καὶ ὑπ' ἐκείνων, οἵτινες ἔδωκαν ἀντίγραφα ὁλων τῶν ἐγγράφων ἐκ τοῦ Ἀρχείου τῆς Συνόδου, ἵνα συνταχθῆ ἡ ἀληθὴς δῆθεν ἱστορία τοῦ ζητήματος¹. Ἐν αὐτῇ παρουσιάσθη τὸ γράμμα τοῦ Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Φωτίου ἀπὸ 20 Ἀπριλίου 1924 ὡς εἰλημμένον ἦδη πρὸ τῆς συνελεύσεως τῆς Ἱεραρχίας κατὰ Ἀπρίλιον καὶ Δεκέμβριον τοῦ 1923!

γ΄.

Ἐπενόησαν ὁμως καὶ ταύτην τὴν κατηγορίαν: *ἐνῶ ἡ Σύνοδος τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος κατὰ σὴν συνεδρίαν τῆς 17 Δεκεμβρίου 1923 ἀπεφάσισε νὰ τεθῆ εἰς ἐφαρμογὴν ἡ περὶ διορθώσεως τοῦ ἡμερολογίου ἀπόφασις μετὰ ἐν ἔτος, ὁ Ἀρχιεπίσκοπος ἔσπευσε νὰ πραγματοποιήσῃ αὐτήν.*

Ὁρισμένως οἱ ἐπινοήσαντες τὴν κατηγορίαν ταύτην² κατήλθον ἐκ τῆς Σελήνης

1. Καὶ κατὰ τὸν συγγραφεὰ τοῦ τεύχους «Πρὸς τοὺς διανοουμένους Ἑλληνας», σ. 24 ὁ Ἀρχιεπίσκοπος ἀπέκρινεν ἀπὸ τὴν Σύνοδον τῆς Ἱεραρχίας τὴν διαμαρτυρίαν, ἣν ἀπηύθυνεν πρὸς αὐτὸν ὁ Ἀλεξανδρείας Φώτιος. Δηλαδή, κατὰ τὰ καὶ ἀνωτέρω σημειωθέντα, ὁ Ἀρχιεπίσκοπος ἀπέκρινεν ἀπὸ τὴν Σύνοδον τῆς Ἱεραρχίας τοῦ Ἀπριλίου 1923 καὶ τοῦ Δεκεμβρίου τοῦ 1923 διαμαρτυρίαν γραφεῖσαν τῆ 20 Ἀπριλίου 1924!

2. Ἐφημερίς «Ἐθνική» 26, 7, 1936, Πρὸβλ. πρὸς τοὺς διανοουμένους Ἑλληνας», σ. 15.

εἰς τὴν Γῆν καὶ ἐπομένως ἀγνοοῦσι τὴν πορείαν τοῦ ζητήματος. Ἄλλ' ἀνωτέρω παρετέθη ἡ ἐπίσημος ἀπόφασις τῆς Ἱεραρχίας, ἣτις δὲν λέγει τοιοῦτό τι, τοῦναντίον δὲ ἀναγράφεται ἐν τοῖς Πρακτικοῖς ὅτι ἡ Ἱεραρχία ἐξαρτήσασα τὴν περὶ ἡμερολογίου ἀπόφασιν παρὰ μόνου τοῦ Πατριαρχείου ΚΠόλεως, ἀνέμενεν αὐτήν, παρουσίας ἔτι αὐτῆς ἐν Ἀθήναις. Καὶ ἠδύνατο πράγματι ὁ Πρόεδρος εὐθὺς ἀμέσως ὡς ἐλάμβανε τὴν συγκατάθεσιν τοῦ Πατριαρχείου νὰ προβῆ εἰς τὴν ἐφαρμογὴν αὐτῆς. Ἄλλ' ὡς ἀνωτέρω ἐσημειώθη ὁ Ἀρχιεπίσκοπος ἐκ προσωπικῆς πρωτοβουλίας, δὲν ἀπέκλεισε τὴν ἐπανεξέτασιν τοῦ ζητήματος ἐν Συνόδῳ, ἐκ παντὸς τρόπου ἐπιθυμῶν νὰ ληφθῆ ἡ συγκατάθεσις καὶ τῶν Πατριαρχῶν τῆς Ἀνατολῆς. Εἰς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην Γρηγόριον ζ' προὔτειντο μὲν ἡ μέση λύσις τοῦ ζητήματος, διὰ λόγους ὠρισμένους, ἦτοι διὰ τὴν μὴ ἐπιτευχθεῖσαν συμφωνίαν πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν. Ἀλλὰ συνυπεδεικνύετο εἰς τὸν προκαθήμενον τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας ὅτι αὐτός, ἐπικοινωνῶν ἡδὴ πρὸς τοὺς λοιποὺς Πατριάρχας καὶ ἀναγνωριζόμενος ὑπ' αὐτῶν, ἠδύνατο διὰ νέων ἐνεργειῶν νὰ ἐπιληφθῆ τῆς ριζικωτέρας διευθετήσεως τοῦ ζητήματος συγκαλῶν ἐν ἀνάγκῃ καὶ νέαν διάσκεψιν ἀντιπροσώπων ἀπασῶν τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν. Ἐπομένως τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἀφίετο, ὡς ἤρμοζε τελείως ἐλεύθερον νὰ κανονίσῃ τὸ ζήτημα κατὰ τὴν ἐαυτοῦ πεφωτισμένην κρίσιν. Ἐμελλε δὲ ταυτοχρόνως ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν νὰ προβῆ εἰς σχετικὰ διαθήματα καὶ παρὰ ταῖς λοιπαῖς Ἐκκλησίαις μετὰ τὴν ἐκδήλωσιν τοῦ φρονήματος καὶ τῶν σχετικῶν ἐ-

νεργειῶν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.

Σημειωτέον ὅτι ἡ Ἱεραρχία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος κατώρθωσε τότε νὰ φέρῃ εἰς πέρας τὴν ἀναθεώρησιν τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου, καθ' ὃν ἀνέλαβεν αὐτὴ τὴν διοίκησιν τῆς Ἐκκλησίας, καταργηθείσης τῆς ὀλιγομελοῦς διαρκοῦς Συνόδου. Ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἱεραρχίας συνήρχειτο ἀπαξ τοῦ ἔτους εἰς συνέλευσιν. Παρέμεινε δὲ μόνος ἀντιπρόσωπος αὐτῆς ὁ Πρόεδρος αὐτῆς Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν, ὅστις ἔμελλε νὰ ἐφαρμόσῃ καὶ τὰς περὶ ἡμερολογίου ἀποφάσεις αὐτῆς.

Τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον εὐρὸν βίαν ὀρθὴν καὶ σκόπιμον τὴν προταθεῖσαν μέσῃ λύσειν, ἔλαβε τὴν ἀπόφασιν τῆς διορθώσεως τοῦ Ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου διὰ τῆς ἄρσεως τῆς διαφορᾶς τῶν 13 ἡμερῶν καὶ τῆς εἰς τὸ νέον διορθωμένον ἡμερολόγιον προσαρμογῆς τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἑορτολογίου, ἄνευ μετακινήσεως ἢ οἰασδήποτε μεταβολῆς τοῦ Πασχάλιου. Μὴ προδὸν ὁμῶς εἰς προηγουμένας ἐνεργείας καὶ συνεννοήσεις, ἤλπισε πάντως ὅτι πᾶσαι αἱ Ἐκκλησῖαι ἔμελλον ἵν' ἀποδεχθῶσι λύσιν τοῦ ἡμερολογιακοῦ ζητήματος, μὴ θίγουσιν τὸ Πασχάλιον.

Δι' ἐγγράφου αὐτοῦ ἀπὸ 28 Ἰανουαρίου 1924 ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Γρηγόριος ζ' πρὸς πάσας τὰς Αὐτοκεφάλους Ἐκκλησίας ἀνεκοίνου ὅτι ἀπεφάσισε τὴν διόρθωσιν τοῦ ἡμερολογίου, χωρὶς νὰ θίξῃ τὸ Πασχάλιον, κατὰ τὴν προταθεῖσαν ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος μέσῃ λύσειν, ἐξήτει δὲ τηλεγραφικῶς τὴν συγκατάθεσιν τῶν Ἐκκλησιῶν, ὧν ἡ Σερβικὴ ἐπέσπευδεν, ἢ δὲ Ρουμανικὴ ἐξήτει ἐναρξίζον ἐφαρμογῆς πλήρους τῆς ἀποφάσεως τοῦ Συνεδρίου ἀπὸ 1 Ὀκτωβρίου 1924 ἐν Ρωσίᾳ δὲ καὶ ἐν Φινλανδίᾳ, ὡς ἔγραφεν ὁ Πατριάρχης Γρηγόριος ἐφημερόζετο ἡ ἀπόφασιν τοῦ Πανορθοδόξου Συνεδρίου. Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν ἐτηλεγράφησε τότε πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην, ὅτι ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἦτο κατ' ἀρχὴν σύμφωνος. Ἀλλὰ διὰ τὸν ἀνωτέρω λόγον καλὸν ἐθεώρησε νὰ προβῇ εἰς νέον διάδημα καὶ παρὰ τοῖς λοιποῖς Πατριάρχαις καὶ δὴ τῷ Ἀλεξανδρείας. Ἐτηλεγράφησε πρὸς αὐτὸν τῇ 16/29 Φεβρουαρίου, παρα-

καλῶν νὰ δεχθῇ τὴν πρότασιν τοῦ Οἰκουμενικοῦ, ὑπὸ τὸν ὄρον τῆς ἐν Οἰκουμενικῇ Συνόδῳ ἐξετάσεως τοῦ ζητήματος τοῦ Πασχάλιου. Τηλεγραφικῶς ὡσαύτως εἰδοποιεῖ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ τὰς λοιπὰς Αὐτοκεφάλους Ἐκκλησίας ὅτι ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἀποδέχεται τὴν πρότασιν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου. Ὁ Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας ἀπαντήσας ἐκ νέου ἐπανέλαβε τὴν πρότασιν περὶ συγκλήσεως Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ὃ δὲ Ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου ἀνεκοίνου τηλεγράφημα αὐτοῦ πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸν περὶ παρομοίας προτάσεως. Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν ἔχων ἤδη, ὡς εἶπομεν, σχετικὴν ἀπόφασιν τῆς Ἱεραρχίας, ἐτηλεγράφησε τότε ὅτι ἦτο πρόθυμος νὰ μεταβῇ εἰς Ἀλεξανδρείαν ἢ εἰς Ἱεροσόλυμα πρὸς Συνοδικὴν διάσκεψιν μετὰ τῶν τριῶν Πατριαρχῶν καὶ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου¹, ἀλλὰ καὶ ἡ πρότασις αὐτῆ, δυστυχῶς, δὲν ἐτελεσφόρησεν. Τηλεγράφημα δὲ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου ἀπὸ 23 Φεβρουαρίου, ληφθὲν τὴν ἐπαύριον ἐν Ἀθήναις, ἔλεγε «*Συνοδικὴ ἀποφάσει ἐνεκρίθη σήμερον ὀριστικῶς προσαρμογὴ ἑορτολογίου καὶ πολιτικοῦ ἡμερολογίου 10ην προσεχοῦς Μαρτίου*». Ἀνάλογον τηλεγράφημα ἐστάλη παρὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου πρὸς τοὺς Μητροπολίτας τῶν νέων χωρῶν τῆς Ἑλλάδος, τοὺς ἔχοντας τὴν ἀναφορὰν αὐτῶν εἰς τὸ Πατριαρχεῖον, ἐπομένως ἡ ὀριστικὴ ἀπόφασιν περὶ ἐφαρμογῆς τῆς Πατριαρχικῆς καὶ Συνοδικῆς ἀποφάσεως ἐν ταῖς νέαις χώραις ἦτο ἤδη τετελεσμένον γεγονός. Τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον τῇ 27 Φεβρουαρίου ἀπέλυσε καὶ Ἐγκύκλιον πρὸς τοὺς Ἱεράρχας τῆς πνευματικῆς δικαιοδοσίας αὐτοῦ².

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν, μόνος ἐκ προσώπων τὴν Ἱεραρχίαν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἀνέμενε καὶ μετὰ τὸ ἀπὸ

1. «Ἐκκλησία», 1924, ἀριθμ. 40, σ. 367.

2. Ἐν τῷ ἐπισήμῳ ὀργάνῳ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου «Ὀρθοδοξία», 1926, ἀριθ. 3, ἐξετέθη λεπτομερῶς ἡ πορεία τοῦ ζητήματος τῆς διορθώσεως τοῦ ἡμερολογίου καὶ ἀπεδείχθη ὅτι ὑπῆρξεν ὀρθὴ καὶ κανονικὴ ἢ ἀνωτέρω ἀπόφασιν. Πρβλ. Ἀνθίμου Μαρωνείας, Τὸ ζήτημα τοῦ ἡμερολογίου καὶ Πασχάλιου, Ἐν Ἀθήναις (ἐκ τῆς «Ἐκκλησίας») 1933.

23 Φεβρουαρίου τηλεγράφημα τοῦ Πατριάρχου Ἱεροσολύμων μίαν ἑβδομάδα, ζητῶν ἵνα μάθῃ ἂν συνεφώνησαν πᾶσαι αἱ Ἐκκλησίαι καὶ δὴ αἱ ἐπισπεύδουσαι τὸ ζήτημα. Ἀλλὰ τέλος, μὴ δυνάμενος ν' ἀναβάλῃ ἐπὶ πλέον καὶ ὑπόχρεως ὢν νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ἀπόφασιν τῆς Ἱεραρχίας, τῇ 3 Μαρτίου, τηλεγραφικῶς ἀπαντήσας, ἐδήλωσεν ὅτι ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ὀριστικῶς ἀπεδέχθη τὴν ἀπόφασιν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Αὐθημερὸν διὰ τηλεγραφικῆς Ἐγκυκλίου ἐξ ὀνόματος τῆς Ἱεραῆς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας πρὸς τοὺς Σεβ. Ἱεράρχας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀνεκοίνωσεν τὰ ἑξῆς:

«Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, συμφώνως τῇ ἀποφάσει τῆς Ἱεραῆς Συνόδου, ἀπεδέχθη τὴν ὀρισθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου διόρθωσιν τοῦ Ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου, καθ' ἣν ἡ 10 Μαρτίου τοῦ ἑορτολογίου θὰ λογισθῇ καὶ θὰ ὀνομασθῇ 23. Τὸ ἑορτολόγιον καὶ τὸ Πασχάλιον τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας μένουσιν ἀμετάβλητα. Αἱ ἀκίνηται ἑορταὶ θὰ ἑορτάζωνται κατὰ τὰ ἀνεκαθεν ὑπὸ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καθωρισμένας ἡμέρας. Κατὰ τὸ ἔτος μόνον τοῦτο, ἔξαιρητικῶς, τῇ Β' Κυριακῇ τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς θὰ συνεορτασθῇ ἡ μνήμη τῶν ἁγίων τῶν ἡμερῶν 10 - 23 Μαρτίου τοῦ ἑορτολογίου. Τὸ Πάσχα καὶ αἱ ἄλλαι κινηταὶ ἑορταὶ θὰ τελεσθῶσι κατὰ τὰς ἡμέρας τοῦ Πασχαλίου, ὀνομαζομένας μόνον διὰ τῶν ἡμερομηνιῶν τοῦ διορθωθέντος καὶ ἐν χρῆσει τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ὄντος Ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου, ἥτοι τὸ Πάσχα θὰ ἑορτασθῇ τῇ 27ῃ Ἀπριλίου. Κατὰ ταῦτα ἀπὸ τῆς 23ης ἀρξομένου μηνὸς Μαρτίου ἐν θὰ ὑπάρχῃ ἡμερολόγιον ἐν Ἑλλάδι διὰ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὴν Πολιτείαν. Ἐπεξηγηματικὴ ἐγκύκλιος ἀποστέλλεται».

Ἡ κοινοποίησις αὕτη ἐγένετο ἀποδεκτὴ ἐν ἀπολύτῳ ὁμοφωνίᾳ ὑπὸ συμπάσης τῆς Ἱεραρχίας τῆς Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἅτε ἀναποκορμιμένη πρὸς τὴν ὁμόφωνον ἀπόφασιν αὐτῆς, ὑπὸ συμπαντος τοῦ ἐνοριακοῦ Κλήρου καὶ τοῦ εὐσεβοῦς λαοῦ. Τὴν ἐπαύριον δέ, 4 Μαρτίου, ὁ Ἀρχιεπίσκοπος τηλεγραφικῶς (διὰ τῆς Κυβερνήσεως) ἀνεκοίνωσεν πρὸς τοὺς Πατριάρχας καὶ τοὺς Ἀρχιεπισκόπους Κύ-

πρου καὶ Ρουμανίας ὅτι «ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἀπεδέχθη τὴν ἀπόφασιν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου περὶ συντακτικῆς ἀποφάσεως τοῦ ἡμερολογίου, ὀριζομένης τῆς 10 Μαρτίου ὡς 23». Ὡσαύτως ἐτηλεγράφησε πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως ὅτι «ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἔθηκεν εἰς ἐφαρμογὴν τὴν περὶ ἡμερολογίου σχετικὴν ἀπόφασιν αὐτοῦ». Συμφώνως δὲ τῇ ληφθείσῃ ἀποφάσει ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν ἐδημοσίευσεν τῇ 1 Μαρτίου 1924 καὶ τὴν σχετικὴν Ἐγκύκλιον «εἰς ἐκτέλεσιν τῆς περὶ διορθώσεως τοῦ Ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου ἀποφάσεως τῆς Ἱεραῆς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος».

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω συνάγεται ὅτι εἶναι τελείως ἀσύστατος ἡ κατηγορία κατὰ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν ὅτι δὲν ἐνήργησεν συμφώνως πρὸς τὴν ἀπόφασιν τῆς Ἱεραρχίας καὶ ὅτι ἐτάχθη προθεομία ἐνὸς ἔτους. Ἄλλως τε οὐχὶ ἅπαξ δοθείσης ἀφορμῆς δι' ἐπισήμων ἀνακοινωθέντων καὶ ἡ Ἱεραρχία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ ἡ Ἱερά Σύνοδος ἀπεφάνθησαν ὅτι «Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν, οὐδὲν ἄλλο ἔπραξεν ἢ νὰ ἐκτελέσῃ τὰς κανονικὰς καὶ νομίμους ἀποφάσεις τῆς Ἱεραρχίας».

Εἶναι λυπηρὸν ὅτι δὲν ἐπετεύχθη τότε πλήρως συμφωνία διὰ νὰ λείψῃ ἡ ἐπακολουθήσασα ἐκμετάλλεσις τοῦ ζητήματος παρὰ τινων πολιτευομένων καὶ τῶν Ἁγιορειτῶν, «Ζηλωτῶν» αὐτοκληθέντων. Ὁ Πατριάρχης Φώτιος, ἀπαντήσας εἰς τὴν πρὸς πάσας τὰς Ἐκκλησίας γενομένην ἀνακοίνωσιν τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν περὶ τῆς γενομένης διορθώσεως τοῦ ἡμερολογίου, συμφώνως τῇ ἀποφάσει τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἀπέστειλε τὸ ἀπὸ 20 Ἀπριλίου 1924 γράμμα, δι' οὗ διεμαρτύρητο καὶ ἐπέκρινε τὴν ἄνευ Οἰκουμενικῆς Συνόδου γενομένην διόρθωσιν, οὐχ ἥττον προφανῶς φρονῶν ὅτι τὸ ἡμερολόγιον δὲν ἔχει σχέσιν τινὰ πρὸς τὰ δόγματα καὶ τὰς παραδόσεις τῆς Ἐκκλησίας, ἐπέτρψε τὴν ἐφαρμογὴν τῆς διορθώσεως τοῦ ἡμερολογίου εἰς τὰς ἐκτὸς τῆς Αἰγύπτου ὀρθοδόξου παροικίας τοῦ Ἀλεξανδρινοῦ

θρόνου. Ὁ δὲ Ἱεροσολύμων Δαμιανὸς διὰ γράμματος αὐτοῦ ἀπὸ 6 Μαΐου 1924 πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος ἐπεδοκίμασε τὴν γενομένην διόρθωσιν τοῦ ἡμερολογίου, «ἀκόλουτον οὖσαν δογματικῶς καὶ κανονικῶς», ἀλλὰ προσεεδήλου ὅτι «ἐν γε τῷ παρόντι καὶ μέχρις ἄρσεως τῶν κωλυόντων αὐτὴν λόγων» ἡ Ἐκκλησία Ἱεροσολύμων ἀδυνατεῖ νὰ ἐφαρμόσῃ αὐτήν. Οἱ δὲ λόγοι ἀναφέρονται εἰς τὴν ἐν τοῖς Προσκυνήμασιν, ἰδίως τῆς Βηθλεέμ, θέσιν τῆς Ἐκκλησίας καὶ εἰς τοὺς ἐκ τοῦ προσηλυτισμοῦ κινδύνους¹. Ἡ Ἐκκλησία Σερβίας καίτοι ἐπέσπευδεν εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο καὶ ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην Ἐκκλησίαν ἐπρωτοστάτησεν, τὴν τελευταίαν στιγμὴν ἀπέσχε. Βραδύτερον ἡ Ἐκκλησία Ἀντιοχείας ζῶντος τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου ἀπέφασκε τὴν ἀποδοχὴν τῆς διορθώσεως, ἀλλ' ὁ θάνατος αὐτοῦ καὶ αἱ ἐπακολουθήσασαι ἀνωμαλῖαι ἐκώλυσαν τὴν Ἐκκλησίαν Ἀντιοχείας ἀπὸ τῆς πραγματοποιήσεως αὐτῆς. Ἐν ἔτει 1928 ἡ Ἐκκλησία Ἀλεξανδρείας ἀπεδέχθη τὴν διόρθωσιν, μετὰ καὶ τῆς Μονῆς τοῦ Ὄρους Σινᾶ. Ὡσαύτως ἀπεδέχθη αὐτὴν καὶ ἡ Ἐκκλησία Πολωνίας². Οὕτω δὲ ἐκ τῶν Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν μόνον αἱ τῆς Ἀντιοχείας, Ἱεροσολύμων, Ρωσίας καὶ Σερβίας ὑπολείπονται σήμερον, ἀποδεχόμεναι ὅμως ὅτι ἡ διόρθωσις τοῦ ἡμερολογίου δὲν προσκρούει εἰς δόγματα καὶ παραδόσεις τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Τοῦτου δὲ ἕνεκα ἡ ἐνότης τῆς Ἐκκλησίας διατηρεῖται ἀπαρασάλευτος.

Ὡς ἐλέγετο ἐν τῇ ἀνωτέρω μνημονευθείσῃ Ἐγκυκλίῳ τοῦ Οἴκου. Πατριαρχείου³, ἀπὸ 17 Φεβρουαρίου 1917, «Καὶ ἡ γνησία παράδοσις τῆς Ἁγίας ἡμῶν Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐτηρήθη πιστῶς κατὰ τὴν γενομένην διαρρυθμίσιν τοῦ ἡμερολογίου καὶ οὐδὲν τὸ μονομερὲς καὶ αὐτόθουλον ἐγένετο κατ' ἀρχήν. Διότι ἂν αὕτη δὲν ἐγένετο ἐν Συνόδῳ, ἐγένετο ὅμως καὶ πάλιν κατὰ κοινὴν ἀξίωσιν τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν καὶ ἀπὸ κοινῆς αὐτῶν γνώμης καὶ δὴ ἐν συναθροίσει τακτικῇ καὶ μεγάλῃ, τῷ ὀνόματι μόνον διαφερούση τῆς Συνό-

δου καὶ ἐν παμψηφία τῶν συνελθόντων ἀντιπροσώπων. Ἄν δὲ τινες τῶν ἀδελφῶν Ἐκκλησιῶν, μὴ εὐρισκόμεναι ἐν ὁμοίᾳ ἀνάγκῃ ἔγνωσαν ἵνα ἀπόσχωσι τῆς συμμετοχῆς εἰς τὴν τακτικῶς συγκληθεῖσαν κοινὴν διάσκεψιν, τοῦτο οὔτε τὴν σημασίαν καὶ τὸ κύρος τῆς παμψηφεί ληφθείσης ἀποφάσεως τῶν συμμετασχουσῶν πλειόνων διασπᾶ, πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν ἀναγνωρίζουσῶν καὶ ἀνομολογουσῶν ὅτι τὸ ζήτημα τοῦ ἡμερολογίου, ὄν ἀπλοῦν ζήτημα τάξεως ἐξωτερικῆς δὲν εἶναι δυνατόν ποτὲ ν' ἀποτελέσῃ λόγον διακοπῆς τῶν ἀδελφικῶν σχέσεων. Ἐπίσης δὲ ἂν τινες καὶ δὴ ἐκ τῶν πρωτοστατησασῶν εἰς τὴν διαρρυθμίσιν καθυστέρησαν κατόπιν εἰς τὴν ἐφαρμογὴν, ἡ καθυστέρησις αὕτη δὲν ἔχει αἰτίαν λόγους οἰοσθήποτε ἐκκλησιαστικούς, ἀλλ' ἄλλους ἰδίως προσωρινῆς ἀνάγκης, ὅπως ὅμως ἐξ ἄλλου καὶ λόγοι ἰδίως ἐπείγουσας ἀνάγκης προήγαγον τὰς λοιπὰς, ὅσαι ἐφήρμοσαν ἤδη τὴν ἐγκριθεῖσαν διαρρυθμίσιν, ἵνα προβῶσιν εἰς αὐτήν. Ἀναμφίβολον δ' ἐν πάσῃ περιπτώσει εἶναι, ὅτι καὶ αἱ ὑστεροῦσαι ἔτι ἐκ τῶν συναποφασισασῶν ἀδελφῶν Ἐκκλησιῶν καὶ αἱ ἀποσχούσαι οὐκ εἰς μακρὸν θέλουσιν εἰσαγάγῃ καὶ αὐταὶ τὴν ἀδριτίως ἐπιβαλλομένην πλέον διόρθωσιν ταύτην, τὴν οὐδὲν μὲν τὸ εἶτε κατ' οὐσίαν εἶτε κατὰ τύπους ἀντικανονικὸν καὶ ἄτοπον ἔχουσαν, πολλὴν δὲ τοῦναντίον ἐνέχουσαν τὴν ὠφέλειαν καὶ τὴν τιμὴν διὰ τὴν Ἁγίαν ἡμῶν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν, ὡς ἀγρύπνως κηδομένην τοῦ ποιμνίου καὶ ἐπαξίως εἰς τὰ καλὰ καὶ εἰς πᾶσαν ἐν Χριστῷ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν πρόδοτον χειραγωγούσαν αὐτόν».

Ταῦτα διδάσκει ἡ Μεγάλη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία, μαρτυροῦσα πῶς ἐγένετο ἡ τοῦ Ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου διόρθωσις, ἀναιροῦσα δὲ κατηγορίας ἀσυστάτους δι' ὧν παρουσιάζεται ἡ διόρθωσις ὡς ὄλωσ αὐτοβούλως καὶ αὐθαιρέτως ἐνεργηθεῖσα, ἄνευ οἰασθήποτε τῶν Ἁγίων Ἐκκλησιῶν συνεννόησεως, καὶ ὡς διασπῶσα διήθεν τὴν ἐνότητα τῆς Μιᾶς Ἁγίας Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας¹. Δυστυχῶς δὲ οἱ

1. «Ἐκκλησία» Ε. 1927, σ. 145.

2. Ὅρα ἐν «Ἐκκλησία» Ε. 1927, σ. 139. 140 ὅτι ἡ παρουσία τοῦ Πολωνίας Διονυσίου κατὰ τὴν ἐν Ἀθήναις παρουσίαν αὐτοῦ.

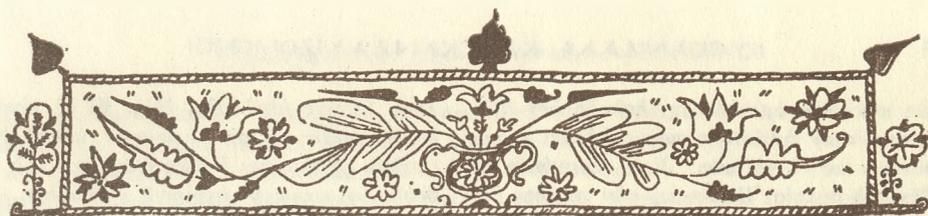
3. «Ἐκκλησία» Ε. 1927, σ. 130.

1. Ὁ μακαρίτης Χρ. Ἀνδρούτσος, ἐν τῇ ἐφημερίδι Ἀθηνῶν «Ἑλληνική» ὑπεμνησκεν πρὸ τριετίας εἰς τοὺς λεγομένους «παλαιοημερολογίτας» ὅτι εἰς ἐκάστην ἐποχὴν οἱ σχισματικοὶ καὶ αἵρετικοὶ ἐκήρυσσον σχισματικὴν καὶ αἵρε-

κατηγοροί ὅπως προσπαθοῦσι νὰ πείσωσι τοὺς ἀπλοῦκούς, παρὰ τὰ ἐπιστημονικῶς δεδομένα καὶ παρὰ τὴν παγκόσμιον συνείδησιν διὰ τὴν ἡμερομηνίαν συμπίπτει τὴν 8ην καὶ οὐχὶ τὴν 21ην Μαρτίου, ἐπομένως διὰ αἱ ἑορταὶ τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας δὲν ἑορτάζονται μετὰ τὸ λεγόμενον νέον ἡμερολόγιον κατὰ τὰς ὑπὸ τῆς ἱερᾶς παραδόσεως κεκανονισμένας ἡμερομηνίας, οὕτως ἀξιοκατακρίτως διδάσκουσι τοὺς ἀπλοῦκούς διὰ τὸν ἰσὺ αἰῶνα ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία κατέκρινε τὸ Γρηγοριανὸν ἡμερολόγιον, ὃ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν — ποῖος ἄλλος; — παρεδέχθη καὶ ἐπέβαλε τὸ «παπικὸν» Γρηγοριανὸν ἡμερολόγιον. Κρίνομεν περὶ τὸν νῦν ἀναίρεσιον τοιαύτην κατηγορίαν, διότι καὶ ὁ στοιχειωδῶς δυνάμενος νῦν ἀντιληφθῆναι τῶν πραγμάτων, κάλλιστα δύναται νὰ πεισθῆναι ὅτι ἡ γενομένη ἐσχάτως, κατὰ τὰ ἀνωτέρω ἐκτεθέντα, μεταβολὴ τοῦ ἡμερολογίου δὲν ὑπῆρξεν ἀποδοχὴ τοῦ λεγομένου Γρηγοριανοῦ ἀλλὰ διόρθωσις τοῦ Ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου. Ἡ 8η Μαρτίου ἐσφαλμένως λογισμένη ὡς ἑαρινὴ ἡμερομηνία ἀνομάσθη 21 Μαρτίου τὴν Ἐκκλησίαν καὶ συνίστα εἰς αὐτὸς νῦν ἀποφεύγων ὅπως θεωρῶσι τοιαύτην τὴν Ἐκκλησίαν διὰ τὸ ζήτημα τοῦ ἡμερολογίου, ἀλλ' ὁ συντάκτης τοῦ Πρὸς τοὺς διανοουμένους Ἑλληνας τευχούς, ἐρωτᾷ (σ. 14), «Διὰ τὸ Μακαριώτατος καὶ οἱ ὁπαδοὶ του ἐχωρίσθησαν παρὰ τὴν ρητὴν ἀπαγόρευσιν τῶν θείων καὶ ἱερῶν Κανόνων (56 τῆς 8ης Οἰκ. 19ος τῆς ἐν Γάγγρα καὶ 37ος τῆς ἐν Λαοδικείᾳ) διὰ τῆς ἀποδοχῆς τοῦ νέου ἡμερολογίου ἀπὸ τῶν Ὁρθόδοξων καὶ συνορατῶν μετὰ τὸν ἑτεροδόξον τὰς ἑορτὰς τοῦ Ἁγίου Δωδεκαμήνου καὶ πάσας τὰς ἀκινήτους τοιαύτας τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων καὶ τῆς Θεομητορῆς; Οἱ προσαγομένοι κανόνες ἀσχετοὶ πρὸς τὸ προκειμένον ζήτημα ἀπαγορεύουσι τὸ τρώγειν φᾶ καὶ τυρόν, ὡς πράττουσιν οἱ Ἀρμένιοι, ἐν τοῖς Σάββασι καὶ ἐν ταῖς Κυριακαῖς τῆς ἁγίας Τεσσαρακοστῆς, τὸ παραλύειν τοὺς ἀσκητὰς τὰς παραδεδεγμένας ἡστίαις, τὸ μὴ συνορατῆσαι μετὰ Ἰουδαίων καὶ αἰρετικῶν, ἐπομένως παραβιάζει τὴν δὴθεν τοὺς κανόνες τούτους συνορατῶν μετὰ τῶν ἑτεροδόξων ὡρισμένας ἑορτὰς! Ἀλλὰ πῶς συμβαίνει νὰ συνορατῶμεν μετὰ λατίνων τὸ Πάσχα; Πῶς οἱ μετὰ τὸ σχίσμα τοῦ 1054 πατέρες ἡμῶν ἐπὶ πέντε περίου αἰῶνας μέχρι τοῦ 1583, δηλαδὴ πρὸ τοῦ Γρηγοριανοῦ ἡμερολογίου, συνορατῶν μετὰ λατίνων πάσας ἀνεξαιρέτως τὰς ἑορτὰς; Πῶς ἔχομεν μετ' αὐτῶν τὰς αὐτὰς Κυριακάς, τοὺς αὐτοὺς μῆνας, τὰς αὐτὰς ἑβδομάδας; Εἶναι λοιπὸν «ἑτεροδόξος» ὁ ἑορτάζων, κατὰ τὴν παράδοσιν, τὰ Χριστούγεννα τὴν 25ην Δεκεμβρίου καὶ γίνεται δρθόδοξος ὅταν τὰς ἑορτὰς τῆς 7 Ἰανουαρίου;

τίον, τοῦτο δὲ δὲν ἀποτελεῖ νέον τι διὰ τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν, ἀλλ' ὡς ἀπεδείχθη καὶ προσφάτως δι' εἰδικῆς μελέτης τακτικῶς ἐγίνετο μέχρι τέλους τοῦ ἡ' αἰῶνος¹. Ἡ ἡμερομηνία διωρθοῦτο, διότι ἔνεκα τοῦ γνωστοῦ σφάλματος τοῦ Ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου ἡ ἡμερομηνία ἐκπίπτει διαρκῶς, ἐπομένως ἤδη ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἔπραξεν ὅτι τακτικῶς ἔπραττεν ἡ ἀρχαία Ἐκκλησία, δὲν παρεδέχθη δὲ τὸ Γρηγοριανόν, ἀλλὰ διώρθωσε τὸ Ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον.

1. Χρυσόστομος Παπαδοπούλου, Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν, Τὸ ζήτημα περὶ τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα μετὰ τὴν Ἀ' Οἰκουμενικὴν Σύνοδον (Ἀνάτυπον ἐκ τῆς Ἐπετηρίδος τῆς Θεολ. Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου), ἐν Ἀθήναις 1936, σ. 34. Ἄλλ' ἐρωτᾷ ὁ συγγραφεὺς τοῦ Πρὸς τοὺς διανοουμένους Ἑλληνας φυλλαδίου σ. 13. «Διὰ τί αἱ μετὰ τὴν πρώτην Οἰκουμενικὴν Σύνοδον τὴν καθορίσασαν τὴν ἑορτὴν τοῦ Πάσχα τὴν πρώτην Κυριακὴν μετὰ τὴν ἑαρινὴν πανσέληνον, ληφθῆσαι ὡς βάσεις τῆς ἡμερομηνίας τοῦ Ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου, λοιπαὶ ἔξ Οἰκουμενικῆς Σύνουδοι δὲν προέβησαν εἰς τὴν διόρθωσιν δὴθεν τοῦ λάθους τοῦ Ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου, μολοντοὶ οἱ Πατέρες ἐγίνασκον τὴν πλημμέλειαν τούτου;». Τὸ ἐρώτημα τοῦτο προϋποθέτει ἡ ἀγνοία ἢ λησμοσύνη τῶν μετὰ τὴν Ἀ' Οἰκουμενικὴν Σύνοδον ἐπὶ τρεῖς περίου αἰῶνας ζωηροτάτων συζητήσεων μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν ἰδίας τῆς Ρώμης καὶ Ἀλεξανδρείας περὶ τοῦ Πάσχα. Αἱ συζητήσεις ὤφειλοντο εἰς τὸν διάφορον ἀστρονομικὸν καθορισμὸν τῆς ἡμερομηνίας. Διότι ἡ Ἀ' Οἰκουμ. Σύνοδος ὥρισε τὰ τοῦ Πάσχα οὐχὶ ἡμερολογιακῶς ἀλλ' ἀστρονομικῶς, ἀνέθηκε δὲ εἰς τοὺς Πάπας Ἀλεξανδρείας νὰ καθορίζωσιν ἐκάστοτε τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς, ἐπὶ τῆς βάσει ἀστρονομικῶν παρατηρήσεων περὶ τῆς πραγματικῆς ἡμερομηνίας τῆς ἑαρινῆς ἡσπερίας καὶ τῆς πῶτης μετ' αὐτὴν Πανσέληνου. Ὅταν ἡ ἑαρινὴ ἡμερομηνία ἐξέπιπτε τῆς 21 Μαρτίου προέβαιον εἰς διόρθωσιν αὐτῆς καὶ εἰς ἀναλόγους ὑπολογισμούς. Οὐδεμία ἀπολύτως ἀρχαία Οἰκουμηνικὴ ἢ Τοπικὴ Σύνοδος ἠσχολήθη περὶ τὸ ἡμερολόγιον, τὸ δὲ Ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον δὲν ἦτο ἐν χρήσει ἐν τοῖς Πατριαρχείοις τῆς Ἀνατολῆς καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῶν μέσων χρόνων. Ἦσαν ἐν χρήσει τὰ τοπικὰ ἡμερολόγια, ὡς ὑπῆρχον καὶ διάφοροι ἑορταί, χωρὶς νὰ διασπᾶται ἡ ἐνότης τῆς Ἐκκλησίας. Καθ' ὅν χρόνον δολόκληρος ὁ χριστιανικὸς κόσμος ἐφόραζε τὰ Χριστούγεννα τὴν 25 Δεκεμβρίου, ἡ Ἐκκλησία τῶν Ἱεροσολύμων μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ 5' αἰῶνος τὰ ἐφόραζε τὴν 6 Ἰανουαρίου. Ἀλλὰ περὶ τῆς διαφορᾶς τῶν ἑορτῶν πρὸβλ. τὴν ποσφάτως ἐν τῇ «Θεολογία» (τόμος ΙΕ') καὶ εἰς ἴδιον τευχὸς δημοσιευθεῖσαν σπουδαιότατην πραγματείαν τοῦ πρώην Λεοντοπούλεως κ. Σωφρονίου: Τὸ ἑορτολόγιον τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας ἐξ ἀπόψεως ἡμερολογιακῆς, Ἐν Ἀθήναις 1937.

ΣΚΑΝΔΑΛΑ ΚΑΙ ΣΚΑΝΔΑΛΙΖΟΜΕΝΟΙ

ΕΟΛΟΓΙΚΑ και λογι-
κά έρευνώντες τὸ βα-
θύτερο λόγο, γιὰ τὸν
ὅποιο ἡ παραβολὴ τῶν
ζιζανίων, καταντᾶ ἀφό-
ρητα προκλητικὴ, γιὰ
τοὺς μαχητικοὺς χρι-
στιανοὺς τοῦ καιροῦ

μας, σταματᾶμε ὑποχρεωτικὰ στὴν ἀπαίτηση
τῶν τελευταίων γιὰ μιὰ Ἐκκλησία ποὺ νὰ
στέκεται στὸ ὕψος τῆς. Δίκαιο καὶ συγκινη-
τικὸ τὸ αἶτημα· ἀλλ' ἐν τούτοις ἀσυμβίβαστο
μὲ τὸ πνεῦμα τῆς παραβολῆς καὶ τοῦ Εὐαγγελί-
ου γενικώτερα, ποὺ ἐπιμένει νὰ δίνει τόπο
σὲ ὅλους μέσα στὴν Ἐκκλησία, ἐν ὅσῳ διαρ-
κεῖ ἡ περίοδος ποὺ προηγείται τοῦ θερισμοῦ,
παρακολουθοῦσα μὲ στοργὴ τὴν συνέπεια ἢ
ἀσυνέπεια τοῦ βίου τους πρὸς τὴν χριστιανι-
κὴ τους ιδιότητα.

Τὸ Εὐαγγέλιο ἀπαιτεῖ νὰ γίνουμε «τέλειοι,
ὡπερ ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς τέ-
λειός ἐστιν»· ἔτσι τὸ διατυπώνει ὁ Εὐαγγελι-
στὴς Ματθαῖος. Στὸν Εὐαγγελιστὴ Λουκᾶ ὁ-
μως, μᾶς παρέχεται μιὰ ἐξαιρετικὰ διαφωτιστι-
κὴ διατύπωση τοῦ ἴδιου ρητοῦ: «Γίνεσθε οὖν
οἰκτίρμονες, καθὼς καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν οἰκτίρ-
μων ἐστίν», πράγμα, ποὺ μᾶς ἐπιτρέπει νὰ συμ-
περάνουμε, πῶς ἡ τελειότητα δὲν ἐξαντλεῖται
ἀπλῶς στὴ συνέπεια, ἀλλ' ἐμπεριέχει τὴν ἀ-
γαπητικὴ ἐκείνη διάσταση, ποὺ τῆς ἐπιτρέπει
νὰ συμπεριλάβῃ καὶ νὰ ἀνέχεται καὶ τὴν
ἀσυνέπεια. Αὐτὸ τὸ συμπέρασμα γίνεται πολὺ
δύσκολα ἀποδεκτὸ, ἀπ' ὅσους θεωροῦν ὑπο-
χρεωτικὰ ἀλληλένδετη τὴν ἐκκλησιαστικὴ θέ-
ση κάθε πιστοῦ μὲ τὴν πνευματικὴ του κατά-
σταση καὶ ἀναμένουν ἀπαραίτητα μιὰ συνεπῆ
ἐναρμόνιση τῶν δύο πρὸς τὴν ἀναλόγως ἀν-
τίστοιχὴ εὐαγγελικὴ δεοντολογία. Κάθε φο-
ρὰ, ποὺ τὰ πράγματα διαφεύδουν αὐτὴ τους
τὴν προσδοκία, σκανδαλίζονται καὶ ἀναδέχον-
ται ὅσο μόνον τους, σὰν θεόθεν ἐπιβεβλημένο
καθῆκον, τὴ ρυθμιστικὴ παρέμβασί τους στὴ

ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας. Γι' αὐτούς, ἡ συνέπεια
εἶναι ὑπέρτατη Ἀρχή, στὴν ὁποία ὀφείλει
συμμόρφωση καὶ ἡ Ἐκκλησία καὶ ὁ ἴδιος ὁ
Θεός.

Σὰν ζιζάνια ἐδῶ ἐντοπίζονται οἱ ἀσυνεπεῖς
καὶ εἶναι ἀπαράδεκτο τὸ σκάνδαλο τῆς ἀνυ-
ποταξίας τους στὴν Ἀρχή, ποὺ τῆς ὑποτάσ-
σεται ἀκόμη καὶ ὁ Θεός. Σὲ μιὰ τέτοια Ἰου-
δαϊκὴ καὶ νομικὴ προοπτικὴ δὲν χωρεῖ οὔτε
ὑποψία, πῶς ὁ Τριαδικὸς Θεὸς εἶναι Θεὸς Ἀ-
γάπης, Οἰκτίρμων καὶ Ἐλεήμων Κύριος, Μα-
κρόθυμος καὶ Πολυέλεος, ποὺ, «οὐκ εἰς τέλος
ὀργισθῆσεται, οὐδὲ εἰς τὸν αἰῶνα μνηιεῖ», ποὺ
ἀργεῖ πάρα πολὺ νὰ φανῆ συνεπὴς πρὸς ὅ,τι
ὁ ἴδιος ὤρισε, ποὺ «διακινδυνεύει νὰ δια-
ψευσθῆ ἐν τῇ ἀγάπῃ Του», καθὼς εἶπεν ὁ Ἄβσ
σκυ. Δὲν ἀπομένει λοιπὸν δυνατότητα ν' ἀν-
τιμετωποθοῦν τὰ ζιζάνια σὰν φυσικὸ ἐνδεχό-
μενο τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου σὲ συν-
δυασμὸ μὲ τὴν πῖσος του καὶ τὴν ἀντιφατι-
κότητα ποὺ αὐτὴ κληροδότησε στοὺς ἀπογόν-
ους τοῦ πρώτου Ἀδάμ, ὥστε νὰ γίνῃ ἀνεκτὴ
ἡ παρουσία τους ὡς τὸν καιρὸ τοῦ θερισμοῦ.
Ὅποτε ἀναπόφευκτα ἡ ὑπαρξὴ τους δημιουρ-
γεῖ ἀφόρητο σκάνδαλο στοὺς ὁπαδοὺς τῆς
συνέπειας, ποὺ ἡ ἐξάλειψή του ἀποτελεῖ προ-
ϋπόθεση πνευματικῆς ἐπιβιώσεώς τους· γι' αὐ-
τὸ καὶ ἀποδύονται σὲ ἰσόβιο ἀδυσώπητο ἀγῶ-
να καθάρσεως τοῦ ἀγροῦ, ποὺ τελικὰ συνο-
ψίζει γι' αὐτούς τὸ νόημα τῆς χριστιανικῆς
ζωῆς.

Ἀνίκανοι νὰ παραμείνουν ἀπαθείς στὸ θέα-
μα ἐνδὸς κόσμου γεμάτου ζιζάνια, φθάνουν στὸ
σημεῖο νὰ ταυτίζουν στὴ συνείδησή τους τὸ
θέαμα αὐτὸ μὲ τὸ ἐν ἐνεργεῖα σκάνδαλο. Ἡ
ἴδια ταύτιση ὑπάρχει καὶ στὸ Εὐαγγέλιο, ὅχι
ὅμως μὲ τὴν ἴδια νοοτροπία: «ἐν τῇ συντελείᾳ
τοῦ αἰῶνος τοῦτο ἀποστελεῖ ὁ υἱὸς τοῦ ἀν-
θρώπου τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ καὶ συλλέξου-
σιν ἐκ τῆς βασιλείας αὐτοῦ πάντα τὰ σκάν-
δαλα», ὅχι θέβαια ἐπειδὴ σκανδαλίζουν, ἀλλ'
ἐπειδὴ θὰ ἔχη ἔλθει ἡ ὥρα τῆς κρίσεως. Τὰ
ζιζάνια ὀνομάζονται ἐδῶ «σκάνδαλα» μὲ τὴν
ἀρχαία ἔννοια τῆς λέξεως, ποὺ σημαίνει πα-

γίδα και είναι ἀμετάβλητη, δηλαδή δὲν ἀναφέρεται στὸν ἀντίκτυπο ποῦ προξενεῖ ἢ παρουσία τους σὲ τρίτους. Ἔτσι κατανόησε τὰ ζιζάνια ἢ ἀρχαία Ἐκκλησία, σὰν παγίδες δηλαδή, χωρὶς νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν ἔννοιά τους καὶ στὸν ἀντίκτυπο ποῦ προκαλοῦν: «μμεῖται τὴν ἀρετὴν ἢ κακία καὶ τὸ ζιζάνιον θιάζεται σίτος νομισθῆναι» διαβάζουμε στὸν Ἅγιο Κύριλλο Ἱεροσολύμων.

Ἐντελῶς ἀντίθετα σήμερα, δὲν κάνει καθόλου ἐντύπωση τὸ ὅτι «πάντα τὰ σκάνδαλα» θὰ περισυλλεγοῦν «ἐκ τῆς βασιλείας Αὐτοῦ» δηλαδή μέσα ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία, ἀλλὰ ἡ ἔμφραση πέφτει στὸν ἀντίκτυπο ποῦ δημιουργοῦν τὰ ζιζάνια καὶ μάλιστα τόσο ἔντονα, ὥστε νὰ ἐπικειρῆται ἡ ἄμηση κάθαρση, παρὰ τὴν ρητὴ Δεσποτικῆ ἐντολή: «Ἄφετε συναυξάνεσθαι ἀμφότερα μέχρι τοῦ θερισμοῦ...».

Αὐτὸ ὀφείλεται ἀποκλειστικὰ στὶς φοβερὲς διαστάσεις, ποῦ ἔχει προσλάβει στὶς μέρες μας τὸ γεγονός τοῦ σκανδαλισμοῦ, σὲ βαθμὸ ποῦ καὶ μόνη ἡ ἐπίκλησή του, νὰ δικαιολογῆ κάθε εἴδους ἀντίπραξη. Ἀναμφίβολα καὶ τὸ Δεσποτικὸ Στόμα ἐπαφυλάσσει τὸ δριμύτερο «οὐαί» ἐναντίον ἐκείνου «δι' οὗ τὸ σκάνδαλον ἔρχεται», ἀλλὰ προηγουμένως ὑπογραμμίζει τὴν ἀ ν ά γ κ η ἐλεύσεως τῶν σκανδάλων...

Κρῦβεται ἐδῶ μιὰ ἀντίφραση: Γιά τὸν ἅγιο Ἰωάννη τὸ Χρυσόστομο, ὅχι, ἐπειδὴ «τὸ μὲν ἔλθειν τὰ σκάνδαλα οὐκ ἔστιν ἡμέτερον, τὸ δὲ μὴ σκανδαλισθῆναι πάντως ἡμέτερον».

Ὁ ἴδιος Ἅγιος θεωρεῖ «πληγῆς ἀπάσης καλεπώτερον τὸ σκανδαλίζειν», διευκρινίζει ὅμως ὅτι «οὐκ ἐκείθεν οἱ βλαπτόμενοι ἀπόλλυνται, ἀλλ' ἐκ τῆς ἑαυτῶν ραθυμίας. Καὶ δηλοῦσιν οἱ ἐνάρετοι, οὐ μόνον οὐδὲν ἀδικούμενοι ἐντεῦθεν, ἀλλὰ καὶ τὰ μέγιστα κερδαίνοντες: οἷος ἦν ὁ Ἰώβ, οἷος ὁ Ἰωσήφ, οἷος πάντες οἱ δίκαιοι καὶ οἱ ἀπόστολοι. Εἰ δὲ ἀπόλλυνται πολλοί, παρὰ τὸν ἑαυτὸν ὕπνον», πρᾶγμα ποῦ θυμίζει ξεκάθαρα τὰ λόγια τῆς παραβολῆς: «ἐν δὲ τῷ καθεῦδειν τοὺς ἀνθρώπους ἤλθεν αὐτοῦ ὁ ἐχθρὸς καὶ ἔσπειρε ζιζάνια».

Δὲν ὑπάρχουν λοιπὸν σκάνδαλα ἱκανὰ νὰ παγιδεύσουν ἀναπόδραστα τοὺς πάντας καὶ νὰ ἐπαβληθοῦν ὀλοκληρωτικὰ· κάτι τέτοιο θὰ σήμανε πῶς τὸ κακὸ μωρεῖ ν' ἀπαλλοτριώσῃ τὴ δημιουργία ἀπὸ τὸ Δημιουργό: «Εἰ δὲ μὴ οὕτως εἶχεν, ἀλλὰ παρὰ τὰ σκάνδαλα ἡ ἀπί-

λεια, πάντας ἀπολέσθαι ἔδει. Εἰ δὲ εἰσιν οἱ διαφεύγοντες, ὁ μὴ διαφεύγων ἑαυτῷ λογιζέσθω». Ὑπάρχουν ἀπλῶς ἄνθρωποι ποῦ «καθεύδουν» χωρὶς ν' ἀγρυπνῇ «ἡ καρδία... διὰ τὸ πληθος τοῦ ἔρωτος», ποῦ δὲν διαθέτουν δηλαδή τὸ μοναδικὸ ἀντίδοτο, ποῦ ἀγκαλιάζει καὶ ἀνέχεται κάθε ἀσυνέπεια, τὴν ἀγάπη στὸ Θεὸ καὶ τὸν πλησίον τους.

Πράγματι καὶ ἡ Παλαιὰ καὶ ἡ Καινὴ Διαθήκη μᾶς ἐγγυῶνται τὴν ἀνυπαρξία σκανδάλων, ὅπου ὑπάρχει ἀγάπη: «Εἰρήνη πολλὴ τοῖς ἀγαπῶσι τὸν νόμον σου καὶ οὐκ ἔστιν αὐτοῖς σκάνδαλον». Πρόκειται ἐδῶ γιὰ τὴν ἀγάπη στὸ Θεὸ ποῦ ἀποδεικνύεται ἔμπρακτα μὲ τὴν τήρηση τῶν ἐντολῶν (κεφ. 14 τοῦ κατὰ Ἰωάννην) καὶ ὁδηγεῖ στὴν εἰρήνη μέσω τῆς ἀγάπης τοῦ πλησίον, καθὼς βεβαιώνει ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος: «οὐδὲ τῷ τῆς εἰρήνης περιπλεκῆναι καλῶ δυνάμεθα, ἀν μὴ πρότερον οἰκεία τὰ τοῦ πλησίον ἅπαντα λογισώμεθα».

Στὸν μαθητὴ τῆς Ἀγάπης πάλι, συναντᾶμε τὴν ἀντίστροφη πορεία: ἡ ἀγάπη στὸν πλησίον μᾶς διατηρεῖ μέσα στὸ Φῶς τοῦ θεοῦ ἔρωτος: «ὁ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἐν τῷ φωτὶ μένει καὶ σκάνδαλον ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν».

Δὲν ὑπάρχει λοιπὸν καμμιὰ δικαιολογία γιὰ ὅποιον ἰσχυρίζεται πῶς σκανδαλίζεται καὶ συνὰ αὐτοτοποθετεῖται στὴν ἐμπροσθοφυλακὴ τῶν ἀγωνιστῶν χριστιανῶν — ποῦ ἀντιστοιχοῦν μὲν τοὺς δούλους τῆς παραβολῆς τῶν ζιζανίων — κάνοντας ἔτσι περιεχόμενο τοῦ ἀγῶνα του, ὅχι τὴν πάλῃ μὲ τὸν κοσμοκράτορα τοῦ αἰῶνος τούτου, ἀλλὰ μὲ τὰ θύματά του, τὰ ζιζάνια. Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ θεωρηθῇ «εἰς τῶν μικρῶν τούτων» κατὰ τὴν πίστη, ἐφ' ὅσον ἠγεῖται, οὔτε πάλι ἐπιτρέπεται νὰ ἠγῆται, χωρὶς ἐκείνη τὴν ἀγάπη, ποῦ καθιστᾷ ἀσκανδάλιο τὸν ἄνθρωπο. Χωρὶς αὐτήν. Πᾶσι φαίνονται σκάνδαλα, ἡ ἴδια ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ γιὰ τὸν ἄνθρωπο, ποῦ κορυφώθηκε στὸ σταυρικὸ θάνατο «ὑπὲρ ἀσεβῶν», συνιστᾷ τὸ μεγαλύτερο σκάνδαλο.

Πράγματι γιὰ τοὺς ἀδιάλλακτους ὀπαδοὺς τῆς συνέπειας, ἀλλὰ καὶ ὁποιασδήποτε ἀπρόσκλης Ἀρχῆς ἢ Νόμου — ἔστι καὶ «ἠθικοῦ» Νόμου — ὁ «λόγος ὁ τοῦ Σταυροῦ», ὁ κατ' ἐξοχὴν τρόπος δηλαδή, μὲ τὸν ὅποιον ὁ Θεὸς «ἐἰν πρὸς ἡμᾶς Αὐτοῦ παρέστησεν ἔρωτα», δὲν εἶναι παρὰ ἕνα τεράστιο σκάνδαλο. Γι' αὐτὸ καὶ δὲν χωρεῖ ἀμφιβολία, πῶς ἰουδαῖζον

ἄλλοι οἱ εὐσκανδάλιστοι. Ὁκυρωμένοι πίσω ἀπὸ κάποιο δίκαιο αἴτημα, ἀγανακτοῦμενοι γιὰ κάποια ἀπαράδεκτη κατάσταση, ὅπως ἀκριβῶς οἱ δούλοι τῆς παραβολῆς, μέμφονται μὲ τὴ στάση τους Ἐκείνον, ποὺ παραχώρησε νὰ ἐνοκληθοῦν.

Νομίζουν ἔτσι πῶς Τὸν ὑπερασπίζονται, ὅτι Τὸν βοηθοῦν, καὶ συνεργάζονται μαζί Του γιὰ τὴν πάταξη τοῦ κακοῦ, χωρὶς νὰ ὑποψιάζονται ὅτι Τὸν ἐμφανίζουν ἐδύνατο, ἀφοῦ ἔχει τὴν ἀνάγκη τους γιὰ νὰ ἐπιβληθῆ. Σπεύδουν ν' ἀπαλλάξουν τὸν ἀγρό Του ἀπ' τὰ ζιζάνια παρὰ τὸ θέλημά Του! Διορθώνουν τὸ ἔργο Του, καθὼς ἔγραψε ὁ Ντοστογιέφσκυ, γιὰ νὰ ἐκφράσουν τὸν «οὐ κατ' ἐπίγνωσιν» ζῆλο τους. Ἀνεπίγνωστα ἐπαναστάτες, συσχηματίζονται μὲ κάθε συμβατικότητα καὶ κάθε συντηρητισμό. «Ἀγνοοῦντες γὰρ τὴν τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνην καὶ τὴν ἰδίαν δικαιοσύνην ζητοῦντες σῆσαι, τῇ δικαιοσύνῃ τοῦ Θεοῦ οὐκ ὑπετάγησαν». Πρόκειται γιὰ ἕνα πνευματικὸ κομμουνισμό, ποὺ μονοπωλεῖ ἀντὶ εὐημερίας, τὴν ἐν Χριστῷ σωτηρία. Γι' αὐτὸ καὶ τὰ συμπτώματα εἶναι κοινά: ἐξόντωση τῶν ἀντιπάλων — τῶν κάθε εἶδους ζιζανίων — καὶ σκανδαλισμὸς γιὰ τὴν παραμικρὴ ἀσυνέπεια σὲ θεωρία καὶ πράξη. Ἄλλ' ὅπου ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ὑποχρεώνεται νὰ ἔλθῃ «μετὰ παρατηρήσεως» εἶναι φυσικὸ νὰ ἐπακολουθῆ σιγὰ - σιγὰ καὶ διαφοροποίηση κριτηρίων.

Τὸ ἀνίαιο νόσημα κάθε ιδεολογίας καὶ κάθε συστήματος, ἡ ἀναθεώρηση καὶ κατάτρησις, ἐπέρχεται, δημιουργώντας παραλλαγὲς ἐσκανδαλιστῶν καὶ ζιζανίων. Τελικὰ οἱ ἐκφυλιστικὲς συγκρούσεις μεταξὺ τῶν διαφόρων ὁμάδων ἐπικρατοῦν καὶ ἡ καθολικότητα τῆς Ἀλήθειας παραμερίζεται ἀνεπαίσθητα μὲ τὴν ἐπιλογὴν κάποιας «πνευματικῆς» σκοπιμότητας. Ἔτσι συνέβαινε πάντοτε: ἀπὸ τὴν διάσπαση τῆς Ραββινικῆς παραδόσεως σὲ Φαρισαίους, Ἑσσαίους, Σαδδουκαίους, μέχρι τὴ διαίρεση τῶν πρώτων Χριστιανῶν τῆς Κορίνθου σὲ ὁπαδοὺς τοῦ Παύλου, τοῦ Κηφᾶ καὶ τοῦ Ἀπολλώ. Οἱ μὲν εἶναι ζιζάνια γιὰ τοὺς δὲ καὶ ἀντιστρόφως. Στὸ τέλος ὁ καθένας δὲν εἶναι σὲ θέση ν' ἀναγνωρίσῃ πλέον ἄλλο οἶτο μέσα στὸν ἀγρὸ τῆς Ἐκκλησίας ἐκτὸς ἀπὸ ἐκεῖνον τῆς ὁμάδος του. Τὰ ζιζάνια κυριαρχοῦν σ' ὅλο τὸν ὑπόλοιπο χώρο καὶ μαζί τους καὶ τὰ σκάνδαλα.

Ἄν αὐτὴ ἡ κατάσταση πρυτανεῦθι μόνιμα

καὶ στοὺς ἐσχάτους τούτους καιροὺς, στοὺς ὁποίους ἀναμνησθῆναι «πολλοὶ πνευδοχριστοὶ καὶ ψευδοπροφῆται», αὐτὸ δὲν εἶναι καθόλου παράξενο. Ἀφοῦ μάλιστα ἡ σύγχρονη ὀρθόδοξη πνευματικότητα δὲν ἀντλεῖται πιά ἀπὸ τοὺς ἐπισκόπους καὶ γενικώτερα ἀπὸ τὴν μετοκὴ στὴν ἱεραρχικὴ δομὴ τῆς λατρευτικῆς κοινότητας τῶν ποτῶν, ἀπ' ὅπου καὶ μόνον εἶναι δυνατόν ὁ ἄνθρωπος «ιεραρχίαν κεκληρωμένος... Θεοῦ συνεργὸς γενέσθαι καὶ δεῖξαι τὴν θεῖαν ἐνέργειαν ἐν ἑαυτῷ κατὰ τὸ δυνατόν ἀναφαινομένην», ἀλλὰ περιορίζεται καὶ ἐξ-αντλεῖται στὴν ἀτομικὴ ἐκλογὴ ἐνδὸς «γέροντος», συνήθως αὐτοδιδάκτου καὶ αὐτοπρόβλητου, ἀπ' τὸν ὁποῖον ἐκπορεύεται κάποια «ιδιαιτέρη» πνευματικότητα, δηλαδὴ μιὰ «ἰδία δικαιοσύνη», βασισμένη κυρίως στὸν συναισθηματικὸ παράγοντα, ἀνίκανη νὰ ὑποταχθῆ στὴν Παράδοση, ἐπιτήδεια ὅμως στὸ νὰ αἰχμαλωτίξῃ τοὺς εὐαίσθητους καὶ τοὺς ἀφελεῖς.

Ὅσο θὰ γίνεται πῶς νοσηρὴ ἡ εὐαίσθησις τῶν «πνευματικῶν» ἀνθρώπων τῆς ἐποχῆς μας, τόσο περισσότερο θὰ συγκλονίζονται ἀπὸ σκάνδαλα, ἀνεπαίσθητα γιὰ τοὺς «ἐθνικούς» καὶ τοὺς «τελῶνες»...

Ὅσο θὰ ἐπιμένουν νὰ σφετερίζονται τὸ λειτουργημα, ποὺ ἔχει κορηγηθῆ ἀποκλειστικὰ στὸν Υἱὸ ἀπὸ τὸν Πατέρα γιὰ τὸν καιρὸ τοῦ θερτισμοῦ, τόσο θὰ πολλαπλασιάζονται οἱ ἀφορμὲς τοῦ νὰ τὸ ἐξασκοῦν παρανόμως καὶ μαζί μ' αὐτές, τὰ ζιζάνια.

Καὶ ἀντίθετα: ὅσο βαθύτερα θὰ τοποθετοῦν τὸν ἑαυτὸ τους στὴν κόλαση, τόσο καθαρώτερο θὰ βλέπουν τὸν ἀγρό. Αὐτὴ εἶναι καὶ ἡ «θέα» τῶν Πατέρων: «Μηδὲν σε σκανδαλιζέτω· μὴ ἱερεὺς νῦν φαῦλος γεγεννημένος καὶ λύκου παντὸς ἀγριώτερον ἐπισηδῶν τῇ ἀγέλῃ, μὴ τῶν ἀρχόντων, μὴ τῶν κρατούντων τις πολλὴν ὠμότητα ἐνδεικνύμενος. Ἐνόησον ὅτι καὶ ἐπὶ τῶν ἀποστόλων συνέβη τούτων κατεπώτερα καὶ οὐδέποτε ἐπέλειπεν οὔτε τὰ σκάνδαλα, οὔτε οἱ στεφανοῦμενοι διὰ τούτων... καὶ γὰρ καὶ ἡ Ἐκκλησία ἐξ ἀρχῆς οὕτως ἐτράφη, οὕτως ηὔξηθη».

Τροφὴ λοιπὸν καὶ αὔξησις τῆς Ἐκκλησίας, τὰ σκάνδαλα. Ὅχι γιὰ ὅλους ὅμως. Ὅσοι δὲν ἄφησαν ποτὲ τὸν «παιαῖον ἄνθρωπον» νὰ προσκόψῃ, νὰ τοακιοθῆ καὶ νὰ συντριβῆ πάνω στὸν θεανδρικό Λίθο προσκόμματος, στὴν Πέτρα σκανδάλου, ποὺ ἀποτελεῖ τὴν Κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ ἐπεχείρησαν νὰ διασωθοῦν

άνεπαφοι, με άκέραια τήν άξιοπρέπειά τους, τόν έσωτερικό κόσμο τους, τις ευγενείς ιδέες τους και τή ύψηλά ιδανικά τους μέσα στό Κυριακό Σῶμα, αυτοί θα έξακολουθήσουν νά σκανδαλίζονται, άνίκανοι νά τροφούν με τήν στερεά τροφή τών άγίων, πού «πάντα πτεγει, πάντα πιστεύει, πάντα έλπίζει, πάντα ύπομένει και ούδέποτε έκπίπτει».

Ό Άγιος Θεόδωρος ό Στουδίτης περιγράφει ώραιότατα τό π θ ς αντιμετώπιζαν τά σκάνδαλα οί άγιοι: «Έκαστος τών Άγίων ... ύπερεδέετο τών άλλων· ούκοῦν και ήμεις... ύπέρ τοῦ κόσμου προσευκώμεθα, έλεούντες και οικτείροντες τοῦς έν διαστρόφῳ Βίῳ ζῶντας, τοῦς έν αίρέσεσιν ένισχυμένους, τοῦς έν πλάνη έσφιγμένους· τοῦς έν έθνεσιν έσκοπιωμένους, άπλῶς τοῦς πάντας ανθρώπους κατά τό προστεταγμένον ήμίν υπό τοῦ Άποστόλου, δεήσεις και προσευκάς ποιείσθαι».

Όλοι οί άλλοι άγῶνες, πού εΐμαστε άναγκασμένοι νά διεξάγουμε σ' αυτό τόν κόσμο, γράφει ό Λόσκυ, περιορίζονται στό συμφέροντα μιᾶς ομάδας, ένδς τμήματος, ένδς τόπου, μιᾶς ανθρώπινης ιδεολογίας: αποκλείουν και θυσιάζουν άναπόφευκτα τοῦς αντίπα-

λους μας. Έξῶ ὅμως, κανείς δέν μπορεί ν' αποκλεισθῆ ή νά θυσιασθῆ. Άκόμα και όταν ή Έκκλησία άντιδρᾷ εναντίον ανθρώπων, εἶναι πάλι γιά τή σωτηρία τους πού συνεχίζει ν' άγωνίζεται.

Σέ τελευταία άνάλυση, ύπάρχει μόνον ένα, τεράστιο σκάνδαλο, γιά τόν άυτόνομημένο άνθρωπο τῆς πώσεως: ή Έκκλησία σάν κοινωνία Άγίων, ή συνοχή αυτή, άπ' τήν όποία νοιώθει τόν έαυτό του άποσπασμένο. Άν άποτύχη νά καταρρεύσει και ν' άυτοπαραδοθῆ έκούσια σ' Αὐτήν, θά ύποκύψῃ άναπόφευκτα και θά δημιουργήσῃ όλα τά άλλα, καταντώντας ζιζάνιο, χωρίς έν τούτοις ν' άπωλέσῃ τό παραμικρό δικαίωμα έντάξεώς του, εκεί πού πράγματι άνήκει. Γιά νά διατηρηται πάντοτε, μέχρι θερισμοῦ, άπαραβίαστο αυτό τό δικαίωμα, όφείλει τό Σῶμα, πού νοιώθει στόν έαυτό Του τά κενά τῆς άπουσίας τοῦ κάθε ζιζανίου πού τό ταλαιπωρεῖ, νά διαθέτῃ «καρδίαν έλεήμονα». Καί ή «καῦσις» αυτής τῆς καρδίας θά αναλώσῃ στόν καιρό τοῦ θερισμοῦ κάθε ζιζάνιο, πού δέν πρόλαβε νά τό μεταβάλῃ σέ σίτο...

μ.κ.

ΘΕΜΑΤΑ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

→ από σελ. 16

γλώσσα και παραδόσεις ένδς έθνους, άλλα γλώσσα και παραδόσεις τοῦ Οίκου-μενικού Πατριαρχείου. Η ιστορία τῆς ὀργανωμένης Έκκλησίας τῆς Ελλάδας άρχίζει άμέσως με τήν ίδρυση τῆς Οικουμενικής Έκκλησίας, συμπορεύεται, ζωσ τόν ὄγδοο αἰώνα, με τήν Έκκλησία τῆς Ρώμης και από εκεί και πέρα ακολουθεῖ τήν ιστορία τοῦ Πατριαρχείου. Έξω από τό Πατριαρχείο πού μ' αυτό τῆ συνδέουν τώρα οί μεγάλοι δεσμοί τῆς γλώσσας και τών θρησκευτικῶν παραδόσεων, οί παραδόσεις τῆς Έκκλησίας τῆς Ελλάδας άρχίζοντε από τό Φαρμακίδη. Καί δέν εἶναι βέβαια κανείς πού θα ζητοῦσε νά ύποστηρίξῃ, ὅτι ή Έλληνική έκκλησία τῆς Τουρκοκρατίας, πού έστήριξε τό έθνος στό δύσκολο εκείνα χρόνια, ήταν ή αὐτοκέφαλη έκκλησία πού ίδρύσανε ὁ Φαρμακίδης και οί συνδεδωμένοι του. Τό ὄραμα τών Όρθοδό-

ζων τῆς Τουρκοκρατίας, ὅπως τό βλέπει κανείς στό πρόγραμμα τοῦ Ρήγα, ήταν ή ενιαία Οικουμενική Έκκλησία, με κέντρο τό Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως. Η ήθική παρουσία τοῦ Πατριαρχείου τοῦτου ήταν πού κράτησε τοῦς Όρθόδοξους τών Βαλκανίων στίς ρίζες τους και ἄν άργότερα οί Όρθόδοξοι αὐτοί πληρῶσαν τά τροφεῖα πολεμώντας τό Πατριαρχείο, ήταν χρέος τῆς Έκκλησίας τῆς Ελλάδας νά μείνῃ αὐτή τουλάχιστον εκεί πού ήταν ταγμένη από τῆ μοῖρα τῆς.

(Συνεχίζεται)

ΒΙΒΛΙΟΚΡΪΑ

ΥΣΙΑ ΑΙΝΕΣΕΩΣ είναι ο τίτλος του νέου βιβλίου του φίλου θεολόγου, ποιητού και επιμελητού στην Έδρα της Βυζαντινής Ύμνολογίας του Πανεπιστημίου των Άθηνων κ. Παντ. Πάσχου, σελ. 300, Άθήνα 1978.

ΣΑΝ «άντιδραση» στα «Καζαντζακικά» του προηγουμένου τεύχους των Α.Δ. Έλαβα μία έπιστολή παλαιού φίλου και σοφού καθηγητού Πανεπιστημίου, ήδη όμοτίμου. Χωρίς να παραβιάζω το άπόρητο, παραθέτω μερικές σημαντικές κρίσεις του, έπειδι άφορούν όλους μας.

Πρόκειται για «κείμενα πνευματικών προσανατολισμών και προσεγγίσεων» και είναι άφιερωμένα στην «όσια ξυναρίδα των Άλεξάνδρων της Σκιαθού ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗ και ΜΩΡΑΪΤΙΔΗ, όπου όλος ό βίος και τό έργο τους ύπήρξαν θυσία αίνεσεως».

Ό φίλος σ., άπευθυνόμενος στον άναγνωστή, λέει, ότι «τά κείμενα που άπαρτίζουν τη «Θυσία αίνεσεως» γράφτηκαν σε διάφορες έποχές κ' έκφωνήθηκαν σαν όμιλίες ή διαλέξεις σε διάφορους τόπους και χώρους. Ό συγγραφέας τους τά χώρισε, ανάλογα με τις έννοιολογικές τους συγγένειες και τό χαρακτηρισά τους, σε τρεις ένότητες και πρόσθεσε κ' ένα Έπίμετρο, με μία όμιλία για την Παναγία των Χριστουγέννων, σε γλώσσα κάπως πιο παραδοσιακή και πιο κοντά στα λειτουργικά κείμενα της Όρθοδοξίας... Τά δοκίμια, όπου ό συγγραφέας τους άναμετρίεται με τους γρανιτένιους βράχους της παραδόσεως — στην Έκκλησία, στην έλληνική ζωή, στην τέχνη — άποτελούν μία προσωπική κατάθεση μαρτυρίας από την πάλη του και τον προσωπικόν άγώνα του, για κατάκτηση και βίωση των πνευματικών θησαυρών της Βυζαντινής και μεταβυζαντινής κληρονομίας, όπου βυθίζονται οι γερές ρίζες του Νεοελληνισμού...».

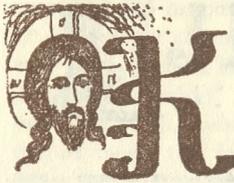
Ό αδελφός θεολόγος κ. Πάσχος συνεχώς «άναμετρίεται» με τό πνεύμα της παραδόσεως και κατ' άναλογία «πάσχει» στην άναμέτρησή του, άνεβαίνοντας συνεχώς την κλίμακα της γνώσεως και της βιώσεως, και κάθε τόσο δίνει λαμπρή μαρτυρία κατά τό βαθμό της μετέξωσ του στο χώρο της Έκκλησίας, της παραδοσιακής ζωής και της τέχνης. Και τά νέα κείμενα που προσφέρει άποτελούν τον ώριμότερο καρπό του μέχρι τώρα, σαν πρεσβύτερα χρονικά και βιωματικά. Ευχόμαστε φιλικά και άδελφικά μείζονες ανάβασεις, για ώφέλεια ψυχών και δόξαν Θεού.

Γιατί, όπως πάντοτε λέμε, τά βιβλία του άγαπητού Παντελεήμονος έχουν πολλά να πουν στο σύγχρονο άνθρωπο, γιατί είναι άντλημένα από καθαρές πηγές, που αναβλύζουν από την Έκκλησία, στην όποία ύπάρχει απάσα δόσις άγαθή και πόνος δώρημα τέλειον».

«... Είδα όσα γράφονται (στούς Α.Δ.) περι Καζαντζάκη... Δέν πολεμείται δι' ύβρεων. Έλλείπει από την πνευματική μας ζωή ένα βιβλίον που να τον ξεοκείπει, ως ένδεδυμένον με ξένα πτερά κολίόν, παριστάνοντα τό παγώνι. Διότι οι διάφοροι... δέν έβαλαν κάτω τά βιβλία του να μάς είπουν τί φιλόσοφος είναι αυτός ό αντίπρατικός παραμυθός. Και οι λογοτέχνη χάσκουν, παρασυρόμενοι από την άφηγηματική του ικανότητα, άναντίλεκτον. Ό Καζ. είναι πολύ μεγάλη ύπόθεσις διά να έξοφληθή από έπαρχιακάς διαλέξεις και άντιρρησίας. Κάποιοις πρέπει να τον πάρη εις τά σοβάρá. Ως λογοτέχνης είναι σπουδαίος, αλλά τί είναι ως Έλληνα, ως φιλόσοφος (ούδ'αμία πρωτοτυπία), ως παιδαγωγός;...».

Όι άπόψεις του σεβαστού πανεπιστημιακού διδασκάλου είναι άναμφιδόλως σοφές. Οι Α.Δ. έχουν από πολλού ρίψει την ιδέα για την άνάγκη μιάς μελέτης σοβαρής. Βέβαια και οι διαλέξεις προσφέρουν σημαντικά στοιχεία, αλλά δέν είναι άρκετα να άναδείξουν τον «κολίον» μέσα από τά έργα του.

Μέσα λοιπόν στην άνυπαρξία αυτού του σοβαρού βιβλίου, έρχεται ένα αξιόλογο δοκίμιο του νομικού και λογοτέχνη κ. Διον. Πόθου (Κλωνάρη), που εξετάζει στις 125 σελίδες του τόν Καζ. σαν πεζογράφο της έποχής μας. Άλλά ό καλός κ. Πόθος δέν είναι μονάχα καλός λογοτέχνης, είναι και σεμνός Χριστιανός με θεολογική κατάρτιση και όρθόδοξη έμπειρία. Κι' έπομένως με την εξέταση των θέσεων του Καζ. από τά κείμενά του ως πεζογράφου, άποκαλύπτει την κενότητα του ός φιλοσοφού, τον νοσηρόν άνθελληνισμό του και τον τραγικό μηδενισμό του. Γιατί μέχρι τό τέλος της άχαρης ζωής του δέν βρήκε λύτρωση και έτσι πέθανε δυστυχισμένος, αλλά έτάφη ένδόξως, για να βεβαιώσουμε τόν κόσμο, ότι έχουμε άλλοτριαθεί από τά έλληνορθόδοξα κριτηρία μας. Τώρα οι Χριστιανοί γνωρίζουν, ότι ή δυστυχία και ό βασανισμός του Κ. συνεχίζονται, αλλά άνεκφράστως δριμύτερα. Τό βιβλίον του κ. Πόθου συνιστά ως πολύ καλό δόηθημα για την κατανόηση του Κ.

ΛΙΜΑΞ του αγίου Ίωάννου του Σιναΐτου, είναι η τελευταία περισπούδαστη έκδοση της Μονής του «Παρακλητού». Πρόκειται για το κλασικό άσκητικό σύγγραμμα, που γαλοούησε δέκα τρεις αιώνες τα τάγματα των μοναχών 'Ανατολής και Δύσεως και παραμένει από τὸν χρόνο άφθαρτο, χάρη στη Χάρη του Θεού, με την όποια είναι γραμμένο, στη βαθειά πνευματική πείρα του μεγάλου Ήσυχαστού και Κοινοβιάρχη θείου Ίωάννου και στην άμίμητη λακωνική και άποφθεγματική περιεκτικότητά του.

Όπως είναι γνωστό ή «Κλίμαξ» κυκλοφορούσε στο κείμενο και σε μετάφραση. Άλλά τὸ μὲν κείμενο, λόγω της άποφθεγματικής μορφής του και του βάθους των πνευματικών έμπειριών του συγγραφέως ήταν δυσνόητο όχι μόνο στους πολλούς, αλλά και στους μορφωτικά καλλιεργημένους, ή δε μετάφραση από τὸν Σιναΐτην Ιερομόναχον Ίερεμία ήταν άφορητα πολύλογος, που ζημίανε τὸ άριστούργημα αυτό της άσκητικοθεολογικής γραμματείας της σιναϊτικής παραδόσεως.

Αυτά τὰ έλαττώματα ανέλαβε νά διορθώσει ὁ Ιερομόναχος π. Ίγνάτιος, ένας από τὰ ίδρυτικά μέλη του ύποδειγματικού και νεοδημότου αυτού μοναστηριού. Άλλά πρέπει άμέσως νά σημειώσουμε, ότι ὁ π. Ίγνάτιος δέν περιορίστηκε στην παράδοση μόνο του κειμένου μαζί με μετάφραση αλλά κάνοντας την «Κλίμακα» άντικείμενο πολυετούς έπιστημονικής και φιλολογικής εργασίας, μäs προφέρει ήδη κείμενο άποκαθαρισμένο κριτικώς, μετάφραση σε σάφρονα δημοτική με ίκανοποιητική άπόδοση, διαφωτιστική Εισαγωγή, ως πρὸς τὰ προβλήματα ύφους, γλώσσας, δομής φραστικής, συνοπτική άνάλυση της διδασκαλίας του καθηγητού της Έρήμου, Σχόλια έρμηνευτικά των δυσνοήτων έννοιών και γενικά πληροφορίες έπιστημονικού χαρακτήρος για τὸ κορυφ της Κλίμακος και για τή χειρόγραφο παράδοση του βιβλίου, ύστερα από πολυετείς έρευνές του στis Βιβλιοθήκες.

Πρόκειται για ένα έργο μνημειώδες. Οί μοναχοί και οί Κληρικοί εύγνωμονούν, αλλά και οί λαϊκοί Χριστιανοί, γιατί και γι' αὐτούς είναι ώφέλιμη ή Κλίμαξ, σαν μέσον αναβάσεως στὸν ούρανό.

ΡΗΓΟΡΙΟΥ του Παλαμά ή άσματική Άκολουθία, είναι τὸ βιβλίο του θεολόγου σεμνού Ιεροδικόνου Βασ. Βολουδάκη. Πρόκειται για την άνεύρεση σε χειρόγραφο κώδικα μίας άγνωστης και άνέκδοτης Άκολουθίας του αγίου Πατέρα μας ὁ αγίου Συνέταξε ὁ

Πατριάρχης Κων/πόλεως άγιος Φιλόθεος Κόκκινος, φίλος του αγίου Γρηγορίου και, ως γνωστόν, Βιογράφος και ύμνητής του.

Ό εύλαβίστατος Ιεροδιάκονος και ήδη πρεσβύτερος π. Βασίλειος, μετά την εύρεση της πνευματικωτάτης άσματικής Άκολουθίας, προέβη στην κριτική άποκατάσταση του κειμένου. Στη συνέχεια με μιά Εισαγωγή τριάντα σελίδων άντιμετωπίζει έπιτυχώς διάφορα φιλολογικά προβλήματα, που ανακύπτουν από τούς χειρογράφους κώδικας και αναδεικνύει τελικά τὸ γνήσιο περιεχόμενο της ύμνολογίας του αγίου Φιλοθέου, άπληλλαγμένο λαθών, που παρέσυραν και ειδήμονας άκόμη.

Η άγάπη του εκδότη πρὸς τὸν μεγάλο δογματικό θεολόγο της Όρθοδοξίας με την εύκαιρία της εκδόσεως της ιεράς Άκολουθίας, συνεξέδωσε βιογραφικό Ύπόμνημα περι του αγίου Γρηγορίου και δύο Παρακλητικούς Κανόνες, συντεθέντας από τὸν διδάσκαλον Άθανάσιον τὸν Πάριον.

Με όλα αυτά τὰ στοιχεία και με ώραίο Πρόλογο του ήγουμένου της Ί. Μονής του Όσίου Γρηγορίου π. Γεωργίου, άπετελέσθη ένα βιβλίο 170 σελίδων σε άριστο χαρτί, που είναι πρωρισμένο νά τεθεί σε χρήση της Λατρείας των Ι. Ναών, των Μοναστηρίων και των μονυδρίων, για νά τιμάται ὁ θείος Γρηγόριος, ως «τὸν θεολόγων ύπέρμαχος άπροσμάχητος» και νά μäs ύπνεθυμίξει την περι θεώσεως διδασκαλία του. "Αξιός ὁ μισθός του εύλαβεστάτου πρεσβυτέρου, που εκ πλαγίου παρουσίασε ένα άγιο Πατέρα, τὸν όποίο τόσο έχει ανάγκη ὁ σημερινός κόσμος, που παραδέρνει μέσα στα κυκλώματα του ύπαρξιακού μηδενισμού ή της άρρωστημένης ύπάρξεως.

ΩΣΟΣ της διασποράς, έμικρέ, ὁ γνωστός από τὸ βιβλίο του περι Προσευχής Άντώνιος Μπλουμ και ήδη Μητροπολίτης του Σουρζ, ως άντιπρόσωπος του Πατριαρχείου της Μόσχας στη Δυτική Εύρώπη, είναι ένας από τούς πλέον δρα-

στήριους κληρικούς σήμερα και από τούς πιὸ έλκυστικούς συγγραφείς στο Δυτικό κόσμο.

Άπό χρόνια κυκλοφορεί στην Εύρώπη και Άμερική στα άγγλικά τὸ βιβλίο του «Πορεία και συνάντηση» σε έκτη ήδη έκδοση, τὸ όποίο παραδίδεται στο έλληνικό κοινό στη σειρά εκδόσεων «Άκρίτας» με ώραία μετάφραση. Η έπιτυχία του Μπλουμ όφείλεται κυρίως στη χρήση σύγχρονης σκέψεως, που άπηρεί στους νέους.

θ.μ.δ.

Γρηγορίου του Παλαμά, την όποια συνέταξε ὁ

ΤΟ "ΣΚΑΝΔΑΛΟ..
ΚΑΙ Η "ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ.

ΕΠΙ της σημασίας των σκανδάλων μέσα στο χώρο της Εκκλησίας και πώς πρέπει να τα αντιμετωπίζει ο Χριστιανός γράφουμε σε άλλη σελίδα. Έδω θέλου-

με να παρατηρήσουμε την ισομερή ευνόνη που έπωμίζεται ο σκανδαλοποιός. Γιατί αν τα διάφορα σκάνδαλα και οι πτώσεις των κληρικών οδηγούν τα και' επίγνωση παιδιά της Εκκλησίας σε προσευχή, οι διαφόροι τοποθετήσεις έχθροι της τα παίρνουν για ύλικό μυθιστοριών χαμηλής σιάθμης, στις όποιες αρέσκονται οι βοοκηματώδεις τύποι, γιατί ύπηρετούνται έτσι και οι σκοτεινοί σκοποί τους.

Και από έχθρους ή Εκκλησία έχει αφρόνους, διαθέτοιας μέσα μαζικής παραπληήσεως για να την φθείρουν. Παρά ταυτα ή Εκκλησία ούτε φθείρεται, ούτε νικιέται. Μόνο τα άδύνατα τέκνα της βλάπτονται.

Άλλα σαν να μη έφθαναν όσοι από σκοπού θέλουν να βλάψουν την Εκκλησία του Χριστού στο πρόσωπο των κληρικών, ύπαρχουν και μη έχθροι, αλλά «οικείοι της πίστεως», που, από μη όρθη εκτίμηση, δίνουν επιχειρήματα στους πολεμούντας, με την αποκάλυψη αδυναμιών ή σφαλμάτων μη αξίων κληρικών, ή άπλωσ άσθενών.

Ο πόλεμος που διεξάγεται με τη μέθοδο αυτή, χάρη τάχα καθάρσεως και διορθώσεως, όχι μόνο δεν φέρνει κανένα καλό, αλλά αντίθετα σφάλματα που ήταν προωρισμένα να τα γνωρίζει ένας περιορισμένος αριθμός πιστών και έχθρων, γί-

νονται αντίκειμενο «παγκοσμίου» σκανδάλου με τις δημοσιεύσεις, όποτε ή ζημία της Εκκλησίας είναι άνυπολόγιστη.

Τυπικό παράδειγμα ό εκλεγείς άρχιεπίσκοπος Άθηνών Ίάκωβος. Είχαν λεχθεί πολλά τα ύποπα για το πρόσωπο αυτό. Δεν εισέρχομαι στην ουσία. Άς δεχθούμε ότι έθαυρόνετο με κάτι άμαρτωλό. Όταν εξέλεγή ήταν περίπου 70 χρόνων. Λέγεται μάλιστα ότι είχε διοικητικές ικανότητες, προσόν ύπολογίσιμο για το άξιωμα.

Τί επέβαλλε ή διάκριση και ή πραγματική αγάπη για την Εκκλησία, ο' εκείνους που συνέβαινε να γνωρίζουν τη σκοτεινή πλευρά του νέου άρχιεπισκόπου; Προσευχή πολλή πρώτα, που δυνατόν του έκοβε το νήμα της ζωής ό Θεός, παρακαλούμενος από τόσα πιστά παιδιά του. Άλλ' εάν παρατεινέτο ή παραμονή του στο θρόνο δύο - τρία χρόνια, πάντοτε συνεργαζόμενου με τη Σύνοδο, τί κακό και πόσο θα μπορούσε να κάνει, αφού τα άμαρτήματά του ήσαν προσωπικά, στα δέ κοινά της Εκκλησίας άνεδεικνύετο ώφέλιμος; Άλλ' αντί αυτής της συνετής οικονομίας της καταστάσεως, δυό - τρεις «ήρακλείς» της Εκκλησίας, αναμφιβόλως πιστοί και θέλοντες το καλό, επέλεξαν τη μέθοδο της βίας. Είπαν, θα τον κρημνίσουμε από το θρόνο. Άναγκαν τα ήδη έξημμένα αίματα των Χριστιανών, που έπηρέαζαν, κι άρχισαν τη δημόσια γραπτή και... άπερίγραπτη επίθεση σε τέτοιο ύφρος και ήθος και με τέτοιες εκφράσεις, ώστε για τους ήλατιωμένης αισθήσεως ευνόνησ κοινυλόφρους των έφημερίδων, να προσφέρεται μοναδική εύνκαιρία για έλκυστικά σενάρια και για τους γελοιογράφους άστειρευτή πηγή... έμπνεύσεως.

Σώφρων φίλος των Άθηνών, είχε την άστοχη ιδέα να μου στείλει προς «ένημέ-

ρωση» δλες τλες εφημερίδες τών Ἀθηνών ενός εικοσαήμερου! Τό θέμα τών ανηχούς Ἰακώβου έγινε ανικείμενο παγκοσμίου σχολιασμοῦ. Ἀδελφός αγαπητός αρχιμανδρίτης τών Ἀθηνών, μου έγγραψε, οτι επί ένα μήνα τουλάχιστον του ήταν αδύνατο να βγει από το σπίτι του από την αντικληρικὴ μέθη τών πολιτῶν. Τὴν έκταση του κακού τὴν δίνει το γεγονός, οτι από τὴν έκρηξη του σκανδάλου το 1962 μέχρι σήμερα υπάρχουν άκομη έντονα ἀπηχήματα!

Νά, τί κάνει ο «ου κατ' ἐπίγνωσιν ζηλος». Πολὺ φοβοῦμαι, οτι κάποιοι «ιδιόσκαλοί» μας ροοῦν και μεταδίδουν τὴ νόσο και σε άλλους υπό μορφή ἀγάπης πρὸς τὴν Ἐκκλησία... «Οὐαί τῷ ανθρωπῶ ἐκείνῳ δι' οὗ τὸ σκάνδαλον ἐρχεται» (Ματθ. ιη', 7). Ἐν προκειμένῳ ὑπῆρξε σκάνδαλο πρότου μεγέθους; Ἀναμφιβόλως. Καὶ ὁ ανθρωπος «δι' οὗ τὸ σκάνδαλον», ποιὸς ἦταν; Ὁ Ἰάκωβος, με «τὰ ἔργα του σκότους» — ὅπως τὸν ἠθελαν — κινούμενος μέσα στην ἀορασία του σκότους; Ἀσφαλῶς ὄχι...

Στὴν νέα αὐτὴ ἐπίθεση κατὰ του Κλήρον, — ἐξ ἀφορηῆς του Πρεβέζης — τροφοδοτούμενη πάλι ἀπὸ «φρακλεῖς» τῆς καθαρότητος τῆς Ἐκκλησίας, ἡ Ἰ. Σύνδοδος ἄριστα ἐσκέφθη να ἐξαπολύσει τὴ γνωστὴ Ἀνακοίνωση πρὸς τὸν ἑλληνικὸ λαό. Ἀλλὰ ἡ μεῖζων ἐπιτυχία βρίσκεται στὴν ἐπιλογή του συντάκτου τῆς. Πραγματικὰ τὸ ὄλο κείμενο εἶναι γραμμένο ἀν ὄχι «ἐν βραχεῖ ρήματι», πάντως «ἐν πολλῇ συνέσει». Ὁμολογουμένως ἐχαροποίησε τοὺς πιστοὺς και ἐπέβαλλε σιωπὴ στοὺς ἐχθροὺς, τουλάχιστον ἐπὶ τὸ παρόντος.

Ἀλλὰ δὲν ἀρχοῦν οἱ Ἀνακοινώσεις — ἀπαραίτητες κατὰ καιροὺς. Οὔτε τὰ σκάνδαλα τῶν Κληρικῶν θὰ λείφουν ποτέ, ἐπειδὴ και αὐτοὶ «περικεῖνται ἀσθένεια». Βρίσκονται δὲ μέσα στὴ φροσιολογία — τὰ σκάνδαλα — τῆς τρεπιότητος τῆς ανθρωπίνης φύσεως.

Ἐκεῖνο, πὸν πρέπει να προσέχειται ἀπὸ τὴ Διοικοῦσα Ἐκκλησία, εἶναι να μεταχειρίζεται τοὺς φορεῖς σκανδάλου σύμφωνα με τοὺς Ἰ. Κανόνες. Δηλαδή να λειτουργεί

γεί ἡ ἐκκλησιαστικὴ δικαιοσύνη. Γιατὶ δταν ἀδρανεῖ, τότε και οἱ «ζηλωταὶ» τῆς δόξης του Θεοῦ ἔχουν κάποιο δίκαιο. Μᾶς φθάνει ἡ ὑφιοταμένη ἀνωμαλία, τί χρειάζεται και ἡ πολυτέλεια τῶν ἀθεραπεῦτων σκανδάλων; Ἡ δὲν βλέπουμε τὴ λαίλαπα πὸν ἐρχεται γιὰ τὸ πλῆθος τῶν ἀμαρτιῶν μας; Καὶ ἐνῶ ἔχουμε ἀνάγκη μετανοίας και ἐνότητος ἐν ἀγάπῃ, ἐμεῖς «ἀλλήλους δάνκνομεν και κατεσθλίμεν»!

ΟΦΕΙΛΟΜΕΝΗ ΕΠΑΝΟΡΘΩΣΗ

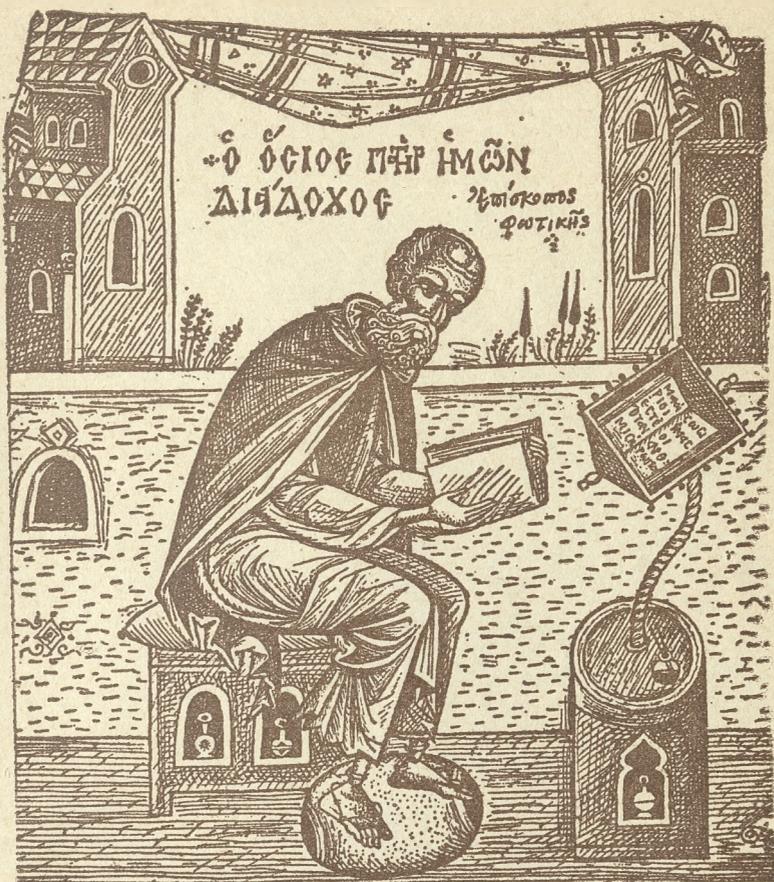
ΕΓΕΤΑΙ στὴ δημοσιογραφικὴ γλώσσα, οτι τὰ τυπογραφεῖα ἔχουν εἰδικούς δαίμονες, διαν πρόκειται να ἐρμηνευθοῦν κάποια περίεργα λάθη. Ἐνα τελευταῖο

λάθος τῶν Ἀθ. Διαλ. μᾶς κάνει να ἐπεκτείνουμε τὴ θεωρία και στοὺς δημοσιογράφους.

Γράφοντας ὁ σχολιογράφος του προηγούμενου τεύχους τὸ σχόλιο με τὸν τίτλο «ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΙΚΑ» και ἀναφερόμενος σε μιὰ διάλεξη κάποιας δασκάλας στο Ἄργος γιὰ τὸν Καζαντζάκη, ἔκαμε σύγχυση, πὸν ὀφείλειτο στο πέραςμα τῶν πέντε μηνῶν, ἀπὸ τότε πὸν διάβασε τὸ θαυμάσιο πολυγραφημένο του μοναχοῦ Δαμασκηνοῦ.

Ἡ πραγματικότης εἶναι ἀντίθετη, ἀπ' ὅ,τι ἐγράφη. Ἡ δασκάλα εἶναι μιὰ σεμνοτάτη Χριστιανὴ και δραστήρια κατηχήτρια με θεολογικὴ κατάρτιση, πὸν ἀπὸ ζῆλο Θεοῦ, ἀφοῦ διάβασε τὰ βιβλία του Καζαντζάκη, ἔκαμε μιὰ δυνατὴ διάλεξη, με τὴν ὁποία κατέφερε ἰσχυρὸ πλῆγμα κατὰ τὴν μηδενιστικὴς του τοποθετήσεως, κατὰ τὴν ὁμολογία ἀξιολόγων ἀκροατῶν τῆς. Εἶναι τάχα ἀνάγκη να ζητήσουμε συγγνώμη γιὰ τὸ προφανὲς λάθος, πὸν μᾶλλον θυμηδία προκαλεῖ, ἐνῶ ἡ ἀξίεπαιτη δασκάλα παρέμεινε ἀτρωτος;

Τὴν τοῦ Πνεύματος χάριν οὐρανόθεν δεξάμενος, θεῖος Φωτικῆς Ποιμενάρχης ἀνεδείχθης Διάδοχε· καὶ πράξει καὶ σοφία ἀληθῆ, καὶ θείων διδαγμάτων τῷ φωτί· πρὸς ἐνθέους ἀναβάσεις τῶν ἀρετῶν, ἰθύνεις τοὺς βοῶντας σοί· δόξα τῷ Σε δοξάσαντι Χριστῷ· δόξα τῷ Σε στεφανώσαντι· δόξα τῷ χορηγοῦντι διὰ σοῦ χάριν καὶ ἔλεος.

(Τὸ ἐξαίσιο βιβλίον τοῦ Ἁγίου Διαδόχου: «Τὰ Ἑκατὸ Γνωστικὰ Κεφάλαια», σὲ μετάφραση, εἰσαγωγή καὶ σχόλια, ἀπὸ τοῦ μοναχοῦ Θεόκλητου Διονυσιάτη, πωλεῖται: σ' ὅλα τὰ θρησκευτικὰ βιβλιοπωλεῖα).

ՀԱՄԻՔՈՂԱՅԻՆ
ԽՈՍՏԻՆԻ ՍՊՈՐՏ

2/2

ՎՊՐԱՊԵՏԻՄԻՔՈՒՄ
ՏԵՐՄԻՆԱԿՈՒՄ

Πολωνικοί Ζωολόγοι

κατοπερτικοί
περιορτικοί

59
60